

การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

ชนาภา อยู่สบาย

นฤชล กาฬจันโท

บุศรินทร์ ใจเทียมศักดิ์

พริยาภรณ์ อุทรวัง

อุมาวดี ชายขาว

ศิลปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2566

สงวนลิขสิทธิ์

การแสดงชุด ต้นตระกูลไทย

ชนาภา	อยู่สบาย
นฤชล	กาฬจันโท
บุศรินทร์	ใจเทียมศักดิ์
พริยาภรณ์	อุทรวัง
อุมาวดี	ชายขาว

ศิลปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2566

สงวนลิขสิทธิ์

THE TONTRAKUL THAI

CHANAPA YOOSABAI

NARUCHOL KARNJANTHO

BUSARIN JAITAEMSAK

PHIRIYAPORN AUTTHAWANG

AUMAWADEE CHAIKHAO

The Art Submitted in partial Fulfillment of the Requirements For
The Degree of Bachelor of Education Major in Thai Classical Dance
Education Department of Drama and music

Faculty of Fine and Applied Arts

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Academic year 2023

หัวข้อศิลปนิพนธ์

การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

The Tontrakul Thai

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวชนาภา อยู่สบาย   นางสาวนฤชล กาฬจันท
นางสาวบุศรินทร์ ใจเทียมศักดิ์   นางสาวปริยาภรณ์ อุทวั
นางสาวอุมาวดี ชัยขาว

สาขาวิชา

นาฏศิลป์ไทยศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รสวัน   อรชุน

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิรดา   พานิชอำนวย

ปีการศึกษา

2566

คณะกรรมการตรวจสอบศิลปนิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ณัฐนันท์ จันนิวงค์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รสวัน อรชุน)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิรดา พานิชอำนวย)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(รองศาสตราจารย์นฤมล ชันสัมฤทธิ์)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์นันทา น้อยนิตย)

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อนุมัติศิลปนิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนช บุญทองเล็ก)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

วันที่ 3 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

หัวข้อศิลปนิพนธ์	เพลงต้นตระกูลไทยในการแสดงละคร เรื่องอานุภาพพ่อนุรรมคำแหง			
ชื่อ - นามสกุล	ชนาภา	อยู่สบาย	นฤชล	กาฬจันโท
	บุศรินทร์	ใจเทียมศักดิ์	พิริยาภรณ์	อุทธรัง
	อุมาวดี	ชายขาว		
ปริญญา	ศึกษาศาสตรบัณฑิต			
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทยศึกษา			
ปีการศึกษา	2565			

บทคัดย่อ

การแสดงชุด ต้นตระกูลไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพของนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 4 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิเคราะห์รูปแบบ องค์ประกอบของการแสดงชุดต้นตระกูลไทย และถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลของการวิจัยพบว่า จากหลักฐานที่ปรากฏการแสดงในการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย มีการจัดแสดงแสง สี เสียง “วันวาน วันนี้ ที่วังหน้า” เนื่องในงานครบรอบ 25 ปี สถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในวันอังคาร ที่ 11 กรกฎาคม พุทธศักราช 2566 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (วังหน้า) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและอนุรักษ์เพลงต้นตระกูลไทย ในการแสดงละคร เรื่องอานุภาพพ่อนุรรมคำแหง โดยได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำจาก อาจารย์นันทา น้อยนิิตย์ ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทยสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยตามรูปแบบ ที่ศึกษานั้นมีการประพันธ์บทร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ ใช้วงดนตรีออร์เคสตรา และผู้วิจัยนำกระบวนท่ารำถ่ายทอดให้กับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-3 ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยมีการนำเสนอผลงานในรูปแบบของการแสดงชุด “การแสดงชุด ต้นตระกูลไทย” โดยใช้รูปแบบการถ่ายทอดท่ารำด้วยทฤษฎีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาโนช บุญทองเล็ก

คำสำคัญ : ต้นตระกูลไทย

Art thesis Title	The Tontrakul Thai	
Name	Chanapa Yoosabai	Naruchol Karnjantho
	Busarin Jaitaemsak	Phiriyaporn Autthawang
	Aumawadee Chaikhao	
Degree	Bachelor Education Program	
Major in	Thai Classical Dance Education	
Academic Year	2023	

Abstract

The Tontrakul Thai performance is a qualitative research study of undergraduate 4th year from Thai Classical Dance Education program, Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi for study history and patterns elements for The Tontrakul Thai performance and present this performance. As research tools include structured interviews, unstructured interviews, non-participant observation and participatory observation.

The results of the research found evidence that appeared in performance of The Tontrakul Thai, there was a light and sound exhibition "Yesterday, Today at Wang Na" on the 25th anniversary of Bunditpatanasilpa Institute on Tuesday, July 11, 2023, at the Bunditpatanasilpa Institute (Wang Na) The researchers have studied the history and preservation of Tontrakul Thai songs in a performance of King Ramkhamhaeng's might. The dance movements were transferred from instructor Nanta Noininit, Thai dance expert of the Bunditpatanasilpa Institute. According to the study, the lyrics and melodies were composed by Luang Wichitwathakarn use an orchestra. The researchers pass on dancing movement to first- and third-year undergraduate students from Thai Classical Dance Education program, Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. The work is presented in the form of Tontrakul Thai performance to pass on dancing movement with the learning management of Thai dance theory towards world citizenship by Assistant Professor Manoch Boonthonglek

Keyword: Tontrakul Thai

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาการแสดงชุด ตันตระกุลไทย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสัมภาษณ์ ซึ่งแต่ละขั้นตอนล้วนได้รับการอนุเคราะห์ และความกรุณาจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และคณาจารย์หลายท่านซึ่งมีรายนามดังนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิชนก คชเสนี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบการแสดง

อาจารย์นันทา น้อยนิธย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการท่ารำในการแสดง

อาจารย์รจนา สุนทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการท่ารำและรูปแบบแถว

อาจารย์ขวลิต สุนทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี แนะนำเกี่ยวกับชื่อหัวข้อในการแสดง

ดร.สุรศักดิ์ รักดีเทวา ให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับรูปแบบของเพลงตันตระกุลไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รสวิณ อรชุน อาจารย์ที่ปรึกษาศิลปนิพนธ์ แนะนำให้คำปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิรดา พานิชอำนวย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมศิลปนิพนธ์ แนะนำให้คำปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิสิษฐ์ บัวงาม หัวหน้าภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ ให้คำแนะนำและให้ความอนุเคราะห์ชุดเครื่องแต่งกาย มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ศิลปนิพนธ์นี้ คงไม่อาจลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากบิดามารดา และเพื่อนของคณะผู้วิจัยที่คอยให้กำลังใจ และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านผู้แต่งหนังสือที่คณะผู้วิจัยได้ใช้ในการอ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้ และผลงานการแสดงชุด ตันตระกุลไทย คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ ในการศึกษาต่อไปสำหรับผู้สนใจ หากการทำงานศิลปนิพนธ์ครั้งนี้มีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัย ขอกราบอภัยมา ณ ที่นี้

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์และคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 วิวัฒนาการการละคร.....	8
2.2 ละครหลวงวิจิตรวาทการ.....	10
2.3 ประวัติพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ.....	11
2.3.1 ประวัติส่วนตัว.....	12
2.3.2 การศึกษา.....	13
2.3.3 การทำงาน.....	15

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4 ผลงานด้านนาฏศิลป์ของหลวงวิจิตรวาทการ.....	22
2.4.1 การตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศิลป์.....	22
2.4.2 แต่งละครปลุกใจรักชาติ.....	25
2.4.3 การสร้างโรงละคร.....	26
2.4.4 งานประพันธ์บทละคร.....	27
2.4.5 หลวงวิจิตรวาทการในฐานะผู้อำนวยการสร้างและผู้กำกับการแสดง.....	30
2.5 อานภาพพจน์ขุนรามคำแหง.....	32
2.6 วิเคราะห์บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ.....	34
2.7 เพลงปลุกใจ.....	36
2.7.1 ลักษณะเพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ.....	36
2.7.2 บทเพลงอมตะในละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ.....	38
2.7.3 เพลงต้นตระกูลไทย.....	41
2.8 การคัดเลือกตัวแสดง.....	43
2.9 การแต่งกาย.....	47
2.10 ฉาก แสง สี	47
2.11 ดนตรีประกอบการแสดง.....	48
2.12 ภาษาท่า.....	50
2.13 ตัวละครในการแสดง.....	51
2.14 របាំสลัษฉาก.....	59
2.15 การแสดงรูปแบบตาโบโลวิงด์.....	60
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	62
3.1 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	62
3.2 ขอบเขตการวิจัย.....	62
3.3 ประโยชน์และคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	63
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	67
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4 ผลการวิจัย.....	69
4.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย.....	69
4.2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง.....	75
4.3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ตันตระกุลไทย.....	165
5 สรุปผลการวิจัย.....	171
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	171
5.2 อภิปรายรวม.....	173
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	175
บรรณานุกรม.....	176
ภาคผนวก.....	178
ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	179
ข การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	184
ค ภาพกิจกรรม.....	186
ประวัติผู้วิจัย.....	196

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.1 พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ.....	11
2.2 พลตรีหลวงวิจิตรวาทการกับคุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ.....	12
2.3 ครอบครัววิจิตรวาทการ.....	12
2.4 สามเณรภิรมย์.....	14
2.5 หลวงวิจิตรวาทการกับผลงานด้านการประพันธ์.....	19
4.1 ญัฐวิทย์ เพลินเพลงไทย.....	70
4.2 Wichai Offvee. ตันตระกูลไทย รายการชีวิตกับเพลง.....	71
4.3 Grey_Kendo.....	71
4.4 palapat chairun.....	72
4.5 PRD MAN.....	72
4.6 ออนไลน์นิวส์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย.....	73
4.7 วงออร์เคสตรา.....	94
4.8 การแต่งกาย พระยารามณรงค์.....	96
4.9 การแต่งกาย พระราชมนู.....	97
4.10 การแต่งกาย เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก).....	98
4.11 การแต่งกาย สี่หราชเดโช.....	99
4.12 การแต่งกาย เจ้าคุณพิชัยดาบหัก.....	100
4.13 การแต่งกาย องค์พระสุริโยทัย.....	101
4.14 การแต่งกาย ท้าวสุรนารี.....	102
4.15 การแต่งกาย ท้าวเทพสตรี.....	103
4.16 การแต่งกาย ท้าวศรีสุนทร.....	104
4.17 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายแท่น”.....	105
4.18 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายดอก”.....	106
4.19 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายอิน”.....	107

สารบัญภาพ (ต่อ)

4.20 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายเมือง”	108
4.21 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “ขุนสรรค์”	109
4.22 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “พันเรือง”	110
4.23 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองแสงใหญ่”	111
4.24 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายโชติ”	112
4.25 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองเหม็น”	113
4.26 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายจันทนาคเขียว”	114
4.27 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองแก้ว”	115
4.28 การแต่งกายชาวบ้านหญิง.....	116
4.29 การแต่งกายชาวบ้านชาย.....	117
4.30 การแต่งกายนักร้อง.....	118

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 แผนการดำเนินการวิจัย.....	64
3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย.....	66
3.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบ ของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง.....	67
3.4 ทำรำ.....	121
3.5 อุปกรณ์ในการแสดง.....	164

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

การแสดงประเภทต่างๆของไทยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป ละครนอก ละครชาตรี เป็นละครที่มุ่งหมายแสดงบทลกขบขัน ละครในมุ่งที่จะแสดงสุนทรีย์ภาพของการร่ายรำเพลงร้อง ปี่พาทย์ และคำร้องในบท ละครร้องม้วนเน้นที่จะให้ความเพลิดเพลิน ละครพูดม้วนเน้นที่จะแสดงเนื้อเรื่องโดยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนละครหลวงวิจิตรวาทการ มีจุดมุ่งหมายที่จะปลุกใจให้รักชาติ และเผยแพร่ความคิดตามแนวทาง “ลัทธิชาตินิยมไปสู่ประชาชน” เพื่อสนองนโยบายทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นนักประพันธ์องค์แรกที่ใช้ละครเป็นเครื่องมือจิตใจของคนไทย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพลตรีหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้ที่เจริญตามรอยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการใช้ละครปลุกใจประชาชน บทละครหลวงวิจิตรวาทการมีหลายรูปแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการ และรสนิยมของผู้ชมในระดับต่าง ๆ

ในรัชกาลที่ 7 ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ละครเกิดความซบเซาลง พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้เริ่มฟื้นฟูละครขึ้น ในขณะที่ได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร มีละครเกิดขึ้นแบบหนึ่งเรียกว่า “ละครศิลปากร” มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ละครเป็นเครื่องมือในการปลุกจิตสำนึก ของประชาชน ให้เกิดความรักชาติ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ จึงพยายามคิดสร้างละครขึ้นใหม่และให้แปลกไปจากเดิม เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน (ประอรรถน์ บุรณมาตร, 2528 : 147)

เพลงปลุกใจ เป็นเพลงที่มุ่งปลุกจิตสำนึกของคนไทยให้เกิดความรักชาติ บ้านเมือง ความเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี ความเสียสละ เพลงปลุกใจของไทยเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ด้วยเหตุที่ว่าบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 1 พระองค์ทรงเห็นว่า ประเทศสยามสมควรที่จะเข้าร่วมในสงครามเพื่อแสดงให้ชาวโลกได้รู้จัก จึงส่งกองทัพสยามเข้าร่วมรบ ในปี พ.ศ. 2460 และเพื่อเป็นการปลุกกระตือรือร้นให้ชาวไทยได้ตื่นตัวรักชาติบ้านเมือง จึงทรงพระราชนิพนธ์บทความบทกลอนเป็นจำนวนมากเพื่อการนี้ และจากส่วนหนึ่งของบทพระราชนิพนธ์นี้เป็นต้นกำเนิดที่มาของเพลงปลุกใจจะมีเนื้อร้อง ทำนอง จังหวะและลีลาคึกคัก เร้าใจ ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ฮึกเหิม คล้อยตามเนื้อร้อง (เบญจมาภรณ์ พุ่มไสว, ม.ป.ป. : 7)

ละครพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ กำเนิดขึ้นหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 โดยกรมศิลปากรได้รวบรวมศิลปิน แล้วจัดตั้งกองขึ้นในกรมศิลปากร อีกทั้งจัดตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ขึ้นเพื่อฝึกฝนนักเรียนให้ร่วมกันรักษาศิลปะของชาติไว้ มิให้เสื่อมสูญ หลวงวิจิตรวาทการ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร อีกทั้งท่านยังเป็นนักการทูต และนักประวัติศาสตร์ ที่ทรงคุณค่าทางการละครโดยใช้เพลงเป็นสื่อปลุกใจประชาชนให้เกิดความรักชาติ บทละครจะมีลักษณะเน้น ความรักชาติ ให้อารมณ์สะเทือนใจ ลักษณะตัวเอกของเรื่องยอมสละชีวิตเพื่อชาติ ละครหลวงวิจิตรวาทการนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมีการผสมผสานกันระหว่างทำรำนานาฏศิลป์กับท่าทางธรรมชาติ หรือเรียกกันว่า “ท่ากำแบ” ส่วนใหญ่ดำเนินเรื่องด้วยการเจรจา ซึ่งใช้ทั้งเพลงไทยเดิม และเพลงไทยสากลประกอบการแสดง นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมละครอีกด้วย เช่น การฟ้อนรำ และระบำประกอบเพลงต่าง ๆ การประลองอาวุธ ตลอดจนการแสดง และร้องเพลงสลับฉาก (สุมิตร เทพวงษ์, 2548 : 84)

เพลงต้นตระกูลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงต้นตระกูลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ บุคคลสำคัญ ได้แก่ พระยาราม พระราชมนู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) พระยาสีหราชเดโช พระยาพิชัยดาบหัก ชาวบ้านบางระจัน 11 ท่าน คือ นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทรหนวดเขียว และนายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี เนื้อเพลงเน้นย้ำอยากให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญ ของชาติบ้านเมือง และอยากให้คนไทยทุกคนมีความรักสามัคคีต่อกัน เพื่อจะได้อยู่กันอย่างสงบสุข

คณะผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษา ประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่บทเพลงปลุกใจ เนื้อร้องและรูปแบบการแสดง ที่ปรากฏในการแสดงของหลวงวิจิตรวาทการให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

1.2 วัตถุประสงค์

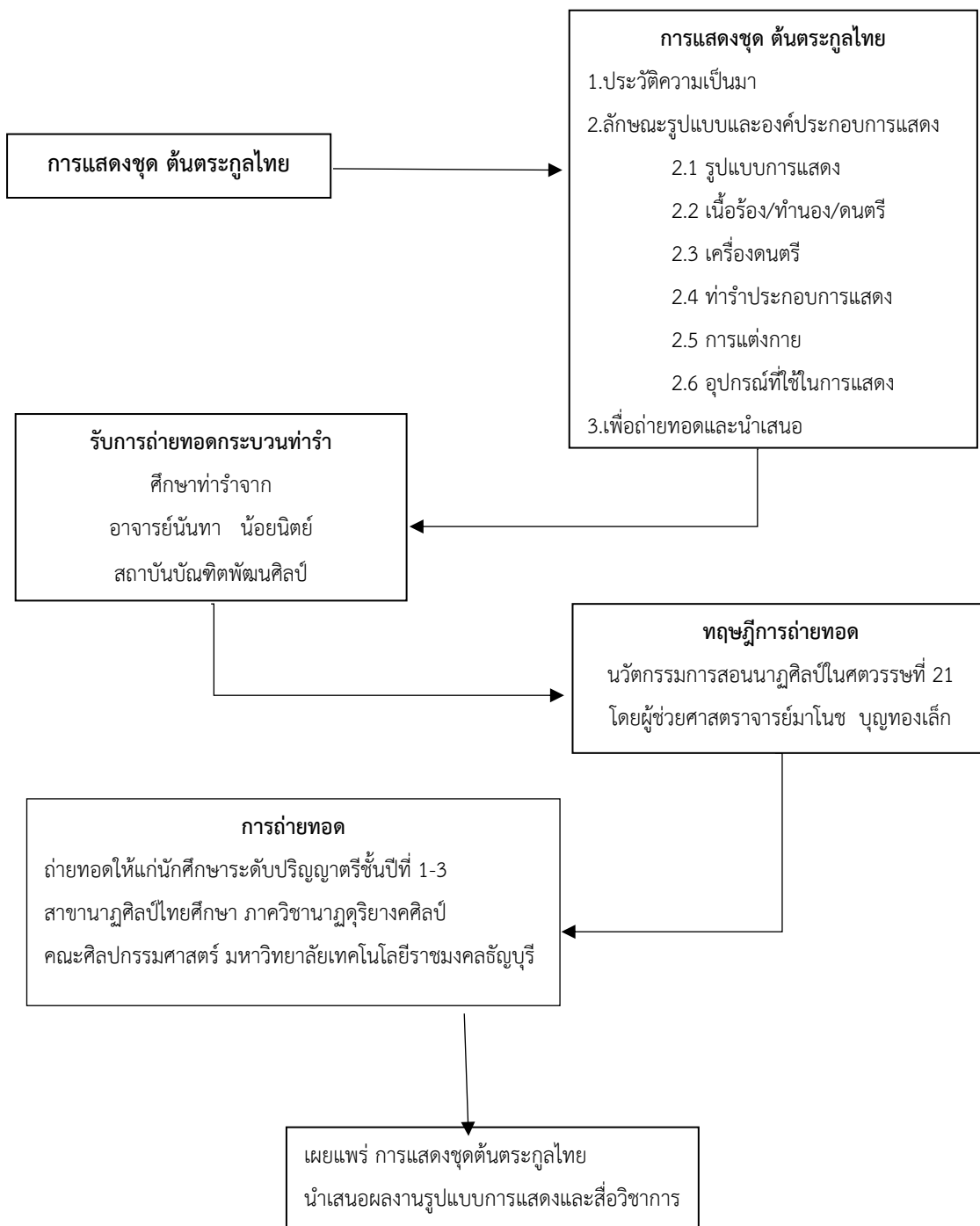
ในการศึกษาเพลงต้นตระกูลไทย ในการแสดงละครเรื่อง อานุภาพพ่อนรามคำแหง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

1.2.3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนผัง 1.1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัยการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

ที่มา : ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงชุด
ต้นตระกูลไทย

1.4.1.2 ศึกษาจากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 ขอบเขตบุคคล

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดง เพลงต้นตระกูลไทย
ในการแสดงละครเรื่อง อานาภาพพจน์รามคำแหง จากผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

1.4.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

1.4.2.2 สุธีศักดิ์ ภักดีเทวา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี

1.4.2.3 นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา
ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

1.4.3 ขอบเขตพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งข้อมูลดังนี้

1.4.3.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
1.4.3.2 ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
1.4.3.3 หอสมุดแห่งชาติพระนคร ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร 10300

1.4.3.4. วิทยาลัยนาฏศิลป์ 119 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม 73170

1.4.3.5 สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง

1.4.4 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2565 ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ.

1.5 ประโยชน์และคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1.5.1 ได้บันทึกประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

1.5.2 ได้อนุรักษรูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

1.5.3 ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ตันตระกุลไทย	เพลงตันตระกุลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงตันตระกุลไทย มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบัน เนื้อเพลงจะสะท้อนให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของชาติบ้านเมือง และให้คนไทยทุกคนมีความรักสามัคคีต่อกัน เพื่อบ้านเมืองจะได้อยู่อย่างสงบสุข
อานาภาพ	อำนาจ, ฤทธิ์เดช, ความยิ่งใหญ่, พลัง
อานาภาพพ่อนขุนรามคำแหง	ชื่อเรื่องละครอิงประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ที่ว่าด้วยเรื่อง ชาติ บ้านเมือง บุคคลสำคัญในสมัยนั้น
การแสดงละคร	การแสดงเรื่องราวโดยมีตัวละครต่างดำเนินเรื่องมีผูกเหตุหรือการผูกปมของเรื่อง ละครอาจประกอบไปด้วยศิลปะหลายแขนง
ระบำสลับาถ	ระบำที่ใช้แสดงก่อนเข้าเนื้อเรื่อง หรือเป็นการคั่นระหว่างการจัดการแสดง
ตาโบลิวังต์	คำนี้มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Tableaux vivants หมายถึง การแสดงที่ตัวแสดงในประวัติศาสตร์หรือวรรณคดี แต่งตัวออกมายืนบนเวทีเป็นหุ่นนิ่ง ไม่เคลื่อนไหวแสดงบทบาท แล้วมีคำบรรยาย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การแสดงชุด ตันตระกุลไทย จากเอกสาร หนังสือทางวิชาการ สามารถแบ่งหัวข้อการวิจัยได้ ดังนี้

- 2.1 วิวัฒนาการการละคร
- 2.2 ละครหลวงวิจิตรวาทการ
- 2.3 ประวัติพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ
  - 2.3.1 ประวัติส่วนตัว
  - 2.3.2 การศึกษา
  - 2.3.3 การทำงาน
    - 2.3.3.1 รับราชการกระทรวงการต่างประเทศ
    - 2.3.3.2 งานในฐานะเป็นอธิบดีกรมศิลปากร
    - 2.3.3.3 การทำงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
    - 2.3.3.4 ชีวิตประวัติช่วงเป็นนักประพันธ์
    - 2.3.3.5 ชีวิตช่วงสุดท้าย
    - 2.3.3.6 อวสานแห่งชีวิต
- 2.4 ผลงานด้านนาฏศิลป์ของหลวงวิจิตรวาทการ
  - 2.4.1 การตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ศิลป์
  - 2.4.2 แต่งละครปลุกใจรักชาติ
  - 2.4.3 การสร้างโรงละคร
  - 2.4.4 งานประพันธ์บทละคร
  - 2.4.5 หลวงวิจิตรวาทการในฐานะผู้อำนวยการสร้างและผู้กำกับการแสดง
- 2.5 อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง
- 2.6 วิเคราะห์บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ
- 2.7 เพลงปลุกใจ
  - 2.7.1 ลักษณะเพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ
  - 2.7.2 บทเพลงอมตะในละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ
  - 2.7.3 เพลงตันตระกุลไทย

2.8 การคัดเลือกตัวแสดง

2.9 การแต่งกาย

2.10 ฉาก แสง สี

2.11 ดนตรีประกอบการแสดง

2.12 ภาษาท่า

2.13 ตัวละครในการแสดง

2.14 របាំสลับฉาก

2.15 การแสดงรูปแบบตาโบลีวังต์

2.1 วิวัฒนาการการละคร

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ไทยได้รับอารยธรรมตะวันตกเข้ามามาก จึงเกิดละครแบบใหม่ๆ ได้แก่ “ละครดึกดำบรรพ์” ที่เจ้าพระยาเทเวศวงศ์วิวัฒน์ และสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ส่งร่วมมือกันคิดกระบวนเล่นให้แปลกไป โดยให้ตัวละครออกำเข้ากับเพลงคอนเสิร์ต ต่อมา เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงได้คิด “ละครพันทาง” ขึ้น โดยมีลักษณะคล้ายๆ ละครนอก แต่เครื่อง ละครใช้น้อยกว่า มีท่ารำที่เห็นว่ามันจะเป็นของพม่าและมอญ เมื่อเจรจากทำเสียงให้เปล่งไป จากเสียง ไทยเพื่อให้รู้สึกว่าเป็นชาวพม่าและมอญ มักเล่นเรื่องภาษา เช่น ราชาราชและพระอภัยมณี เป็นต้น ในสมัยเดียวกันนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงคิด “ละครร้อง” ขึ้น โดย เล่นเรื่องธรรมดาสามัญ ตัวละครร้องเอง ไม่มีการร่ายอย่างละครรำ เพียงแต่ออกทำใช้ทบ้างเล็กน้อย มีบทเจรจาแทรกเป็นระยะ ตัวแสดงเป็นผู้หญิงล้วน มีชื่อเรียกว่า “ละครหลวงนฤมิต” ชาวบ้าน เรียกว่า “วิมานนฤมิต” เล่นอยู่ไม่นานไฟไหม้โรง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ จึงสร้างโรงละครใหม่ ชื่อว่า “ปรีดาลัย” เมื่อละครปรีดาลัยเกิดขึ้นไม่นาน ละครดึกดำบรรพ์ของ เจ้าพระยาเทเวศวงศ์วิวัฒน์ ก็หยุดเลิกไป ในสมัยเดียวกับละครปรีดาลัย คือปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เกิด ละครขึ้นอีกโรงหนึ่งชื่อว่า “ปราโมทัย” เล่นละครร้องเรื่องต่างๆ เช่นเดียวกับปรีดาลัย แต่ต่างกันที่ว่า ละครปรีดาลัยนั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแต่งบทให้เองทุกเรื่อง ส่วน ละครปราโมทัย มีผู้อื่นหลายคนแต่งบทให้ ในเวลาไล่เลี่ยกันเกิดมีละครขึ้นอีกโรงหนึ่งเรียกว่า “ละครอิตาเลียน” ของมาตามบัวของ ชาวอิตาเลียน ต่างกับละครร้องแบบปรีดาลัยและปราโมทัยที่ว่า ตัวพระเอกและตัวละครที่เป็นชายใช้ผู้ชายจริงๆแสดง ไม่ใช่ผู้หญิงแบบปรีดาลัยและปราโมทัย เรื่องที่ เล่นเป็นเรื่องฝรั่ง ตัวละครแต่งเป็นฝรั่ง พูดไทยร้องคำไทยแต่ท่าทางเป็นฝรั่ง นอกจากนั้นรัชกาลที่ 6 ในสมัยที่ทรงเป็นพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงได้ริเริ่ม “ละครพูด” เป็นครั้งแรก เรียกว่า

“ละครทวีปัญญา” ต่อมาเรียกว่า “ละครศรีอยุธยา” รัชกาลที่ 6 ทรงมีส่วนฟื้นฟูการละครตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 ดังนั้นการละครในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงคล้ายกับสมัยรัชกาลที่ 5 แต่สมัยรัชกาลที่ 6 ภาพยนตร์เริ่มเจริญขึ้น มีโรงภาพยนตร์มากขึ้น ละครร้องจึงค่อยๆเสื่อมไป และเมื่อสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ละครพูดก็หมดไป ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ บรรยาการละครก็พลอยซบเซาไป บรรยาการละครไทยเริ่มฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในสมัยที่หลวงวิจิตรวาทการ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรม ศิลปากร (พ.ศ.2477) มีละครเกิดขึ้นแบบหนึ่งเรียกว่า “ละครศิลปากร” ซึ่งเป็นละครของ หลวงวิจิตรวาทการ ละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ในยุคต้นๆ (พ.ศ.2477) เป็นละครรำ ได้แก่เรื่อง นเรศวรประกาศอิสรภาพและราชิดาพระร่วง เมื่อหลวงวิจิตรวาทการ มีจุดมุ่งหมายที่จะ ใช้ละครเป็นเครื่องมือในการปลุกเร้าสำนึกของประชาชนให้เกิดความรักชาติ หลวงวิจิตรวาทการ จึงต้องพยายามคิดสร้างละครให้ใหม่และแปลกไปจากเดิม เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน ละคร ศิลปากรที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้คิดขึ้นนี้ มีผู้เชี่ยวชาญทางวรรณศิลป์และนาฏศิลป์ได้แสดง ความคิดไปต่างๆกัน อาทิ อาจารย์สิทธิฯ พินิจภูวดล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับละครของ หลวงวิจิตรวาทการ ว่า “การแสดงใช้รำแบบไทยก็มี ร้องแบบไทยเดิมก็มี ร้องแบบสากลก็มี ใช้ท่า อย่างละครพูดก็มี ดนตรีก็ใช้อย่างไทยและสากล” ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้แสดงความคิดเห็น ว่า “ละครของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครพันทาง ดังที่ท่านได้กล่าวอภิปรายในการสัมมนา นาฏศิลป์และดนตรีไทยว่า ละครพันทางนี้ ต่อมามีความหมายกว้างขวางออกไป กลายเป็นว่าละครที่ ใช้กระบวนการนำของไทยโดยไม่ยึดแบบแผนนัก และอาศัยการดำเนินเรื่องโดยการเจรจาเป็นส่วน ใหญ่และมีการร้องบ้าง ก็เรียกว่าละครพันทาง เช่น ละครที่กรมศิลปากรนำแสดงในสมัยก่อนสงคราม ญี่ปุ่น ซึ่งคุณหลวงวิจิตรวาทการ เป็นผู้อำนวยการแสดง เป็นต้น” อาจารย์พินดา สิทธิวรรณ ได้แสดง ความคิดเห็นว่า “ละครหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครร่ำผสมกับละครเพลง คือมีท่าร่ำผสมกับท่า ธรรมชาติครั้งต่อครั้ง เป็นการประยุกต์ถ้ารำเข้ากับเพลงสากล การแต่งตัวเลียนแบบละครพันทาง คือ แต่งกายตามเชื้อชาติตามสมัย อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ละครประวัติศาสตร์ ของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครอีกแบบหนึ่งคือ ยิ่งกว่าละครพันทาง ละครพันทางอยากผสมไม่ กี่อย่าง แต่ละครหลวงวิจิตรวาทการอะไรก็ได้ ตรงไหนอะไรก็เหมาะก็เอาเลย มีร่ำอยู่เหมือนกัน แต่ ผสมท่าสามัญชนโดยมาก มีดนตรีสองอย่าง ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ละครประวัติศาสตร์ของ หลวงวิจิตรวาทการ ต้องมีร่ำแทรกอยู่เสมอทุกเรื่อง” คุณหญิงประภาพรธรณ วิจิตรวาทการ ได้ชี้แจง ลักษณะของละครประวัติศาสตร์ของ หลวงวิจิตรวาทการ ว่า “มีทั้งพูดและร้อง มีร่ำแทรกอยู่ทุกเรื่อง” จากทัศนะต่างๆของผู้เชี่ยวชาญทางวรรณศิลป์และนาฏศิลป์ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เราพออนุมาน ได้ว่า ละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ไม่ใช่ละครร่ำ ร้อง พูด แต่เป็นละครแบบใหม่ที่

เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะของยุคสมัย มีการผสมผสานระหว่างทำรำกับท่าธรรมชาติ มีทั้งเพลงไทยเดิม และเพลงไทยสากล และนำเดินเรื่องด้วยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่า ละครประวัติศาสตร์ของ หลวงวิจิตรวาทการ มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร ดังนั้น เมื่อพิจารณาประเด็นที่ว่า ละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครประเภทใด ผู้เขียน(ประอรรถน์ บุรณมาตร์) จึงสะดุดใจที่จะจัดละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ เป็น “ละครแบบ หลวงวิจิตรวาทการ” ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องของการปฏิวัตินาฏศิลป์ระยะหนึ่งในยุคแห่งการปฏิวัติ วัฒนธรรมและการสร้างชาติ (ประอรรถน์ บุรณมาตร์, 2528: 150-155)

2.2 ละครหลวงวิจิตรวาทการ

ละครหลวงวิจิตรวาทการเป็นละครประเภท ปลุกใจให้เกิดความรักชาติ ส่วนใหญ่ใช้เนื้อหา และจุดของเรื่องอิงประวัติศาสตร์ของไทย ฉะนั้น คนทั้งหลายจึงเรียกชื่อละครที่ท่านเขียนบท และ ผูกซ้อมการแสดงนี้ว่า “ละครหลวงวิจิตรวาทการ” หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 กรมศิลปากรได้รวบรวมศิลปินโน้� ละครและนักดนตรีขึ้นมารวมกันใหม่ อีกครั้งหนึ่งและ ตั้งเป็นกองขึ้นในกรมศิลปากร และในช่วงนั้นหลวงวิจิตรวาทการดำรงตำแหน่ง อธิบดีกรมศิลปากร ได้มีความคิดใหม่คือ แต่งบทละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แต่ยังสอดแทรกไว้หลากหลาย บทบาท เช่น บทความรักของคู่รักที่มีต่อกัน ถึงแม้จะมากมายเพียงไรก็ไม่เท่ากับความรักชาติ ตัวเอกของเรื่องสามารถเสียสละชีวิตและพลีชีพเพื่อชาติได้ ด้วยเหตุที่ละครของหลวงวิจิตรวาทการไม่เหมือน การแสดงละครที่มีอยู่ในขณะนั้น คนทั้งหลายจึงเรียกละคร ของท่านว่า ละครหลวงวิจิตรวาทการ ดังนั้น การแสดงละครหลวงวิจิตรวาทการจึงเป็นละครที่ถือกำเนิดขึ้นเพื่อ ปลุกฝังให้คนไทยเกิดความรักชาติบ้านเมือง สร้างความสามัคคีภายในประเทศและสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีระหว่างประเทศ รูปแบบการแสดงมีลักษณะเป็นละครพูดสลับร้อง ผู้แสดงพูดบด้วยตนเอง การแต่งกายแต่งตามบทของตัวละคร แต่งตามยุคสมัยหรือแต่งกายตามเนื้อหาของประวัติศาสตร์ ทำรำมีลักษณะที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายตามบทพูด (กำแบ) (ฐิติรัตน์ เกิดหาญ 2555: 67)

รูปแบบของการแสดงละครหลวงวิจิตรวาทการ รูปแบบการแสดงเป็นลักษณะเฉพาะตัวเป็น ลักษณะละครพูดสลับร้อง บทละครมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชาติบ้านเมือง ปลุกใจให้คนไทยเกิดความรักและหวงแหนประเทศชาติ ส่วนบทร้องเป็นการรำพึงรำพรรณ หรือแสดงออกในความรู้สึกนึกคิดของตัวละครดังจะแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การดำเนินเรื่องด้วยการพูด การร้อง และการรำรำ
2. ผู้แสดง มีทั้งหญิงล้วนและชายจริงหญิงจึ่ง

3. ดนตรีใช้ดนตรีไทยและดนตรีสากลในการบรรเลงเพลงประกอบการแสดง
4. การแต่งกายแต่งกายตามยุคสมัยและเนื้อหาทางเรื่องประวัติศาสตร์ โดยบทละครและเรื่องที่นิยมแสดงมีอยู่ดังต่อไปนี้
  1. เลือดสุพรรณ
  2. พระราชมณู
  3. พระเจ้ากรุงธน
  4. ศีกกลาง
  5. เจ้าหญิงแสนหวี
  6. มหาเทวี
  7. เบญจเพส
  8. น่านเจ้า
  9. อนุสาวรีย์ไทย
  10. พ่อขุนผาเมือง (อาจารย์ พูนเกษม, 2561:15)

2.3 ประวัติพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

ภาพที่ 2.1 พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

เพื่อให้การวิจัยเรื่อง “การแสดงชุด ตันตระกุลไทย” มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สิ่งที่ยังมองข้ามไม่ได้ คือ การศึกษาประวัติของหลวงวิจิตรวาทการ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้ชีวิตส่วนตัวย่อมสัมพันธ์กับการทำงาน ส่งผลสะท้อนแก่กันจนไม่อาจแยกจากกันได้ หลวงวิจิตรวาทการ เป็นบุคคลที่นับได้ว่า

มีความสำคัญและมีชื่อเสียงในบ้านเราสมัยหนึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ทั้งในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสมัยประชาธิปไตย เพราะท่านผู้นี้ได้ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านมานะพยายามฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตนเอง และความขยันในการทำงาน ไต่เต้าจากผู้น้อยขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สำคัญ ในเวลาอันไม่นานนัก ซึ่งเจ้าตัวได้เขียนบันทึกไว้ว่า ของทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นในชีวิตของข้าพเจ้า เป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าจัดหาเอง ไม่มีใครหยิบยกให้ แต่ด้วยความพยายามซึ่งข้าพเจ้ามีอยู่ไม่แพ้มนุษย์ใดๆ ข้าพเจ้าจึงสร้างความเจริญให้แก่ชีวิตได้ (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:13)

หลวงวิจิตรวาทการเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตราชการ และชีวิตครอบครัว มีความรู้ความสามารถศึกษาด้วยตนเองอย่างยอดเยี่ยม ในวิชาการหลายสาขา เป็นนักประพันธ์ นักการทูต นักการเมือง นักจิตวิทยา นักประวัติศาสตร์ เป็นครู อาจารย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสถาบันการศึกษาสูงสุดของประเทศ หลวงวิจิตรวาทการได้ใช้ความรู้ดังกล่าวสร้างผลงานไว้เป็นอันมาก นับเป็นคุณูปการที่ท่านได้ทำให้แก่ชาติบ้านเมืองตลอดชีวิตของท่าน (ประอรรัตน์ บุณยมาตร์, 2528: 280)

2.3.1 ประวัติส่วนตัว

ภาพที่ 2.2 พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

ภาพที่ 2.3 ครอบครัววิจิตรวาทการ

กับ คุณหญิงประภาพรพรณ วิจิตรวาทการ

ที่มาของภาพ ด้วยความอนุเคราะห์จากทายาทวิจิตรวาทการ

หลวงวิจิตรวาทการ เดิมชื่อ กิมเหลียง วัฒนปฤดา ภายหลังเมื่อเข้ารับราชการ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นวิจิตร เป็นบุตรนายอิน และนางคล้าย วัฒนปฤดา เกิดเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2441 บนแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี เหตุที่มีชื่อเป็นจีนแม้จะมีเชื้อชาติไทยนั้น เพราะในขณะนั้นที่จังหวัด

อุทัยธานีเป็นเมืองค้าขาย คนจีนมีอิทธิพลมาก พ่อแม่จึงนิยมตั้งชื่อเป็นจีน ประจวบกับพี่สาวของ มารดาหลวงวิจิตรวาทการ ได้ไปแต่งงานกับคนจีน มีฐานะดีและช่วยอุปการะหลานๆ หลวงวิจิตรวาทการและน้อง จึงมีชื่อเป็นจีนไปหมด เมื่อเกิดมาฐานะของครอบครัวยากจน อาศัยอยู่บนแพไม้ไผ่ หน้าบ้านผู้เป็นตา คือ หลวงสกลรักษา เป็นนายอำเภอ หลวงวิจิตรวาทการได้สมรสกับ นางสาวประภา (คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ) อาจารย์โรงเรียนเบญจมราชาลัย บุตรีขุนวรศาสตร์ธรมกิจ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2479 ซึ่งตรงกับวันเกิดของหลวงวิจิตรวาทการ ณ บ้านพักที่ถนนศิริอำมาตย์ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งโรงพิมพ์ของธนาคารออมสิน) มีบุตรและธิดารวมกัน 7 คน (ประอรรัตน์ บุรณมาตร, 2528:24)

2.3.2 การศึกษา

เมื่อตอนเด็กๆ พ่อจะเขียน ก.ข. ใส่กระดานไว้ให้ ก่อนออกไปค้าขายกับแม่ พอค่ำก็กลับมาดู แล้วให้เขียนตัวต่อไป เวลานอน นอนกับย่า ได้ซึมซับเรื่องราวทางวรรณคดีจากการที่ย่าได้เล่าให้ฟัง ก่อนนอน เช่นเรื่องรามเกียรติ์ อิเหนา สังข์ทอง ฯลฯ หลวงวิจิตรวาทการชอบฟังและจำได้ขึ้นใจ ก่อนจะอ่านหนังสือออก อายุ 8 ปี ได้เข้าโรงเรียนวัดขวิด ตำบลสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี สอบไล่ได้ ชั้นประโยคประถม เมื่ออายุ 13 ปี พ่อแม่ขัดสนเรื่องที่จะให้เรียนต่อ จึงได้เปลี่ยนให้มาศึกษาทางธรรม ที่วัดมหาธาตุ (พ.ศ.2453) โดยเป็นนักเรียนบาลีรุ่นแรก ในโรงเรียนบาลีวิทยาลัย ซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ ในวัดมหาธาตุ มีสมเด็จพระวันรัตน์ (เฮง เขมจารี) เป็นพระราชาคณะ ดช.กิมเหลียง ศึกษาในบาลี วิทยาลัยอยู่ประมาณ 3-4 ปีมีความรู้พอที่จะสอบเป็นเปรียญได้ จึงได้บรรพชาเป็นสามเณร สอบได้เปรียญ 3 ประโยคเมื่ออายุ 17 ปี พออายุ 19 ปีสอบได้เปรียญ 5 ประโยคเป็นที่ 1 ในประเทศไทย ได้รับประกาศนียบัตรหมายเลข 1 จากพระราชหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:14)

ภาพที่ 2.4 สามเณรกิมเหลียง

ที่มาของภาพ ด้วยความอนุเคราะห์จากทายาทวิจิตรวาทการ

เมื่อสอบได้เปรียญ 5 ประโยคแล้วก็ไปคร่ำร่วมกับเพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันเช่น นายทอง (มหากิม) หงส์ลดาธรมภ์ สามเณรกิมเหลียงเป็นผู้มีบทบาทในการเลือกหนังสือภาษาไทย ที่เป็นเรียงความชั้นดีมาเป็นหลักสูตร ในบรรดาศิษย์วัดมหาธาตุสมัยนั้น ไม่อนุญาตให้ลูกศิษย์วัดเรียนนอกเหนือจากที่กำหนด เนื่องจากไม่เหมาะสมกับสถานะภาพของเพศบรรพชิต เช่น วิชาภาษาต่างประเทศจึงเป็นวิชาที่ถูกจำกัดไม่ให้ผู้ใดเรียน แต่สามเณรกิมเหลียงมีความตั้งใจที่จะต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ถึงกับยอมฝ่าฝืนกฎของสำนัก แอบเรียนภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส และด้วยวิริยะอันแรงกล้า และนิสัยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ทำให้สามารถอ่านออกเขียนได้ทั้งภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ได้แสดงความรู้ภาษาต่างประเทศด้วยการแปลพงศาวดารเยอรมัน ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษ มาเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ ยังเป็นนักเขียนคนสำคัญของวัดมหาธาตุ โดยการออกหนังสือพิมพ์วัด ตั้งชื่อว่า สมาคมสัมพหุลา แปลว่า สัพเพหระ เขียนบทความหลายประเภท มีทั้งสารคดี ประวัติศาสตร์ ใช้นามปากกาต่างกันไป ทำโดยไม่ให้ท่านผู้ใหญ่ในวัดได้ล่วงรู้ ใช้นามปากกาว่า องคต (คือลิงตัวหนึ่งในเรื่องรามเกียรติ์) สัมพหุลาออกได้ไม่นาน ก็ถูกท่านเจ้าคุณจับได้จึงเป็นอันยุติ เมื่อสามเณรกิมเหลียงอายุครบ 20 ปี ได้อุปสมบท มีฉายาว่า ธรรมรสี แปลว่าแสงธรรม ซึ่งได้ใช้เป็นนามปากกาเมื่อได้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์ ดวงประทีป เมื่อแน่ใจว่าต้องการดำเนินชีวิตในเพศฆราวาส จึงได้ตัดสินใจลาสิกขาบทในปีนั้น เข้าเรียนการฝึกฝนมันสมองในโรงเรียนที่เรียกว่า Pelman Institute ซึ่งมีอยู่ในกรุงปารีส ขณะรับราชการเป็นเลขานุการ

ทูตไทยประจำกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส วิธีการของโรงเรียนนี้คือให้บอกจุดหมายอันสูงสุดของชีวิตว่าต้องการจะเป็นอะไร เพราะการฝึกฝนมันสมองจะสอนไปถึงจิตวิทยาเกี่ยวกับการสร้างอนาคต แม้หลวงวิจิตรวาทการ จะไม่เคยสำเร็จการศึกษาจากสถาบันอื่นใด นอกจากวัดมหาธาตุ แต่ในบั้นปลายของชีวิตท่านได้รับเกียรติจากสถาบันสูงสุดของประเทศไทย 3 แห่ง มอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ สาขาการทูต และสาขาอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์ตามลำดับ(ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:15)

2.3.3 การทำงาน

2.3.3.1 รับราชการกระทรวงการต่างประเทศ

งานแรกในชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการ คือเข้ารับราชการ เมื่อลาสิกขาบทแล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้สอบบรรจุเข้ารับราชการในกองกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2461 ตำแหน่งเสมียน รับเงินเดือนๆ ละ 20 บาท กระทรวงต่างประเทศในสมัยนั้นไม่มีอธิบดีเหมือนกระทรวงอื่น มีแต่กอง หัวหน้ากองมีฐานะเป็นเจ้ากรม หลวงวิจิตรวาทการเป็นคนที่ขยันขันแข็งมาทำงานก่อนคนอื่นขอให้ผู้ที่รู้งานอยู่ก่อนสอนให้ด้วยความตั้งใจ งานที่สำคัญในกระทรวงต่างประเทศ คือ การร่างหนังสือซึ่งปรากฏชื่อของผู้ร่าง ชื่อของหลวงวิจิตรวาทการ ก็กลายเป็นเสมียนที่โดดเด่นในกองการกงสุลโดยเลือกที่จะศึกษาความเฉลียวฉลาดของบุคคลสำคัญๆ ในกระทรวงต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการทำงาน หลังจากที่ได้ทำงานในกองการกงสุล กระทรวงต่างประเทศเป็นเวลา 2 ปี 2 เดือน หลวงวิจิตรวาทการมีความใฝ่ฝันอยากไปเมืองนอก แต่ความหวังในการไปเมืองนอกในวงการราชการของกระทรวงต่างประเทศนั้น ต้องเป็นผู้มีเชื้อสาย หรือเป็นลูกหลานของทูต หรือมีวงศ์ตระกูลในการทูตมาก่อน จนใน พ.ศ. 2462 พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ทรงดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงต่างประเทศ ได้ทรงบัญญัติให้มีการสอบแข่งขันการส่งข้าราชการ ไปทำงานที่ เมืองนอกเป็นครั้งแรก หลวงวิจิตรวาทการสอบได้ที่ 1 ได้ไปดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขานุการสถานทูตไทย ประจำกรุงปารีส ในปี พ.ศ. 2463 สถานทูตไทยในขณะนั้นมีข้าราชการต่างชาติมากกว่าคนไทย ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่จะหาคนที่แตกฉานในด้านภาษาไทยได้ยาก ดังนั้น หน้าที่ในการร่างรายงานส่งกลับเข้ามายังกระทรวงเป็นภาษาไทยจึงเป็นหน้าที่ของ หลวงวิจิตรวาทการเป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือจากหน้าที่ประจำในสถานทูตแล้วหลวงวิจิตรวาทการยังได้รับมอบหมายให้ตรวจรับเอกสารเก่าที่เคยอยู่ในหอสมุดวชิรญาณ ซึ่งได้ถูกส่งออกไปยังประเทศเยอรมันนี ในงานแสดงพิพิธภัณฑ์หนังสือเก่าที่ประเทศไทยได้รับเชิญให้เข้าร่วมแสดงด้วย เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประกาศสงครามกับเยอรมนี รัฐบาลเยอรมนีก็ยึดของเหล่านั้นไว้ เมื่อเสร็จสิ้นสงคราม รัฐบาลเยอรมันนี

จึงส่งคืนหนังสือเหล่านั้น ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการ ได้ใช้ความรู้ด้านภาษาบาลี ตรวจรับหนังสือสำเร็จเรียบร้อย งานสำคัญอีกอันหนึ่ง นอกจากงานประจำที่สถานทูตปารีส ซึ่งเปรียบเสมือนการได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นสูงสุดคือ การตามเสด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลธิดา กฤดากร อัครราชทูต เข้าร่วมประชุมงานสันนิบาตชาติ หลวงวิจิตรวาทการได้ทำหน้าที่เป็นผู้เขียนรายงานการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ ในที่ประชุมสันนิบาตชาตินั้น มีบุคคลชั้นนำของแต่ละประเทศเข้าร่วมประชุม ท่านได้เขียนไว้ว่า “ความรู้ที่เราสามารถจะหาได้จากการประชุมการทำงานในที่ประชุมอย่างนั้น ก็คือเลียนแบบความเฉลียวฉลาดของพวกนักการเมือง นักการทูตชั้นที่ 1 ที่มาประชุม คำพูดที่คมคายไพเราะ แต่มุมที่เฉลียวฉลาด ไหวพริบที่โต้ตอบกันในปัจจุบันทันด่วน เราไม่สามารถจะหาเรียนได้จากที่อื่นที่ดีกว่าในนั้นเป็นแน่” หลวงวิจิตรวาทการทำงานเช่นนี้อยู่เป็นเวลา 5 ปี ทำให้ได้รับประสบการณ์ทั้งการฟัง คิด ถาม เขียน ในระยะเวลาที่อยู่ปารีส หลวงวิจิตรวาทการได้ซึมซับศิลปวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในกรุงปารีส และกรุงลอนดอน และในประเทศต่างๆ ในยุโรป นอกจากได้มีโอกาสศึกษาศิลปวัฒนธรรมจากละคร โอเปร่า และบัลเลต์ คอนเสิร์ต ทำให้ได้สัมผัสกับรูปแบบและความเป็นมาของนาฏศิลป์ตะวันตกอย่างชัดเจน อันเป็นรากฐานในการพัฒนานาฏศิลป์ของไทยในรูปแบบใหม่คือ “ละครหลวงวิจิตร” ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2469 กระทรวงต่างประเทศได้มีคำสั่งให้หลวงวิจิตรวาทการ ไปดำรงตำแหน่งเลขานุการสถานทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ขณะนั้นเจ้าคุณประภากรวงศ์ ดำรงตำแหน่งอัครราชทูต รับราชการอยู่ไม่นาน ก็ถูกเรียกตัวกลับเมืองไทย การกลับมาทำงานกระทรวงครั้งนี้ หลวงวิจิตรวาทการได้เรียนรู้งานในกระทรวงต่างประเทศอย่างทั่วถึง เนื่องจากต้องย้ายไปประจำกรมกองต่างๆ สลับหน้าที่อยู่ตลอด นอกจากงานประจำในกระทรวงต่างประเทศแล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้ทุ่มเทกำลังค้นคว้าเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ได้ประพันธ์หนังสือประเภทนี้ไว้หลายเรื่อง (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:17)

ในปี พ.ศ.2470 ขณะเป็นผู้ช่วยชั้น 1 กองที่ปรึกษากระทรวงต่างประเทศ และประพันธ์หนังสือวิชาการต่างๆ ได้ตั้งโรงพิมพ์ชื่อ “วิริยานุภาพ” พิมพ์และจำหน่ายหนังสือของหลวงวิจิตรวาทการ มีกิจการกว้างขวางเป็นที่รู้จักแพร่หลาย (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:18)

พ.ศ.2474 เป็นหัวหน้ากองการเมือง กระทรวงต่างประเทศ ได้รวบรวมเพื่อนที่มีใจรักงานประพันธ์ มาร่วมกันออกหนังสือพิมพ์ “ดวงประทีป” มุ่งหมายให้ความสว่าง 3 ประการ สว่างทางความคิด สว่างในทางใจ และสว่างในทางให้ความรู้ หนังสือพิมพ์ดวงประทีปเปิดโอกาสให้คนทั่วไปปรึกษา ขอความรู้และข้อคิดเห็นจากหลวงวิจิตรวาทการ ในด้านวิชาการ โดยเฉพาะเรื่องศาสนา และจิตศาสตร์ ดวงประทีปออกทุกๆ 10 วัน เล่มแรกออกเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2474 แต่เมื่อออกมา

ได้เพียง 36 เล่ม ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการเขียนลงพิมพ์ประมาณ 190 ก็ได้โอนกิจการให้แก่บริษัทไทยใหม่ (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:18)

พ.ศ. 2475 รับตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงต่างประเทศ ในช่วงเวลานี้ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย หลวงวิจิตรวาทการยังคงเขียนบทความทางการเมือง ให้กับหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ ต่อมาได้ลาออกจากราชการ มาทำงานให้กับหนังสือพิมพ์ไทยใหม่อย่างเต็มตัว เหตุผลในการลาออกจากราชการนั้น อาจเกิดจากความไม่พอใจของเจ้ากระทรวงที่หลวงวิจิตรวาทการเขียนหนังสือพิมพ์ทางการเมือง หลวงวิจิตรวาทการจึงตัดสินใจลาออกจากราชการ มาเป็นนักหนังสือพิมพ์ระยะหนึ่ง ในขณะนี้ หลวงวิจิตรวาทการได้มีโอกาสทำงานในสิ่งที่ตนชื่นชอบ คือได้ดำรงชีวิตนักประพันธ์อย่างเต็มตัว แสดงถึงความตั้งใจจริงโดยมิได้ห่อหุ้มด้วยความยากลำบาก ทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:18)

พ.ศ. 2476 เพื่อนในคณะราษฎร ซึ่งได้เคยรู้จักสนิทสนมกันสมัยปารีส ได้ชักชวนให้กลับเข้ารับราชการใหม่ ในตำแหน่งเจ้ากรมประกาศิต (กรมพิธีการทูต) กระทรวงต่างประเทศ และทำหน้าที่เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คือพระสารสาสน์ประพันธ์อีกตำแหน่ง (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:18)

2.3.3.2 งานในฐานะเป็นอธิบดีกรมศิลปากร

ในพ.ศ. 2477 ได้รับตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรเป็นคนแรก ด้วยคณะรัฐบาลหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คาดหวังให้หลวงวิจิตรวาทการเข้าไปจัดระเบียบและปรับปรุงหอสมุด ซึ่งก็เคยเป็นความปรารถนาสูงสุดของหลวงวิจิตรวาทการอยู่ก่อนแล้ว แต่หน้าที่ในกรมศิลปากรมิใช่มีเพียงงานหอสมุดเท่านั้น ยังมีงานสถาปัตยกรรม ช่างเขียน ช่างปั้น แต่ที่สำคัญที่สุดคือการรับผิดชอบงานละครและดนตรี ตามพระราชกฤษฎีกา ซึ่งมีมาแต่ก่อนที่หลวงวิจิตรวาทการ จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิบดี (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:18)

งานในกรมศิลปากรนั้นหลวงวิจิตรวาทการ เลือกที่จะสานต่อจากรูปแบบเดิมซึ่งเคยแบ่งเป็นสภา เรียกว่า ราชบัณฑิตยสภา มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิบังคับบัญชางานเฉพาะอย่างกันไป อาทิ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงบัญชาควบคุมงานช่าง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบัญชางานพิพิธภัณฑสถาน พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงบัญชางานหอสมุด ท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ บัญชางานโบราณคดี เมื่องานแขนงต่างๆ ต้องเข้ามารวมอยู่เป็นกรมเดียวกันคือ กรมศิลปากร มีอธิบดีเป็น

ผู้บังคับบัญชา หลวงวิจิตรวาทการได้ใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตน แสดงความเคารพต่อพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ทั้ง 3 พระองค์ จนเป็นที่ยอมรับในความมานะที่จะศึกษางานต่างๆ ด้วยความตั้งใจ (ฤดิชนก คชเสนี, 2546:19)

บทบาทของหลวงวิจิตรวาทการในขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร กล่าวไว้ว่าเป็นการปฏิบัติงานที่ท้าทายความสามารถ หลวงวิจิตรวาทการได้ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างมีระบบ ตั้งแต่การก่อสร้างโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ การประพันธ์บทละครปลูกใจรักชาติ และการก่อสร้างโรงละครแห่งชาติเป็นแห่งแรกในประเทศไทย (ฤดิชนก คชเสนี, 2546:19)

2.3.3.3 การทำงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ระหว่างเป็นอธิบดีกรมศิลปากรในปี 2483 หลวงวิจิตรวาทการได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการอีกตำแหน่งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2484 ประเทศไทยต้องเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา โดยรัฐบาลยอมประนีประนอมให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศได้ และประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร หลวงวิจิตรวาทการได้ย้ายกลับมาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยมีส่วนรับผิดชอบในการประกาศสงคราม ร่วมกับคณะรัฐบาล สิ่งที่ได้รับการประกาศสงครามกับพันธมิตรที่เด่นชัดคือ ประเทศไทยได้พ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของทั้งสองฝ่าย เมื่อเกิดสงครามขึ้น รัฐบาลได้ส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ (ดร.ดิเรก ชัยนาม) ไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงโตเกียว และในตอนท้ายสงคราม ไม่มีใครสมควรที่จะไปเป็นทูตในดินแดนแห่งสมรภูมิ หลวงวิจิตรวาทการได้เสียสละยอมไปรับตำแหน่ง ซึ่งท่านได้บันทึกไว้ว่า เพราะได้ร่วมรับผิดชอบในการตัดสินใจประกาศสงครามกับพันธมิตร จึงต้องสานต่อไปให้ถึงที่สุด ราว พ.ศ. 2486 หลวงวิจิตรวาทการได้เดินทางไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น จนสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงวิจิตรวาทการอยู่ประจำการที่สถานทูตตลอดเวลา โดยไม่อพยพหลบภัยไปที่อื่นตามที่สถานทูตของประเทศอื่นได้ทำกัน แต่ได้อยู่คอยดูแลปกป้องคนไทยที่ยังติดค้างอยู่ในญี่ปุ่น เมื่อเสร็จสงครามจึงได้ส่งนักเรียนและคนไทยกลับเมืองไทย แต่เนื่องจากญี่ปุ่นแพ้สงคราม หลวงวิจิตรวาทการจึงถูกจับข้อหาอาชญาสงคราม โดยผู้บัญชาการกองทัพอเมริกัน ได้ออกหมายสั่งจับผู้ต้องหาอาชญากรรมสงครามในญี่ปุ่นเช่น ทูตเยอรมัน พม่า ฟิลิปปินส์ และไทย คือหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาอาชญากรรมสงครามคนที่ 35 ในเดือนกันยายน พ.ศ.2488 ได้ถูกนำตัวไปกักบริเวณที่เมือง มียาโนซิดา ห่างจากกรุงโตเกียวประมาณ 3 ชั่วโมง ถูกควบคุมตัวอยู่ที่นั่นประมาณ 1 เดือน เมื่อรัฐบาลอเมริกันปล่อยตัวหลวงวิจิตรวาทการจึงเดินทางกลับเมืองไทย โดยเครื่องบินของทหารอเมริกัน เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ก็ถูกคุมขังต่อที่สันติบาล และลพบุษ

ซึ่ง หลวงวิจิตรวาทการก็ปฏิบัติตัวเช่นเดิม คือมีสมาธิการทำงาน รวบรวมไวยากรณ์ภาษาต่างประเทศ ต่อที่ค้างไว้บางเวลาก็เขียนบันทึกในที่คุมขังไว้ให้ลูกหลานได้อ่าน ต่อเมื่อใครประสบความสำเร็จจะได้นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนเพื่อให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ วิจิตร รางสิยานนท์ ได้เขียนถึง หลวงวิจิตรวาทการ ถึงเรื่องที่ท่านเล่าภายหลังถูกคุมขังว่า “เมื่ออยู่ในที่คุมขังในตอนเช้า จะได้ยินเสียง ผู้หญิงร้องเพลงพร้อมกันอย่างถูกต้อง และเพลงที่ร้องก็คือเพลงของคุณพ่อ ถามได้ความว่าเป็น ระเบียบของเรือนจำ ที่ให้นักโทษเข้าแถวร้องเพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการทุกเช้า ท่านเล่าว่าท่านอดขำไม่ได้ ที่ทางราชการให้นักโทษร้องเพลง ซึ่งผู้แต่งเองถูกทางราชการจับเข้าคุก ในข้อหาว่าเป็นผู้เลื่อมใสในลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรง คือรักชาติมากไปจนกลายเป็นความผิด” หลวงวิจิตรวาทการพ้นข้อหาเมื่อศาลฎีกาพิพากษาให้พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในวันที่ 23 มีนาคม 2489 รวมเวลาที่ถูกคุมตัวทั้งในประเทศญี่ปุ่นและ ประเทศไทย 6 เดือนกับ 11 วัน (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:20)

2.3.3.4 ชีวิตประวัติช่วงเป็นนักประพันธ์

ภาพที่ 2.5 หลวงวิจิตรวาทการกับผลงานด้านการประพันธ์

ที่มาของภาพ ด้วยความอนุเคราะห์จากทายาทวิจิตรวาทการ

การศึกษาชีวิตประวัติของหลวงวิจิตรวาทการนั้น จำเป็นต้องกล่าวถึงการทำงานที่ท่านรักมาก และได้มีโอกาสทำในช่วงชีวิตหนึ่งเมื่อต้องออกจากราชการในข้อหาอาชญากรรมสงคราม

ในปี พ.ศ. 2489 อันที่จริงหลวงวิจิตรวาทการได้จับงานประพันธ์มาตั้งแต่สมัยบวชเป็นสามเณรอยู่ที่วัดมหาธาตุ โดยได้แอบเขียนหนังสือพิมพ์ขึ้นในวัด ต่อมาเมื่อได้ไปรับราชการที่สถานทูตไทยกรุงลอนดอน ก็ได้เริ่มเขียนหนังสือวิชาการ มหาบุรุษ มั่นสมอง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2471 พร้อมกับเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ดวงประทีป และไทยใหม่ ต่อมาท่านได้แต่งละครปลุกใจรักชาติให้กับกรมศิลปากร 10 เรื่องในระหว่างปี 2479-2483 แต่เพิ่งได้มาจับงานการประพันธ์อย่างเต็มที่ในระยะที่ถูกออกจากราชการนี้ ในขั้นต้นท่านได้ตั้งคณะละครชื่อ “วิจิตรศิลป์” เช่นเรื่องดาบแสนเมือง ชนमार เจ้าหญิงกรรณิการ์ สี่ราชเดช ครุฑดำ ฯลฯ รวม 10 เรื่อง แก่นของเรื่องส่วนใหญ่ นอกจาก ละครปลุกใจรักชาติแล้ว ยังสอนให้ต่อสู้กับโชคชะตา บางเรื่องชี้ให้เห็นความไม่แน่นอนของชีวิต คือทำดีแต่กลับได้ผลร้าย ซึ่งคงมาจากสภาพชีวิตของ หลวงวิจิตรวาทการเอง ในช่วงที่รักชาติจนต้องเป็นอาชญากรสงคราม แต่ละครในยุคนี้นี้ ไม่ประสบความสำเร็จ อาจเนื่องมาจากประชาชนเหน็ดเหนื่อยจากผลของสงคราม ไม่ต้องการปลุกใจรักชาติ ต้องการแต่ความบันเทิงเท่านั้น ประจวบกับภาพยนตร์ต่างประเทศได้เริ่มเข้ามามีบทบาทที่สำคัญ ละครจึงขาดทุน จนต้องเลิกกิจการไป เมื่อเลิกทำละครหลวงวิจิตรวาทการ จึงเปลี่ยนมาทำงานอีกงานหนึ่งที่ท่านถนัด คือการเขียนหนังสือ และเพื่อตอบสนองท่านผู้อ่านในสมัยหลังสงคราม ซึ่งต้องการแต่ความบันเทิง ท่านถึงเขียนหนังสือในนวนิยาย มิใช่แนวปรัชญาดังแต่ก่อน เรื่องแรกคือ มรสุมแห่งชีวิต ได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านอย่างยิ่ง ท่านได้บันทึกไว้ว่า “มรสุมแห่งชีวิตเปรียบเสมือนหยาดน้ำค้างที่สรรพโพรายปรายมาชุบชีวิตการประพันธ์ของข้าพเจ้าให้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้ง” ความสำเร็จของนวนิยาย มรสุมแห่งชีวิต เป็นแรงบันดาลใจให้หลวงวิจิตรวาทการเขียนนวนิยายเรื่องต่อไปอีกมาก ทุกเล่มได้รับการตอบสนองจากผู้อ่านอย่างอบอุ่น สร้างรายได้อย่างมากให้แก่ท่านผู้ประพันธ์และสำนักพิมพ์เพลินจิตในสมัยนั้น (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:21)

2.3.3.5 ชีวิตช่วงสุดท้าย

ในพ.ศ.2591 จอมพล ป.พิบูลสงคราม จอมพลผิน ชุณหะวัณ และพลตำรวจเอกเผ่าศรียานนท์ ได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ หลวงวิจิตรวาทการ ได้กลับเข้ารับราชการเป็นกำลังของรัฐบาลอีกครั้งในตำแหน่งผู้ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และในพ.ศ. 2494 ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ในพ.ศ.2495 ในช่วงนี้รัฐบาลไทยเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตใหม่กับนานาประเทศ ที่เกิดขึ้นใหม่หลังสงคราม รัฐบาลได้แต่งตั้งหลวงวิจิตรวาทการไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศอินเดีย แม้จะเป็นประเทศเล็กแต่หลวงวิจิตรวาทการ ก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ไปอยู่ในประเทศที่มีอารยธรรม

อันยิ่งใหญ่มาแต่โบราณกาล และที่สำคัญที่สุดก็คือได้เข้าไปในดินแดนของพระพุทธองค์ ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอารยธรรมโบราณและพระพุทธศาสนาตลอดอยู่คนเดียวเพียงหนึ่งปี หลวงวิจิตรวาทการได้ขอย้ายไปประจำที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในตำแหน่ง อัครราชทูต ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เล็กลงเนื่องจากประเทศสวิสเซอร์แลนด์เป็นประเทศเล็ก ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นโอกาสอันดีที่บุตรธิดาจะได้ไปศึกษาในยุโรป ด้วยเหตุที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นข้าราชการอาวุโสของกระทรวงต่างประเทศ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้ให้อัครทูตประจำประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีอำนาจครอบคลุมไปถึง ออสเตรีย และยูโกสลาเวีย ในระยะที่ประจำอยู่ที่สวิสเซอร์แลนด์นี้ หลวงวิจิตรวาทการและครอบครัว ได้กระทำการที่เป็นความภาคภูมิใจที่สุดในชีวิตคือ ได้ถวายงานด้วยความจงรักภักดีแด่สมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ซึ่งประทับอยู่ที่ไลซานส่วนใหญ่ ประมาณ พ.ศ.2498 รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กลับมาทำงานฟื้นฟูสภาพวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้มีคำสั่งให้หลวงวิจิตรวาทการ กลับมาแต่งละครเพื่อฟื้นฟูงานศิลปะและวัฒนธรรมขึ้นในวิถีชีวิตของคนไทยอีกครั้ง ให้เป็นเครื่องมือในต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังแพร่สะพัดอยู่แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในครั้งนี้หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งละครปลุกใจชุด “อานุกาพ” 4 เรื่อง คือ อานุกาพพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ.2497) อานุกาพแห่งความเสียสละ (พ.ศ.2498) อานุกาพแห่งความรัก (พ.ศ.2499) และอานุกาพแห่งศีลสัตย์ พ.ศ.2500 ใน พ.ศ. 2501 หลังการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ชักชวนให้ หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งดำรงตำแหน่งทูตที่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เข้าร่วมการปฏิบัติการปกครองในประเทศไทย โดยเป็นผู้ช่วยวางแผนการปฏิวัติ ในกรุงลอนดอนก่อน แล้วจึงกลับมาประเทศไทย ในเดือนตุลาคม 2501 หลวงวิจิตรวาทการ ได้ช่วยเหลืองานของคณะปฏิวัติประสบผลสำเร็จ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งให้ หลวงวิจิตรวาทการ ดำรงตำแหน่งปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สร้างขึ้นเป็นครั้งแรก ในการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย มีหน้าที่ช่วยกลั่นกรองงานเสมือนเป็นผู้ช่วยนายกรัฐมนตรี ถึงแม้หลวงวิจิตรวาทการ จะพ้นอายุทางราชการแล้ว ก็ยังอุทิศตนทำงานให้แก่บ้านเมืองตลอดมา พ.ศ. 2503 ได้เป็นกรรมการบริหารสถาบันวิจัยแห่งชาติ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติกรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และเป็นผู้สั่งและปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีในส่วนที่ได้รับมอบหมาย (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:24)

2.3.3.6 อวสานแห่งชีวิต

จากการที่หลวงวิจิตรวาทการ ได้รับความไว้วางใจจาก ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ให้ทำงานมากมายหลายเรื่อง ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการก็เต็มใจปฏิบัติงานจนขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ

ทำให้สุขภาพทรุดโทรม ล้มป่วยด้วยโรคหัวใจเมื่อปลายปี พ.ศ. 2504 เข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ ได้รับการดูแลเป็นพิเศษจาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งมีคำสั่งให้แต่งตั้งคณะแพทย์มาทำการรักษาอย่างใกล้ชิด จนอาการดีขึ้นจึงได้กลับมาพักผ่อนที่บ้าน แต่เนื่องจากที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นหน่วยงานใหญ่ที่ท่านให้ความสำคัญมากงานหนึ่ง ซึ่งยังไม่แล้ว การก่อสร้างโรงละครแห่งชาติและหอสมุดสำหรับเก็บหนังสือหรือเอกสารเก่า ซึ่งควรมีไว้ตามกระทรวงต่างๆ ดังเช่นในต่างประเทศ หลวงวิจิตรวาทการได้เรียกประชุมคณะกรรมการ ในวันที่ 20-30 มีนาคม 2505 ท่านได้ มุ่งมานะทำงานโดยไม่ได้นึกถึงสุขภาพ จึงได้ถึงแก่อนิจกรรมในวันเสาร์ที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2505 รวมสิริอายุ 64 ปี (ฤทธิชนก คชเสนี, 2546:24)

2.4 ผลงานด้านนาฏศิลป์ของหลวงวิจิตรวาทการ

2.4.1 การตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ศิลป์

เมื่อหลวงวิจิตรวาทการ ได้เข้ารับตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรในปี พ.ศ. 2477 หลังโอนย้ายมาจากประกาศิต (กรมพิธีการทูต) กระทรวงการต่างประเทศ งานในกรมศิลปากรถือเป็นงานใหม่ที่รัฐบาลภายใต้การนำของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้มอบหมายให้หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้ควบคุมดูแลกรมศิลปากร โดยดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากรคนแรก หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวถึงความยากลำบากของงานใหม่ว่า “...ข้าพเจ้าไม่ได้เกิดมาเป็นนักศิลปะ ข้าพเจ้าเกิดมาในกระทรวงต่างประเทศไม่เคยเกี่ยวข้องกับงานศิลปากร เวลานั้นงานที่สำคัญที่สุดคือ หอสมุดแห่งชาติ ข้าพเจ้าชอบหนังสือ ชอบการค้นคว้าและแต่งหนังสืออยู่มากแล้ว ผลที่รัฐบาลหวังจากข้าพเจ้าในเวลานั้นคือ จะให้ข้าพเจ้าสร้างสรรค์งานหอสมุดให้ดีที่สุด แต่เมื่อเข้าไปถึงก็พบงานอีกหลายอย่าง que ข้าพเจ้าไม่รู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคืองานสถาปัตยกรรม ช่างเขียน ช่างปั้น และยังกว่านั้นก่อนที่ข้าพเจ้าไปได้มีกฎหมายระบุหน้าที่กรมศิลปากรไว้ว่า ต้องรับผิดชอบในเรื่องงานละครและดนตรีด้วย ” หลวงวิจิตรวาทการจึงได้ยึดถือพระราชกฤษฎีกาเป็นหลักปฏิบัติงานให้ครบถ้วนตามกฎหมาย หน้าที่ของกรมศิลปากร คือ การควบคุมดูแลงานแต่ละกองแต่ละแผนก ซึ่งแต่เดิมมีรูปเป็นสภาเรียกว่าราชบัณฑิตยสภา มีผู้บังคับบัญชางานเฉพาะอย่าง เมื่อเปลี่ยนรูปแบบ มีผู้บังคับบัญชาเข้าไปปกครองงานเหล่านี้ได้ดำเนินต่อไปตามพระราชกฤษฎีกา เว้นแต่งานทางนาฏศิลป์ ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการได้บันทึกว่า “ แต่งานเรื่องละครและดนตรีเป็นงานที่ต้องทำขึ้นใหม่ และเป็นงานของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าก็ไม่มีวิชาความรู้ในเรื่องนี้มาก่อน เคยสนใจในเรื่องละครและดนตรีมาบ้างเมื่ออยู่ยุโรป แต่ก็สนใจแต่เพียงดูเพื่อความสนุกสนาน ความบันเทิงเท่านั้น ไม่เคยคาดหมายว่าจะต้องมาสร้างสรรค์หรือบังคับบัญชางานนี้ เมื่อจำเป็นต้องทำด้วยตัวเอง ก็ต้องค้นคว้าเล่าเรียนเอาเอง...”

หลวงวิจิตรวาทการได้ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เป็นโรงเรียนสอนนาฏศิลป์ และดนตรีที่ยังไม่เคยมีในประเทศไทย หลวงวิจิตรวาทการได้นำบทบาทและหน้าที่ของศิลปินในการรักษาและสืบสานศิลปะของชาติและการเผยแพร่ความคิดชาตินิยม โดยฝึกหัดศิลปินของรัฐเองไม่ขึ้นกับศิลปินของราชสำนัก แม้ว่าครูผู้สอนทางด้านการรำและดนตรีไทย คือศิลปินราชสำนักที่ย้ายมาจากกรมมหรสพ ครูเหล่านั้นได้กลายมาเป็นข้าราชการและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ อนึ่งเพื่อให้ศิลปินมีความรู้ทางวิชาการดังเช่น ศิลปินในต่างประเทศ ต้องให้เรียนวิชาพื้นฐานสามัญและทฤษฎีการดนตรี และรวมถึงการละครตะวันตกด้วย

โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ได้ถือกำเนิดจากจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ

- ก. เพื่ออนุรักษ์ศิลปะของชาติไทยในทางนาฏศาสตร์ และดุริยางค์
- ข. เพื่อยกระดับผู้แสดงละครและดนตรีไทย ซึ่งต่อไปจะมีฐานะเป็นศิลปิน ได้รับการศึกษาทางความรู้ทั่วไป เทียบเท่ากับนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนอื่นๆ
- ค. เพื่อช่วยให้ผู้ทรงความรู้ในทางด้านนาฏยศาสตร์ และดุริยางคศาสตร์ของไทย ได้มีโอกาสที่ได้รับการยกย่องเชิดชูอย่างที่เป็นอยู่ในนานาประเทศ โดยไม่ได้รับความดูหมิ่นหรือรังเกียจอย่างที่เป็นมาในเมืองเราแต่ก่อน ๆ

ด้วยความรู้ความสามารถของหลวงวิจิตรวาทการ ที่ได้รับการศึกษาวิชาการละครจากตำราและประสบการณ์การดูละครทั้งในประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศสมาเป็นแนวคิดในการวางรากฐานโรงเรียนนาฏดุริยางค์ และจากจุดมุ่งหมายทั้ง 3 ข้อ เห็นถึงความสำคัญของนาฏศิลป์และดนตรีไทยที่เป็นศิลปะชั้นสูง อันเป็นเครื่องชี้ให้นานาประเทศได้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และยกระดับศิลปินไทยให้มีเกียรติ ได้รับการยกย่องดังเช่นศิลปินในต่างประเทศ

หลวงวิจิตรวาทการ ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ ท่ามกลางมรสุมแห่งการนิทนาว่าร้าย ว่าตั้งโรงเรียน “เต็นกินรำกิน” ไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่มีใครเห็นด้วยในสมัยนั้น เพราะอาชีพเต็นกินรำกินเป็นอาชีพที่มีแต่คนดูถูก ถือว่าเป็นงานชั้นต่ำ ขาดผู้สนับสนุนในทางด้านงบประมาณ แม้รัฐบาลก็ได้ให้ความช่วยเหลือ ท่านได้เขียนไว้ว่า “ ความยากลำบากที่สุดนั้นคือสิ่งที่ต้องทำอะไรโดยไม่มีเงิน การของงบประมาณกรมศิลปากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการละครและดนตรีนั้นร้ายยิ่งกว่าขอทาน เพราะการขอทานนั้นถ้าผู้ให้ไม่มีศรัทธาที่ให้ก็ไม่ให้ แล้วก็ไม่ว่าอะไร แต่การของงบประมาณการทำงานละครและดนตรีนั้น นอกจากจะไม่ให้แล้วยังถูกเย้ยหยัน หัวเราะฮาครืนในที่ประชุมกรรมการพิจารณางบประมาณ”

โรงเรียนนาฏดุริยางค์ ได้รับความช่วยเหลือจากกระทรวงธรรมการ ซึ่งสมัยนั้นพระสารสาสน์ ประพันธ์เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ มีความสนิทสนม และเคยเป็นเลขานุการของท่านราชทูต ที่ปารีสมาด้วยกัน ให้ความช่วยเหลือด้านเงินเดือนครู โดยให้ใช้งบของกระทรวงธรรมการ ไปก่อนจนกว่ากรมศิลปากรจะมีเงินเป็นของตัวเอง นอกจากปัญหาทางด้านงบประมาณแล้ว ปัญหาในการหาครูมาสอนในโรงเรียน และหานักเรียนมาเรียนในโรงเรียนเป็นปัญหาใหญ่ หลวงวิจิตรวาทการ และคุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ ได้ช่วยกันหาครูที่มีความสามารถมาสอนนาฏศิลป์ และดนตรีไทย สำหรับครูผู้สอนได้เชิญยอดฝีมือจากสำนักต่าง ๆ อาทิ หม่อมต่วน ภัทรนาวิก (นางศุภลักษณ์ ภัทรนาวิก) ผู้มีความเชี่ยวชาญในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ ศิลปินสำนักเจ้าพระยา เทเวศร์ วงศ์วิวัฒน์ มาเป็นครูฝ่ายนาง ทางด้านฝ่ายพระนั้นพระยานัฏกานารักษ์ ได้แนะนำให้หลวงวิจิตรวาทการเชิญชวน ครูลมุล ยมะคุปต์ ศิลปินของวังสวนกุหลาบ ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้ช่วยหลวงวิจิตรวาทการ วางหลักสูตรทางด้านนาฏศิลป์ไทย เมื่อเริ่มก่อตั้งโรงเรียน อีกท่านหนึ่งคือ ครูมัลลี คงประภัสร์ สอนได้ทั้งพระและนาง ศิลปินสำนักวังเจ้าขาวของพระองค์เจ้าวัชรวิวงศ์

ครูสอนฝ่ายดนตรีไทยและคีตศิลป์ไทย หลวงวิจิตรวาทการ ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถ เป็นเยี่ยมคือ ครูชื่น ศิลปะบรรเลง (คุณหญิงชื่น ศิลปะบรรเลง) เป็นผู้วางหลักสูตรในการเรียน การสอน และเป็นหัวหน้าแผนกนาฏดุริยางค์ ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ซึ่งเป็น นักดนตรีจากมหรสพ ที่มีชื่อเสียงในนามจางวางศร เป็นประธานในการวางหลักสูตรการเรียน ดนตรีไทย และเป็นบิดาของครูชื่น ศิลปะบรรเลง ครูทองต่อ กลีบชื่น ศิษย์รุ่นใหญ่ของ หลวงประดิษฐ์ไพเราะ ครูมนตรี ตราโมท เป็นนักดนตรีจากมหรสพ และเป็นผู้ช่วยในการบรรจุ ทำนองเพลงไทย ในงานละครของหลวงวิจิตรวาทการ ครูประสิทธิ์ ศิลปะบรรเลง บุตรชาย ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ สอนхим ทางด้านดนตรีสากลคือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยากร) ครูโณลก เนตรสูตร ครูสังข์ อัสตวาสิ

ครูสอนวิชาสามัญได้แก่ ครูละม่อม วงศ์ทองเหลือ ครูใหญ่ซึ่งเคยเป็นเพื่อนกับหลวงวิจิตรวาทการเมื่อครั้งรับราชการอยู่กรุงปารีส คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ ครูฝ่ายปกครอง ครูอนงค์วนะมานะ ครูสมักร งามพินิจ ครูประยงค์ รัตติประกร ครูคล้าย บุญสิงค์ ครูสมถวิล เปรมบุตร ครูเรณู จินณญาสา ครูทองคำ อจลภูติ

เรื่องการชักชวนให้เด็กมาเข้าเรียน หลวงวิจิตรวาทการ ได้ส่งคุณแม่และบรรดาครูออกไปหานักเรียนมาเรียน ทั้งจากครอบครัวที่ยากจนไปถึงผู้มีฐานะ บางครั้งครูต้องไปนอนขอชาวบ้านท่านผู้ใหญ่ว่า ถึงแม้ได้ลูกก็ขอให้หลานมาเรียน เพื่อให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป การที่ได้ลูกหลานผู้มีชื่อเสียงในวงราชการ เข้ามาศึกษาในโรงเรียนเท่ากับการสร้างความเชื่อมั่นให้

บุคคลทั่ว ๆ ไปว่า โรงเรียนมีมาตรฐานเป็นที่วางใจพอที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาศึกษา โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ได้ประสบความสำเร็จ และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง

หลังจากก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ได้ประมาณ 1 ปี กระทรวงธรรมการมีความเห็นว่างานศิลปะต่างๆ ควรจะมีโรงเรียนสอนตามสาขาวิชานั้น ๆ เช่น การวาดภาพ งานปั้น งานลงรัก รวมถึงนาฏศิลป์และดนตรี ให้อยู่ร่วมกัน จึงลงมติให้ก่อตั้งโรงเรียนตามสาขาต่าง ๆ ใช้ชื่อรวมกันว่า “โรงเรียนศิลปากร”

ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2478 มีผลให้โรงเรียนนาฏดุริยางค์ รวมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนกรมศิลปากร เรียกว่า “โรงเรียนศิลปากรแผนกนาฏดุริยางค์” ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งราชการในกรมศิลปากรยกกองโรงเรียน โดยให้แผนกช่างไปอยู่กับมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ตั้งขึ้นใหม่จากเดิมกรมศิลปากรขึ้นอยู่กับกระทรวงธรรมการ ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปรับปรุงกองดุริยางค์ศิลป์ เปลี่ยนชื่อเป็น กองการสังคีต โอนแผนกนาฏดุริยางค์มาอยู่กับกองการสังคีต จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนสังคีตศิลป์” ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อความก้าวหน้ามาโดยลำดับ จนมาประสบภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้หยุดชะงักไประยะหนึ่ง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ได้มีการปรับปรุงการศึกษาโรงเรียนใหม่ในปี พ.ศ. 2488 เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนนาฏศิลป์” ได้เปิดสอนถึงระดับอนุปริญา พร้อมกับโอนย้ายไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2495 ต่อมาได้ปรับปรุงยกฐานะเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์สังกัด กองศิลปศึกษา ในวันที่ 1 มกราคม 2515 ภายหลังได้ขยายสาขาไปจัดตั้งทั่วภูมิภาคของประเทศไทยรวม 12 แห่ง นับว่าสิ่งที่หลวงวิจิตรวาทการได้วางรากฐานไว้ในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ได้พัฒนาไปอย่างดี (ฤดิชนก คชเสนี, 2546:25-29)

2.4.2 แต่งละครปลุกใจรักชาติ

เมื่อหลวงวิจิตรวาทการ ได้ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ขึ้นในปี พ.ศ.2477 โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้นักเรียนมีผลงานการแสดงให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ประกอบกับสถานการณ์ของบ้านเมืองสมัยนั้น กำลังต่อสู้กับภัยจากการล่าอาณานิคม หลวงวิจิตรวาทการเห็นว่าทางสู่วางหนึ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องป้องกันประเทศชาติได้ คือ การใช้ลัทธิชาตินิยม เป็นการดำเนินตามรอยพระบาทของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 6 ทรงเป็นพระบิดาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย ซึ่งท่านคิดว่าสิ่งที่จะเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด คือ งานละครเพลง

คุณวิจิตร รางสิยานนท์ ได้แบ่งยุคของละครหลวงวิจิตรวาทการไว้ในเรียงถ้อยชีวิตวิจิตรวาทการ สรุปดังนี้

1. ยุคศิลปากร ซึ่งแสดงโดยข้าราชการและนักเรียนจากกรมศิลปากร (ระหว่างปี พ.ศ. 2477-2483) ละครหลวงวิจิตรวาทการได้แต่งและแสดงละครปลูกใจรักชาติเรื่องใหญ่ จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เลือดสุพรรณ (พ.ศ. 2479) ราชมนู (พ.ศ. 2479) พระเจ้ากรุงธน (พ.ศ. 2480) คีกลกลาง (พ.ศ. 2480) เจ้าหญิงแสนหวี (พ.ศ. 2481) มหาเทวี (พ.ศ. 2481) เบญจเพส (พ.ศ. 2481) น่านเจ้า (พ.ศ. 2482) อนุสาวรีย์ไทย (พ.ศ. 2482) และพ่อขุนผาเมือง (พ.ศ. 2483) ละครทั้ง 10 เรื่องนี้มีเนื้อหาปลูกใจให้รักชาติและเป็นงานที่ทำให้แก่ราชการในกรมศิลปากร

2. ยุคที่หลวงวิจิตรวาทการตั้งคณะละครชื่อ “วิจิตรศิลป์” คือ (ระหว่างปี พ.ศ. 2489-2491) ภายหลังจากที่พ้นจากคดีอาชญากรรมสงครามแล้ว ละครในช่วงนี้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องเอาใจผู้ชมละคร เนื้อเรื่องมักเป็นเรื่องจักษุ ะ วงศ์ ะ มีความสนุกสนานตื่นเต้น รักโรแมนติก ละครในยุคนี้ไม่ใช่ละครปลูกใจให้รักชาติโดยตรง มักมีสาระที่แสดงถึงความไม่เที่ยงแน่นอนของชีวิต ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับชะตากรรม ได้แก่ ดาบแสนเมือง (พ.ศ. 2490) สีหาราชเดโช (พ.ศ. 2490) ชนฆะมาร (พ.ศ. 2490) เจ้าหญิงกรรณิการ์ (พ.ศ. 2490) ลานเลือดลานรัก (พ.ศ. 2490) เพชรรัตน์-พัชรา (พ.ศ. 2490) ครุฑดำ (พ.ศ. 2491) ภิกขเนตร ซึ่งเปลี่ยนเป็นลูกพระคนแค้น (พ.ศ. 2491) และโชคชีวิต (พ.ศ. 2491)

3. ยุคต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือยุคฟื้นฟูวัฒนธรรม (พ.ศ. 2497-2500) เป็นช่วงที่หลวงวิจิตรวาทการ ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทางรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้หลวงวิจิตรวาทการกลับมาช่วยราชการกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อฟื้นฟูละครศิลปากรอีกครั้ง คือ ละครชุด “อานุกาพ” 4 เรื่อง เพื่อแสดงที่หอประชุมกระทรวงวัฒนธรรม ได้แก่ อานุกาพพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ. 2497) อานุกาพแห่งความเสียสละ (พ.ศ. 2498) อานุกาพแห่งความรัก (พ.ศ. 2499) และอานุกาพแห่งศีลสัตย์ (พ.ศ. 2500)

หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้มีจิตวิทยาประกอบกับมีเลือดอยู่ในตัว เมื่อสบโอกาสอันควร ก็แต่งบทละครที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกเพศทุกวัย มุ่งมั่นทำงานปลูกต้นรักชาติให้กับพี่น้องไทย ด้วยละครแนวใหม่ ที่บูรณาการสิ่งต่างๆ ที่ได้ประสบมาตลอดชีวิต ทำให้ละครได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคกรมศิลปากร (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:29-30)

2.4.3 การสร้างโรงละคร

ภายหลังเมื่อหลวงวิจิตรวาทการ ได้ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์แล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งบทละครปลูกใจรักชาติ สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่หลวงวิจิตรวาทการทิ้งไว้ให้แก่ศิลปินคือ ดำริที่จะสร้าง

โรงละครเพื่อเป็นเวทีในการแสดงละคร และใช้เป็นที่พักหัดซ้อมละคร การดำเนินงานเป็นไปได้อย่าง ความสำเร็จลำบาก เพราะขาดแคลนงบประมาณจากรัฐบาลในสมัยนั้น หลวงวิจิตรวาทการบันทึกไว้ว่า “โรงละครในเวลานั้นหายากเต็มที และไม่สามารถจะนำนักเรียนไปแสดงที่อื่นได้ จำเป็นจะต้องแสดง ภายในเขตพื้นที่ของกรมศิลปากร เมื่อไม่มีทางที่จะทำอย่างอื่น ข้าพเจ้าก็จะปลูกโรงไม้ไผ่เอาผ้าเต็นท์ มาซึ่งเป็นหลังคา รวบรวมเก้าอี้เท่าที่จะหาได้ ละครของกรมศิลปากรได้ออกแสดงภายใต้หลังคา ผ้าเต็นท์และเสาไม้ไผ่”

ท่านเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิเบศร์ ซึ่งเป็นเสนาบดีกระทรวงคลัง ได้เห็นคุณประโยชน์ในการ แสดง ละครปลูกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ จึงได้ให้หลวงวิจิตรวาทการจัดตั้งงบประมาณที่ จะสร้างละคร แต่ในขณะนั้นงบประมาณมี 6,500 บาท “ข้าพเจ้าได้เปลี่ยนจากหลังคาผ้าเต็นท์และ เสาไม้ไผ่ มาเป็นหลังคามุงสังกะสี พอกันแดดกันฝน และละครเรื่อง “เลือดสุพรรณ” ก็ได้ถือกำเนิด ขึ้นในโรงละครราคา 6,500 บาท” ละครเรื่องเลือดสุพรรณ ทำให้โรงละครมีฝากันล้อมรอบ เรียกกันว่า “หอประชุมศิลปากร” และได้รับใช้ราชการในฐานะเป็นโรงละครแห่งชาติมานานถึง 25 ปี จนถึง ปี พ.ศ.2504 หลวงวิจิตรวาทการจึงได้ขออนุมัติงบประมาณจากรัฐบาลเพื่อก่อสร้างโรงละครแห่งชาติ ติดกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:31-32)

2.4.4 งานประพันธ์บทละคร

ดร.กุสุมา เฟนสกี-สตาลิ่ง อาจารย์สาขาการละครคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เขียนไว้ในเรื่องหลวงวิจิตรวาทการกับการละครไทยว่า “ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องการนำชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจในเอเชีย โดยเรียกร้องให้มีการ รวมเผ่าไทย เพื่อความเป็นปึกแผ่นของชาติ และให้คนไทยรักชาติ ยอมเสียสละเพื่อชาติเป็นสำคัญ การแต่งละครของหลวงวิจิตรวาทการในสมัยนั้นก็สะท้อนความคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหลักของละคร ทั้ง 10 เรื่อง เกี่ยวข้องกับการเสนอให้เห็นถึงถิ่นกำเนิดของคนไทย เช่น เรื่องน่านเจ้า เรื่องที่แสดงให้เห็น การก่อตั้งอาณาจักรไทย และการรวมชาติไทยเช่น มหาเทวี เรื่องที่แสดงการกอบกู้เอกราช ชาติไทย เช่น มหาเทวี เรื่องที่แสดงการกอบกู้เอกราชชาติไทยเช่น ราชมนู พระเจ้ากรุงธน และ พ่อขุนผาเมือง เป็นแก่นเรื่องที่หลวงวิจิตรวาทการใช้เป็นประจำ

ในฐานะที่เป็นครูสอนประวัติศาสตร์ หลวงวิจิตรวาทการจึงมักแต่งบทละคร โดยอิงตำนาน พงศาวดาร หรือประวัติศาสตร์ไทยไว้เสมอ โดยจะเพิ่มเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความรักของตัวเอง ในเรื่อง เพื่อให้ผู้ชมสนุกกับเรื่องราวของละคร และได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติไทยไปในเวลา

เดียวกัน หลวงวิจิตรวาทการเคยกล่าวไว้ว่า ละครจะให้ตรงตามความเป็นจริงของประวัติศาสตร์ทุกๆ อย่างไม่ได้ ถ้าจะให้ตรงต่อเวลาต่อความจริงก็ต้องแสดงตำนานกลางแปลง แต่ละครเวทีนั้นต้องแต่งเรื่องราวเพิ่มเติมบ้าง เพื่อให้มีสีสันชวนแก่การติดตาม เช่น ความรัก ความสุข ความเศร้า ตลก การต่อสู้ สิ่งหนึ่งที่มักจะเห็นได้จากละครหลวงวิจิตรวาทการในหลายเรื่องก็คือ การจบลงด้วยความเศร้า ซึ่งท่านได้เคยอธิบายไว้ว่า เรื่องราวที่จบลงด้วยความเศร้านั้นจะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชม มากกว่าเรื่องที่จบด้วยความสุข หลวงวิจิตรวาทการ ต้องการให้ผู้ชมยังคงเก็บความประทับใจไว้อย่างต่อเนื่อง แม้ละครนั้นจะได้จบลงไปแล้วก็ตาม

เคยมีผู้ตั้งคำถามว่า ละครที่หลวงวิจิตรวาทการแต่ง จัดอยู่ในละครประเภทใด หลวงวิจิตรวาทการได้รับอิทธิพลจากละครทั้งไทยและต่างประเทศ โดยเลือกนำเอาส่วนที่เด่น ๆ ในละครแต่ละแบบมาประกอบกันเป็นละครของท่าน กรมศิลปากรจึงให้คำนิยามว่า “ละครหลวงวิจิตร” เพราะไม่อาจจัดเข้าในหมวดหมู่ใด ไม่ว่าจะเป็นละครร้อง ละครดึกดำบรรพ์ หรือละครพันทาง การนำเอาอิทธิพลที่ได้รับจากต่างประเทศมาบรรจุไว้ในละครของท่าน เช่น นำเพลงสากลมาบรรเลงก่อนหรือหลังเพลงไทยเดิมนั้น ก็สามารถทำให้ผสมกันได้อย่างกลมกลืน

สำหรับแรงบันดาลใจหรือปัจจัยที่มีส่วนทำให้หลวงวิจิตรวาทการแต่งละครแต่ละเรื่องนั้น ท่านได้เขียนบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้อ่านอย่างน่าสนใจยิ่ง ละครเรื่องแรก คือ เลือดสุพรรณ ความคิดที่จะแต่งละครเกิดจากการที่ได้รับบัญชาจากเจ้าพระยาযะมราช ในพ.ศ.2479 ให้เดินทางไปทำธุระเกี่ยวกับศาลหลักเมืองของจังหวัดสุพรรณบุรี ข้าหลวงได้พาท่านไปดูที่ต่าง ๆ จนถึงคูเมือง พอได้เห็นแผ่นดินแถบนี้ ภาพที่กองทัพพม่าได้มาหยุดพักที่สุพรรณบุรี ก่อนเข้าตีกรุงศรีอยุธยา ภาพชาวสุพรรณถูกทารุณข่มเหง ต้องดักน้ำตาข้าวเลี้ยงกองทัพพม่า ได้ปรากฏขึ้นในใจของท่าน ท่านคิดต่อไปว่า ไทยกับพม่าได้รบราฆ่าฟันมาหลายร้อยปีแล้ว ยังเกลียดชังกันอยู่ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่อย่างใด เพราะประเทศที่เป็นเพื่อนบ้านกันนั้น จำเป็นที่จะต้องเป็นมิตรกัน หลวงวิจิตรวาทการ ได้เปิดมิติใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่า โดยเสนอความคิดให้ลบล้างความเกลียดด้วยรัก โดยได้แต่งละครให้มั่งรายลูกชายแม่ทัพพม่า มาหลงรักสาวชาวสุพรรณ

ละครเรื่องอื่น ๆ ก็เช่นกัน หลวงวิจิตรวาทการจะได้แรงบันดาลใจมาจากสิ่งที่ประทับใจท่าน หรือจากสิ่งที่ท่านได้พบเห็นในภายหลัง เช่น การที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวงแก่ชาวไทย ด้วยได้ทรงทำการรบอย่างหนัก และทรงกอบกู้เอกราชได้ ภายในระยะเวลาเพียง 5 เดือน หลวงวิจิตรวาทการ แต่งละครเรื่อง “พระเจ้ากรุงธนฯ” ขึ้น เพื่อตอกย้ำ

ให้คนไทยตระหนักรู้เสมอว่า ทรงเป็นพระบุรพกษัตริย์ ที่คนไทยลืมไม่ได้ เพราะได้ทรงนำแผ่นดินไทย กลับคืนมาให้เราได้อยู่อาศัย ด้วยความร่มเย็นตราบเท่าทุกวันนี้

เมื่อปรากฏว่า ได้มีนักประวัติศาสตร์ต่างประเทศปลุกปั่นว่า ไทยร้ายกาจกับเขมรมาแต่โบราณกาล หลวงวิจิตรวาทการ จึงได้แต่งละครเรื่อง “ราชมนู” ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเขมร เพื่อแก้ความเข้าใจผิด และเพื่อแสดงให้เห็นว่า การรบพุ่งระหว่างไทยกับเขมรในอดีตมีสาเหตุมาจากที่เขมรมีพระเจ้าแผ่นดินเช่นนักพระสกุณา เพราะอันที่จริงแล้ว ชาวไทยกับชาวเขมรมีความผูกพันทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และมีได้เป็นศัตรูกันดังที่มีผู้กล่าวหาแต่อย่างใด

การแต่งละครเรื่อง “มหาเทวี” นั้น ก็เพื่อเชิดชูพระเกียรติของวีรสตรีองค์หนึ่ง ที่สมควรได้รับการยกย่องในประวัติศาสตร์ของชาติไทย คือพระมหาเทวี ผู้ทรงครองเมืองเชียงใหม่ วีรสตรีองค์นี้ได้ทรงประกอบกรอันเป็นคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงแก่ชาวไทย เนื่องจากได้ทรงนำเชียงใหม่มารวมกับกรุงศรีอยุธยา เป็นการรวมพี่น้องไทยให้เข้ามาอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

ในการประพันธ์ละครของหลวงวิจิตรวาทการแต่ละเรื่องนั้น หลวงวิจิตรวาทการได้เคยแสดงปาฐกถาไว้ว่า “ไม่มีทางที่จะแต่งให้สมบูรณ์ได้ตั้งแต่แรก การที่จะแต่งบทละคร แล้วส่งไปให้ใครแสดงเองนั้น ไม่มีทางที่จะทำได้ บทละครนั้น บทที่แต่งจากต่างประเทศ (แต่งละครรุ่น อานุกาพย์ เป็นพุทธวิส) กับบทที่แสดงอยู่ เกือบจะเป็นคนละเล่ม เพราะเวลาซ้อม ก็ต้องแก้เรื่อยไป ถ้าไม่ทำแบบนี้ ก็อย่าหวังเลยว่าจะได้ละครที่ดี ความคิดที่ดีๆ จะเกิดขึ้นในเวลาซ้อม ต้องซ้อมกันไป แก้กันไป ” จนเป็นที่ทราบกันในหมู่นักดูละครว่า ถ้าจะดูละครหลวงวิจิตร ต้องดู 2 ครั้ง คือในรอบแรกๆ และดูอีกครั้งเมื่อใกล้จะเลิกการแสดง เพราะแม้จะแสดงไปแล้ว ก็ยังมีการแก้บทกันอยู่เสมอ

หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งบทละครปลุกใจรักชาติ ในระหว่างเป็นอธิบดีกรมศิลปากร แต่ละเรื่องได้ประสบความสำเร็จในการครองใจผู้ชม เมื่อใดที่มีการแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการ ก็จะมีผู้ชมอย่างหนาแน่นในทุกเรื่อง บางเรื่องเช่น เลือดสุพรรณ ผู้ชมถึงกับพังประตูเข้าไปดู เพราะบัตรเข้าชมจำหน่ายหมด ทางโรงละครต้องขอร้องให้ตำรวจมาช่วยควบคุมความเรียบร้อย ละครหลวงวิจิตรวาทการ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะของละครในรูปแบบใหม่ ซึ่งผู้ชมละครต่างก็ตื่นตาตื่นใจที่ได้สัมผัสหลังจากที่ได้ดูละครแบบเดิมมาเป็นเวลานาน (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:32-35)

ละครทั้ง 14 เรื่องซึ่งแต่งขึ้นในยุคที่เรียกว่า “ยุคศิลปากร” คือระหว่างปี พ.ศ.2477-2483 และยุคฟื้นฟูวัฒนธรรม ระหว่างปี พ.ศ.2491-2599 นั้น เป็นละครแนวปลุกใจรักชาติทั้งสิ้น ดังจะได้ยกตัวอย่างคือ

2.4.5 หลวงวิจิตรวาทการในฐานะผู้อำนวยการสร้างและผู้กำกับการแสดง

การทำ “ละครหลวงวิจิตร” ในสมัยนั้น เนื่องจากที่เป็นเรื่องใหม่สำหรับกรมศิลปากร บุคลากรที่มีอยู่ ก็มีความสามารถในด้านการสอนรำและดนตรี ยังขาดศักยภาพในการจัดการแสดง ละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ละครหลวงวิจิตร” ซึ่งนับได้ว่า เป็นของแปลก ของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน ทำให้ภาระทั้งหมดตกอยู่ที่หลวงวิจิตรวาทการแต่เพียงผู้เดียว หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้อำนวยการสร้างละครที่มีอำนาจเด็ดขาด ทุกอย่างขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของท่าน ตั้งแต่การประพันธ์เรื่อง การเขียนบท ซึ่งท่านจะเขียนด้วยลายมือ บทละครแต่ละบทจะเต็มไปด้วยการขีดฆ่าเพื่อแก้ไข นอกจากนี้ ท่านยังควบคุมไปถึงการคัดเลือกนักแสดง การเลือกเครื่องแต่งตัวสำหรับผู้แสดงแต่ละบท การฝึกซ้อม การกำหนดฉาก เรียกว่าเป็นผู้อำนวยการสร้างที่ทำทุกอย่างด้วยตัวท่านเอง เพื่อให้ได้ผลตามที่ท่านได้คาดหวังไว้

ในละครเรื่องแรกๆ นั้น ท่านต้องเผชิญกับงานผู้อำนวยการและงานกำกับการแสดงที่หนักมาก เพราะบุคคลที่ทำงานอยู่กับท่านยังขาดประสบการณ์เรื่องการจัดแสดงละครตามรูปแบบใหม่ แต่เมื่อการแสดงละครได้ผ่านไปหลายเรื่อง ก็มีข้าราชการหลายท่าน ที่เป็นกำลังสำคัญในการจัดละครร่วมกับหลวงวิจิตรวาทการ เรียกว่า ได้ผู้รู้ใจช่วยให้ท่านเหนื่อยน้อยลง มีการแบ่งงานกันออกไป เช่น คุณหญิงขึ้น ศิลปะบรรเลง รับเรื่อง เรื่องการแต่งกายของตัวละคร ครูโหมด ว่องสวัสดิ์ รับภาระเรื่องของฉากในละครเรื่องต่างๆ และพระเจนดุริยางค์ รับเรื่องดนตรีสากล ครูมนตรี ตราโมท รับเรื่องดนตรีไทย เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น หลวงวิจิตรวาทการ ก็ยังคงฐานะเป็นผู้อำนวยการสร้าง และผู้กำกับการแสดง ที่ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาทุกเรื่องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดแสดงละคร และท่านก็เป็นผู้มีสิทธิเด็ดขาดในการตัดสินใจแต่ผู้เดียวเช่นเดิม

ในการแสดงละครแต่ละเรื่อง ในทุกรอบของการแสดง ผู้กำกับการแสดงท่านนี้จะมีเก้าอี้นั่งประจำอยู่หลังหลังฉากเวที คอยควบคุมการจัดฉาก การแสดงของตัวละคร การบอกบท การรำ และการร้องเพลงไทยและสากล เนื่องจากเป็นผู้เขียนบทเอง ท่านจึงจำได้ทุกตัวอักษรของบทละคร ทำให้ตัวละครต้องใช้ความระมัดระวังในการจำบทเจรจาในทุกตอน นอกจากจะ กำกับการแสดงของละครบนเวทีแล้ว หลวงวิจิตรวาทการ ยังเฝ้าดูปฏิกริยาของผู้ชมละคร ซึ่งท่านถือเป็นเรื่องสำคัญมาก หากตอนใดที่ผู้ชมแสดงกิริยาผิดไปจากที่ท่านต้องการ เช่นหัวเราะในบทเศร้า หลวงวิจิตรวาทการก็จะกลับมาพิจารณาดูว่าเป็นเพราะเหตุใด และจะแก้ไขสำหรับรอบต่อไป เรียกได้ว่า ท่านกำกับดูแลทั้งผู้แสดงและผู้ชมละคร

สรุป

จากการศึกษาประวัติหลวงวิจิตรวาทการจะเห็นว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ นั้น นอกจากความตั้งใจจริงของผู้นั้นแล้วยังต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมด้านบุคคลและสถานที่ หลวงวิจิตรวาทการเป็นบุคคลโชคดีที่ได้โอกาสในการส่งเสริมการศึกษาจากครอบครัว โรงเรียน สำนักเรียน ทั้งในและต่างประเทศ ประกอบกับความวิริยะ อุตสาหะ ในการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าวิชาการด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้หลวงวิจิตรวาทการ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งใดก็สามารถนำความรู้ทั้งเก่าและใหม่ที่ศึกษามาตลอดชีวิตประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในงานที่รับผิดชอบได้อย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะในเรื่องของคุณูปการของหลวงวิจิตรวาทการที่มีต่อการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติด้านนาฏศิลป์นั้น หลวงวิจิตรวาทการได้วางแผนและดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนตามแนวทางอย่างประเทศตะวันตกทำให้รากฐานการสืบทอดอนุรักษ์และพัฒนาทางด้านนาฏศิลป์ไทยดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน ดังจะกล่าวตามลำดับดังนี้

1. การตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวรวบรวบครูละครซึ่งกระจัดกระจายภายหลังการยุบกรมมหรสพ วางหลักสูตรในสาขาต่างๆ ตามแบบตะวันตก โดยแบ่งเป็นนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย ดนตรีสากล เมื่อตั้งโรงเรียนวางหลักสูตรในเบื้องต้นเรียบร้อยแล้วก็ได้เปิดรับสมัครนักเรียนด้วยการชักชวนในระยะเริ่มแรก ต่อมาเมื่อมีผลงานการแสดงเป็นที่ปรากฏต่อประชาชนจึงมีผู้ไว้วางใจนำบุตรหลานมาเรียนมากขึ้น
2. การประพันธ์บทละครและเพลงปลุกใจรักชาติ หลวงวิจิตรวาทการนอกจากจะเป็นผู้บริหารที่มีความสามารถยังเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านการประพันธ์อย่างหาตัวจับได้ยาก เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่นักเรียนในเรื่องของการแสดงซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจในการฝึกหัดด้านศิลปแขนงนี้ให้เป็นที่ยอมรับจึงได้แต่งบทละครเพื่อฝึกหัดและจัดแสดงอย่างต่อเนื่องเพื่อพิสูจน์ถึงศักยภาพของโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ในขณะนั้น โดยแบ่งประเภทของผลงานได้ดังนี้ บทละครขนาดใหญ่ ใช้เวลาแสดง 3 ชั่วโมง 24 เรื่อง บทละครเรื่องเล็กสำหรับแสดงบนเวที 2 เรื่อง บทละครเรื่องเล็กสำหรับแสดงทางโทรทัศน์ บทโทรทัศน์ บทวิทยุกระจายเสียง 35 เรื่อง บทเพลงที่แสดงในโอกาสต่างๆ 27 เรื่อง บทเพลงในละคร เรื่อง บทเพลงที่ไม่บรรจอยู่ในละคร 14 เพลง จะเห็นว่าหลวงวิจิตรวาทการได้ผลิตผลงานด้านนี้เป็นจำนวนมาก แต่คุณค่าและความอมตะในผลงานดังกล่าวยังอยู่ในความทรงจำของผู้คนมาจนถึงปัจจุบัน

3. การสร้างโรงละคร จุดมุ่งหมายของการสร้างโรงละครนอกจากจะเป็นสถานที่แสดงละครของนักเรียนและข้าราชการกรมศิลปากรแล้วยังเป็นสถานที่ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติอีกด้วย เพราะการสร้างโรงละครประจำบ้านเมืองยังเป็นศักดิ์ศรีและเชิดชูหน้าตาของประเทศด้วย
4. หลวงวิจิตรวาทการในฐานะผู้อำนวยการสร้างและผู้กำกับการแสดง หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างผลงานละคร ซึ่งต่อมารู้จักกันในนามละครหลวงวิจิตร เป็นละครที่มีรูปแบบลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการเอาใจใส่ กำกับดูแล ฝึกหัด ฝึกซ้อม ของหลวงวิจิตรวาทการโดยตรง ในการจัดทำละครแต่ละเรื่องขึ้นนั้นหลวงวิจิตรวาทการได้ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ทรัพยากร ตลอดจนบุคคลต่างๆ ในขณะนั้นได้อย่างสมดุลภายใต้งบประมาณอันจำกัด แต่ผลงานการสร้างสรรคของหลวงวิจิตรวาทการแต่ละเรื่องได้สร้างความประทับใจในการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ในละครจนเป็นที่นิยมสืบมาจนถึงทุกวันนี้ไม่ว่าจะเป็นเนื้อเรื่องที่กินใจ บทเพลงที่ไพเราะ คำพูดที่มีแง่คิดให้เกิดความรักชาติตลอดจนการสอดแทรกคุณธรรมในด้านต่างๆ ซึ่งสมควรที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าบทบาทของหลวงวิจิตรวาทการในการฟื้นฟูทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอีกก้าวหนึ่งของการพัฒนานาฏศิลป์ไทยที่มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติที่สืบมาแต่โบราณกาลให้ยั่งยืนจนถึงทุกวันนี้ (ฤติชนก คชเสนี, 2546: 53-56)

2.5 อานุกาพพอขุนรามคำแหง

ละครทั้ง 14 เรื่องซึ่งแต่งขึ้นในยุคที่เรียกว่า “ยุคศิลปากร” คือระหว่างปี พ.ศ.2477-2483 และยุคฟื้นฟูวัฒนธรรม ระหว่างปี พ.ศ.2491-2599 นั้น เป็นละครแนวปลูกใจรักชาติทั้งสิ้น ดังจะได้ยกตัวอย่างคือ อานุกาพพอขุนรามคำแหง

สามศรบุตรชายขุนสามชน เจ้าเมืองฉอดมีความแค้นที่พอขุนรามคำแหงได้สังหารบิดาของตนในการชนช้างคู่กันตั้งแต่สามศรมีอายุเพียง 9 ปี สามศรจึงได้ฝึกฝนวิชาดาบจนมีความเชี่ยวชาญเป็นเวลาถึง 12 ปี แล้วลอบเข้าเมืองสุโขทัยหมายจะลอบสังหารพอขุนรามคำแหงทั้งที่ไม่รู้จักและไม่เคยเห็นตัวแต่สามศรกระทำการตามที่ตั้งใจไม่สำเร็จเพราะเมื่อได้พบพอขุนรามคำแหงโดยบังเอิญภายในพระวิหารวัดศรีชุม ก็กลับถูกพอขุนรามคำแหงเกลี้ยกล่อมให้เลิกอาฆาตและรังสามศรไว้เป็นทหารด้วยทรงพอพระทัยในความซื่อสัตย์ และมีฝีมือในเพลงดาบที่จะสามารถช่วยในการศึกได้อย่างดีเยี่ยม

บรรดาขุนพลเมืองสุโขทัยกราบทูลต่อพอขุนรามคำแหงที่เพิ่งเสด็จกลับมาจากศึกสงครามกับสามศรให้ทรงทราบว่ มะกะโรพระราชธิดาหนีออกจากวัง พอขุนรามคำแหงจึงทรงติดตามไป ณ

ชายแดนเมืองมอญ พ่อขุนรามคำแหงพร้อมสามศรและนายทหารได้ติดตาม มะกะโธและพระราชธิดา มาจนทัน มะกะโธถวายสัตย์ปฏิญาณว่าหากได้เป็นใหญ่ในเมืองมอญจากการที่ตนตั้งใจไปก่อร่างสร้าง ตัวนี้สำเร็จ ก็จะขออยู่ใต้พระบารมีของพ่อขุนรามคำแหงตลอดไป และการที่ตนพาพระราชธิดามาด้วย ก็เพื่อเป็นมิ่งขวัญแก่ชีวิตตน พ่อขุนรามคำแหงจึงทรงพระราชทานอภัยให้มะกะโธ มะกะโธและพระราชธิดาจึงกราบถวายบังคมลาออกจากเขตไทยไป

สามศรทูลถามพ่อขุนรามคำแหงว่ามะกะโธผู้นี้เป็นใคร พ่อขุนรามคำแหงจึงทรงเล่าให้ฟังว่ามะกะโธเป็นเด็กจากโรงเลี้ยงช้าง เห็นเบี้ยตกอยู่หนึ่งเบี้ยจึงทรงชี้ให้มะกะโธเก็บไว้ด้วยความที่มะกะโธมีความเฉลียวฉลาด จึงสามารถนำเงินหนึ่งเบี้ยซื้อเมล็ดพันธุ์ผักมาปลูกได้สมความตั้งใจ และได้ปลูกผัก รดน้ำพรวนดินจนผักนั้นเจริญงอกงามและได้ถวายผักเหล่านั้นแก่พ่อขุนรามคำแหง พ่อขุนรามคำแหงโปรดปรานมะกะโธจึงโปรดให้เข้ามารับใช้ใกล้ชิดในตำแหน่งขุนวัง

ในระหว่างสามศรไปตักน้ำมาถวายพ่อขุนรามคำแหง บรรดาขุนพลทหารกราบทูลว่าสามศรมีใจปฏิพัทธ์ต่อเจ้าหญิงเบญจมาศพระเจ้าหลานเธอของพระองค์ เมื่อพ่อขุนรามคำแหงทราบเรื่องจึงโปรดให้จัดพิธีอภิเษกสมรสให้ทั้งสอง

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีอภิเษกสมรส พ่อขุนรามคำแหงพระราชทานอำนวยพรแก่คู่บ่าวสาวแล้วเสด็จกลับไป สามศรได้แจ้งแผนการในการที่จะช่วยพ่อขุนรามคำแหงให้หญิงเบญจมาศทรงทราบ เรื่องการชิงเอาเมืองนครศรีธรรมราชที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีวิชัยคืนมาให้ไทยโดยจะลอบออกจากเมืองสุโขทัยแล้ว รวบรวมชาวไทยตั้งแต่เมืองพระบางลงไปเพื่อกระทำการครั้งนี้ให้สำเร็จ

เจ้าหญิงเบญจมาศทราบเรื่องก็ทรงยินดีให้สามศรไปทำการช่วงชิงนครศรีธรรมราชคืนมา และเจ้าหญิงเบญจมาศตัดสินใจที่จะตามสามศรไปด้วย ก่อนออกเดินทางเจ้าหญิงเบญจมาศได้เขียนหนังสือกราบทูลเรื่องราวที่ตั้งใจกระทำให้พ่อขุนรามคำแหงทราบ

สามศรสามารถรวบรวมคนไทยตั้งแต่เมืองพระบาง ละโว้ สุพรรณบุรี ราชบุรี จนถึงเพชรบุรี เจ้าหญิงเบญจมาศทรงตั้งใจจะฝักยิธนูเมื่อสามศรรวบรวมคนไทยสำเร็จและได้พักอยู่ที่เมืองเพชรบุรี พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้มีพระราชสาส์นตรามาถึงเจ้าเมืองเพชรบุรี ให้คอยช่วยเหลือสนับสนุนสามศรและให้ส่งข่าวไปกราบทูลให้ทรงทราบตลอดเวลา ส่วนเจ้าหญิงเบญจมาศก็ได้ฝักหัตถิธนูจนชำนาญ และเก่งกล้า เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว สามศร เจ้าหญิงเบญจมาศพร้อมด้วยบรรดาคนไทยก็ออกเดินทางมุ่งสู่ นครศรีธรรมราช ราษฎรเมืองนครศรีธรรมราชต่างตื่นตื่นดีใจที่จะรอดพ้นจากอำนาจการปกครองของศรีวิชัย จึงพร้อมใจกันกอบกู้อิสรภาพ พวกข้าหลวงศรีวิชัยร้อนใจที่เกิดการไม่สงบเกิดขึ้น

ทั่วไป จึงต้องการให้เจ้านครปราบปราม แต่เจ้านครปฏิเสธจึงถูกจับตัวไปคุมขังและแต่งตั้งผู้ครองนครใหม่ซึ่งมีใจเข้าด้วยศรีวิชัยแต่แล้วก็ถูกสังหารสิ้น

พ่อขุนรามคำแหงเสด็จออกจากกรุงสุโขทัยเมาสืบตราบฟังเหตุการณ์อยู่ ณ เมืองเพชรบุรี สามศรได้ให้เจ้าหญิงเบญจมาศมาเฝ้ากราบทูลให้ทรงทราบว่า ได้ช่วงชิงเอาเมืองนครศรีธรรมราชไป อีก พ่อขุนรามคำแหงทรงโปรดให้เตรียมกองทัพใหญ่ไว้คอยรับข้าศึก พ่อขุนรามคำแหงทรงทราบว่าที่เกาะลังกามีพระพุทธรูปที่มีคุณลักษณะสวยงาม มีชื่อว่าพระพุทธรูปสังขะ จึงทรงสั่งให้สามศรไปทูลขอให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจัดส่งคนถือสาส์นแต่งสำเภาไปขอพระพุทธรูปสังขะมาจากเมืองลังกา อัญเชิญมาให้ทันในงานฉลองชัยชนะในเมืองนครศรีธรรมราช

เรือสำเภาที่อัญเชิญพระพุทธรูปสังขะมาถึงเมืองนครศรีธรรมราช พ่อขุนรามคำแหงทรงโปรดให้มีพิธีฉลองอย่างยิ่งใหญ่ด้วยแรงศรัทธาร่วมด้วยปวงชนชาวไทยทั้งปวง

บทละครเรื่องนี้มีแก่นเรื่องแสดงถึงการรวบรวมนครศรีธรรมราช ให้รวมกับอาณาจักรไทย สมัยพ่อขุนรามคำแหง โครงเรื่องนำเนื้อหาทางประวัติศาสตร์มาเสริมแต่งและสร้างบทบาทของตัวละครขึ้น ลักษณะของเรื่องเป็นการขัดแย้งระหว่างสุโขทัยกับนครศรีธรรมราช นอกจากนี้หลวงวิจิตรวาทการยังผูกเรื่องให้นางเอกมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับสามศรคืนนครศรีธรรมราชกลับมา จากพวกศรีวิชัย เพื่อแก่งัดที่ว่าหญิงหรือชายก็สามารถเสียสละได้ (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:46-47)

2.6 วิเคราะห์บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ

บทละครเป็นงานทางวรรณศิลป์ ซึ่งผูกติดกับยุคสมัยและสภาพสังคม เมื่อบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ส่วนใหญ่แต่งในยุคแห่งการสร้างชาติ และยิ่งกว่านั้นก็เป็นที่ทราบดีแล้วว่า วัตถุประสงค์ในการแต่งบทละครก็เพื่อปลุกเร้าใจให้เกิดความรักชาติและปลุกฝังความคิด “ลัทธิชาตินิยม” สู่มวลชน ดังนั้น หลวงวิจิตรวาทการ จึงได้ใช้เนื้อหาทางประวัติศาสตร์มาแต่งบทละคร ทั้งนี้เพราะ ธรรมชาติละครทำเป็นประวัติศาสตร์มีโลอยู่อันหนึ่ง คือ ตัวประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้ดูมีจิตใจที่สนใจอยู่มาก โดยเฉพาะคนไทยแล้วหากเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์จะสนใจดูมากกว่าเรื่องธรรมดา ดังนั้นเนื้อเรื่องประวัติศาสตร์จึงเป็นจุดสนใจสำคัญมาก” นอกจากนั้นเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ยังเอื้อต่อการปลุกใจให้รักชาติ เพราะ คนไทยเราร่วมมากมักจะรักและภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของชาติในอดีต ดังนั้น หลวงวิจิตรวาทการ จึงแต่งบทละครประวัติศาสตร์โดยเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ตอนที่สำคัญ และเป็นที่ประทับใจคนไทยทั่วไปมาแต่งเป็นบทละคร นอกจากนั้น

หลวงวิจิตรวาทการ อาจจะนำเพียงชื่อบุคคลชื่อเมือง ในประวัติศาสตร์มาผูกเรื่องเป็นบทละคร ทั้งนี้และทั้งนั้นบทละครประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ของหลวงวิจิตรวาทการ จะมีแก่นของเรื่องที่สนองความรักชาติแทบทั้งสิ้น แก่นของเรื่องของบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ในการศึกษาแก่นเรื่องของบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ ผู้เขียน (ประอรรถน์ บุรณมาตร์) ได้กล่าวไว้ค่อนข้างละเอียดในส่วนของการศึกษา “สังคมสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีอิทธิพลต่อบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ” ในบทนี้ ผู้เขียนจึงจะจำแนกแก่นเรื่องของบทละครตามประเภทต่างๆ บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการ มีทั้งหมด 17 เรื่อง บทละครประวัติศาสตร์ 15 เรื่อง ล้วนปลุกใจ ให้รักชาติ โดยใช้แก่นเรื่องต่างกันคือ

- แก่นเรื่องที่แสดงถึงกำเนิดของไทย ได้แก่ นานเจ้า มีแก่นเรื่องแสดงการอพยพถิ่นฐานของชาติไทยจากนานเจ้าลงสู่แหลมทอง

- แก่นเรื่องที่แสดงการก่อตั้งอาณาจักรไทย การรวมชาติไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อาณาจักรแห่งความรัก มีแก่นเรื่องแสดงการก่อตั้งอาณาจักรอยุธยา โดยพระราชโอรสองค์ที่5

อาณาจักรพ่อขุนรามคำแหง มีแก่นเรื่องแสดงการรวมนครศรีธรรมราช ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับอาณาจักรไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

อาณาจักรแห่งความเสียสละ มีแก่นเรื่องแสดงการรวมทมิฬญชัยเข้ากับลานนาไทยในสมัยพ่อขุนเม็งราย

มหาเทวี มีแก่นเรื่องแสดงการรวมเชียงใหม่เข้ากับกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระชัยราชา

- แก่นเรื่องที่แสดงอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ของชาติไทยราชบิดาพระร่วง มีแก่นเรื่องแสดงความกว้างใหญ่ไพศาลของอาณาจักรไทย และความยิ่งใหญ่ของไทยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

- แก่นเรื่องที่แสดงการกอบกู้เอกราช ของชาติไทยจากต่างชาติ

ตายดาบหน้า มีแก่นเรื่องแสดงการกอบกู้อิสรภาพของอาณาจักรทั้ง 6 ของไทยจากจีนในสมัยสินุโล

พ่อขุนผาเมือง มีแก่นเรื่องแสดงการกอบกู้อิสรภาพของกรุงสุโขทัยจากขอมในสมัยพ่อขุนผาเมือง

นเรศวรประกาศอิสรภาพ มีแก่นเรื่องที่แสดงการกอบกู้เอกราชของไทยหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าครั้งที่1 (พ.ศ.2112)

พระเจ้ากรุงธน มีแก่นเรื่องแสดงการกอบกู้เอกราชของไทยหลังการเสียกรุงศรีอยุธยา ให้แก่พม่าครั้งที่2 (พ.ศ.2310)

-แก่นเรื่องที่แสดงความรักชาติศึกกลาง มีแก่นเรื่องแสดงให้เห็นความสามัคคีในการป้องกันเมืองกลาง จากการรุกรานของพม่าในรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2328)

เบญจเพส มีแก่นเรื่องแสดงความรักชาติโดยแสดงให้เห็นความเสียสละความสุขทุกอย่าง เพื่อความเจริญของประเทศชาติ

เจ้าหญิงแสนหวีและราชมนู มีแก่นเรื่องแสดงความรักชาติโดยแสดงให้เห็นความสำนึก ในหน้าที่ต่อชาติและแสดงให้เห็นว่าความรักชาติมีอุปนิสัยอันผูกพันกับความรักระหว่างชายหญิง (ประจักษ์ศิลปาคม, 2528: 156)

2.7 เพลงปลุกใจ

เอกลักษณ์ประการหนึ่งที่ปรากฏในละครหลวงวิจิตรวาทการที่เพิ่มสีสันและสุนทรียรส ตลอดจนความมีคุณค่าในละครหลวงวิจิตร ได้แก่ เพลงปลุกใจรักชาติ ความสามารถของ หลวงวิจิตรวาทการในการประพันธ์เพลงปลุกใจรักชาตินั้นเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เคยได้ยิน ตั้งแต่สมัย ที่เริ่มมีการแสดงละครจบจนปัจจุบันนี้ บุคคลใดก็ตามหากมีโอกาสได้ฟังเพลงปลุกใจรักชาติของ หลวงวิจิตรวาทการแม้ครั้งเดียว ความรู้สึกรักชาติหรือเลื่อมใสรักชาติ จะปรากฏในบุคคลผู้นั้น ไม่มากก็น้อย

2.7.1 ลักษณะเพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ

บทละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ จะมีเพลงปลุกใจรักชาติแทรกอยู่ เป็นส่วนเสริม ให้บทละครมีเอกลักษณ์ของความเป็นละคร “หลวงวิจิตร” จากเนื้อร้องและทำนอง ที่กระชับใจคนดู ก่อให้เกิดความเข้าใจ และกระตุ้นความรู้สึกให้รักชาติ การแทรกเพลงปลุกใจแต่ละ เพลงไว้ในละครเรื่องต่างๆ นั้นส่วนใหญ่หลวงวิจิตรวาทการจะแต่งบทให้ตัวละครพูดถึงความสำคัญ ในการรักชาติก่อน พอจบก็จะขึ้นเพลงปลุกใจเป็นการย้ำความรู้สึกของผู้ชมอีกครั้ง หรือเป็นลักษณะ เสริมแนวคิดในความรักชาติให้ผู้ชมเพิ่มขึ้น เพลงปลุกใจรักชาติเป็นกลวิธีดึงดูดความสนใจของคนดู โดยการเสนอสิ่งแปลกใหม่ นับเป็นรูปแบบเฉพาะของละครหลวงวิจิตรวาทการ และใช้ภาษาไทยได้ดี มาก ประกอบกับเป็นผู้มีจิตวิทยาที่ละเอียดอ่อน และมีความรักชาติอย่างแรงกล้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ท่านจึงสามารถประพันธ์เพลงรักชาติให้เข้าถึงทุกเพศทุกวัยได้ ด้วยภาษาที่ปรากฏในคำร้องนั้น สามารถตีความ และทำให้คนฟังเข้าใจความหมายได้ทันที มิได้ใช้คำที่ฟุ่มเฟือยและสละสลวย จนเกินความเข้าใจ วิจิตร รัชสิยานนท์ ได้กล่าวถึงความรู้เรื่องดนตรี และลักษณะเพลงปลุกใจรักชาติ

ที่หลวงวิจิตรวาทการ ประพันธ์ไว้ดังนี้ “...เพลงของคุณพ่อ จะมีทำนองที่เรียบง่าย ร้องง่าย สามารถจำได้รวดเร็ว เนื้อร้องก็เช่นเดียวกัน เป็นการใช้คำธรรมดาๆ ในภาษาไทย แต่มีความหมายลึกซึ้ง เช่น “เราชาวไทยเกิดเป็นไทย ตายเพื่อไทย” หรือ “ตื่นเกิดชาวไทย อย่าหลับไหลลุ่มหลง ชาตจะเรื่องดำรงก็เพราะเราทั้งหลาย” เป็นต้น คนที่เคยฟังเพลงคุณพ่อบ่อยๆ ถึงแม้จะมีผู้อื่นแต่งทำนองคล้ายคลึงกัน ก็จะสามารถแยกได้ว่า เพลงใดเป็นเพลงของคุณพ่อ...” (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:3)

เป็นที่น่าแปลกที่หลวงวิจิตรวาทการ แต่งเพลงได้ไพเราะโดยไม่มีความรู้ทางด้านโน้ตสากล และไม่เคยเล่นเครื่องดนตรีใดๆ แต่ด้วยพรสวรรค์ที่มีอยู่ในตัว ท่านจึงสามารถแต่งทำนองเพลงปลุกใจที่มีท่วงทำนองที่ไพเราะได้เป็นอย่างดี วิธีแต่งเพลงของท่านนั้น นึกทำนองออกได้เมื่อใด ท่านก็จะฮัมเป็นเพลง และรีบให้ผู้มีความรู้ทางด้านดนตรีมาบันทึกโน้ตตามเสียงฮัมของท่านปัจจุบัน เมื่อกรมศิลปากรได้นำเพลงปลุกใจเหล่านั้นมาบรรเลงใหม่ บางเพลงเกิดปัญหาระหว่างทำนองและวิธีร้องซึ่งไม่ตรงกัน ปัญหานี้เกิดขึ้นโดยตรงบ่อยครั้งในการซ้อมร้องเพลง เช่น เพลง “สันติสาสนา” ในละครเรื่อง “มหาเทวี” การร้องกับทำนองนั้นไม่ตรงกัน สันนิษฐานว่า ผู้ที่ทำการบันทึกโน้ตคงได้บันทึกตามทำนองที่หลวงวิจิตรวาทการฮัมเพลง บางครั้งอาจคลาดเคลื่อนกับหลักทฤษฎี แต่ก็ต้องบันทึกไปตามที่ผู้แต่งต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลวงวิจิตรวาทการไม่ได้เป็นนักประพันธ์เพลงอย่างเดียว หากมีตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมศิลปากรด้วย จึงต้องทำไปตามความประสงค์ของท่าน วิธีแก้ปัญหาในการร้องเพลงในปัจจุบัน คือนักดนตรีต้องปรับตามครู ซึ่งเคยแสดงในสมัยของหลวงวิจิตรวาทการ ยังคงจำได้และทำการฝึกซ้อมให้ ในปัจจุบันได้มีค่ายเพลง นำเพลงของหลวงวิจิตรวาทการมาเรียบเรียงใหม่ จนบางครั้งมีการเพิ่มทำนองทำให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิมเป็นอันมาก โดยมีเหตุผลว่าเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ต้องการให้เข้าถึงเยาวชนในสมัยปัจจุบัน เพื่อให้หันมาฟังเพลงปลุกใจกันบ้าง การเรียบเรียงเสียงประสานในสมัยของท่านนั้น มีท่วงทำนอง สีสานของเพลงดี สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตาม เกิดความรักชาติขึ้นได้ในทันทีที่ได้ฟังเพลง ในขณะเดียวกัน การขับร้องตามแนวเพลงของ หลวงวิจิตรวาทการนั้น มุ่งเน้นในเรื่องการออกเสียงที่ชัดเจน ตรงตามความหมายของเนื้อร้อง ยกตัวอย่างเช่น “เพลงรักเมืองไทย” ตรงวลีที่ว่า “รักเมืองไทย ชูชาติไทย ทำนุบำรุงให้รุ่งเรือง...” ตรงคำว่า “รุ่งเรือง” หลวงวิจิตรวาทการจะเน้นให้ผู้ร้องออกเสียงคำว่า “รุ่ง” ให้ชัดเจน โดยไม่ให้ออกเสียงเป็น “หรั่งเรือง” ตามตัวโน้ตจึงกล่าวได้ว่าการขับร้องเพลงปลุกใจตามแนวทางของ หลวงวิจิตรวาทการนั้น เน้นการสื่อความหมายที่ชัดเจน มากกว่าที่จะออกเสียงตามตัวโน้ตที่บังคับอยู่ (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:89)

เพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ จึงมีอิทธิพลต่อภาวะทางการเมือง ในยามซับซ้อน ในทุกยุคทุกสมัย รัฐบาลก็ใช้เพลงปลุกใจของหลวงวิจิตรวาทการเป็นเครื่องปลุกจิตสำนึก ในความรักชาติ เพลงปลุกใจของหลวงวิจิตรวาทการ ปลุกใจประชาชนอยู่เสมอ เช่น กรณีสงคราม มหาเอเซียบูรพา กรณีเขาพระวิหาร การปฏิวัติในประเทศแต่ละครั้ง เหตุการณ์ในวันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 และการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 (ประอรรถน บุนนาค, 2528:261)

แม้เวลาจะล่วงเลยมากกว่า 60 ปี เราก็คงได้ยินเพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดนำรายการทางวิทยุกระจายเสียง เช่น รายการใต้ร่มธงไทย ก็ใช้เพลง “ใต้ร่มธงไทย” ของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นเพลงประจำรายการ “ดำรงไทย” ของ กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งแพร่ภาพทางโทรทัศน์ ก็ใช้เพลงของหลวงวิจิตรวาทการในบางเรื่อง ผลงาน ด้านเพลงปลุกใจ ของหลวงวิจิตรวาทการ ยังเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงอาจกล่าวได้ว่า เพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการนั้น มีความเป็นอมตะ ไม่ปรากฏว่าเคยมีผู้ใดทำมาก่อน และแม้หลังยุคละครหลวงวิจิตรวาทการ จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการแต่งเพลงปลุกใจรักชาติได้ เท่ากับที่หลวงวิจิตรวาทการ ได้ทำมา เพลงปลุกใจของหลวงวิจิตรวาทการนั้นสามารถเข้าใจผู้ฟังมา ตลอดเวลาอย่างยาวนาน (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:90)

2.7.2 บทเพลงอมตะในละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ

การที่เพลงปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ ยังมีได้สูญหายไป แม้ว่ากาลเวลา จะได้ผ่านมากกว่า 60 ปีแล้ว คงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า เพลงของท่านนั้นเป็นอมตะ เพลงเหล่านี้มีส่วน ส่งเสริมให้บทละครเรื่องต่างๆ มีความโดดเด่น ทำนองเพลงเพราะ ฟังง่าย จำได้แม้จะได้ฟังเพียงไม่กี่ ครั้ง และโดยเฉพาะเนื้อร้อง ยังมีความหมายที่ตรึงใจผู้ฟัง กระตุ้นเตือนให้ความรักชาติที่มีอยู่แล้วในใจ ของชาวไทยทุกคน ได้เพิ่มพูนยิ่งขึ้นจนถึงเป็นรูปธรรม คือ ต้องการที่จะประกอบการใดๆ ที่เป็น ประโยชน์แก่ประเทศชาติที่เรารัก นี่คือการที่เพลงเหล่านี้อยู่ในความทรงจำของคนทั่วไปอย่าง ต่อเนื่องและคงเป็นอมตะ

เพลงส่วนใหญ่ในละครเรื่องต่างๆของหลวงวิจิตรวาทการ ที่เป็นอมตะนั้น จะมี รูปแบบเป็นเพลงปลุกใจรักชาติ แต่หลวงวิจิตรวาทการ มิได้แต่งเพลงปลุกใจเท่านั้น เพลงใน รูปแบบอื่น เช่น ให้กำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านมาในชีวิตของแต่ละคน หรือแม้แต่ เพลงที่แสดงถึงความรักระหว่างพระเอก นางเอก เพลงที่แสดงถึงความสดใสรุ่งเรืองก็ได้รับความนิยม

จนเป็นอมตะด้วยเหมือนกัน ดังจะยกตัวเองเนื้อเพลงบางตอนจากละครปลุกใจ ซึ่งยังคงเป็นที่รู้จักกัน
อย่างแพร่หลายตราบนานแสนนาน

เพลงปลุกใจรักชาติ

เพลง ถิ่นไทย จากบทละครเรื่อง “มหาเทวี” แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ.2481

“เมื่อสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินก็สิ้นคิด เรามายอมเสียชีวิตดีกว่าอยู่
ยอมสูลูชาตียาเป็นทาสของศัตรู มา-มาสู้ไว้ลายชาติไทยเรา”

เพลง เลือดไทย จากบทละครเรื่อง “มหาเทวี” แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ.2481

“เลือดไทยเจ้าเอ๋ย ไหลเลยมานี้ ปรองดองน้องพ้อยามมีร้าวราน
โลหิตสายเดียวกลมเกลียวกันไว้ อย่าแตกแยกไปเป็นหลายลำธาร”

เพลง ที่มุ่งปลุกฝังความสามัคคี

เพลง แหลมทอง จากบทละครเรื่อง “ศึกกลาง” แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ.2480

“แหลมทอง ไทยเข้าครองเป็นแดนไทย
รักกันไว้ เราพวกไทยในแดนทอง”

เพลง ไทยน้อยไทยใหญ่ จากบทละครเรื่อง เจ้าหญิงแสนหวี แต่งและแสดงเมื่อ ปี พ.ศ.2481

“ไทยน้อย ไทยใหญ่ แม้อยู่ห่างไกล คงเป็นไทยด้วยกัน
ต้องมุ่งความดี ต้องสมานไมตรี ไม่มีเดียดฉันท์”

เพลงที่เกี่ยวกับความรัก

ในบรรดาเพลงที่เกี่ยวกับความรักที่มีอยู่ในละครเกือบทุกเรื่อง ดวงจันทร์เป็นเพลงที่เรียกได้ว่าเป็น
อมตะ เพราะยังเป็นเพลงที่นิยมร้องกันอยู่จนทุกวันนี้ โดยเฉพาะแต่ในวงการผู้ชื่นชอบละคร
หลวงวิจิตรวาทการเท่านั้น แต่เป็นที่รู้จักกันในวงสังคมทั่วไป

เพลง ดวงจันทร์ จากบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ.2479

มังกราย - ดวงจันทร์ งามพิศเพียพระจันทร์
ดวงจันทร์ - อย่างมาแก้งยอฉัน ฉันเป็นดวงจันทร์ที่ถูกเมฆบัง
เมื่อเมฆขยาย จันทร์จะฉายท้องฟ้า
มังกราย - แต่ไม่ล่องลอยมา พี่ก็ได้แต่ฝัน

เพลงแห่งความรื่นเริงสดใส

เพลงเชิญชมดอกไม้ จากบทละครเรื่อง เจ้าหญิงแสนหวี แต่งและแสดงเมื่อปีพ.ศ. 2481

เชิญซิคะ ท่านเชิญ เชิญมาชมดอกไม้
กุหลาบหอมหวาน ส่งกลิ่นยียวน แสนชั่วหัวใจ
ทั้งหอมทั้งหวาน ดอกเพ็ญบานใหม่ ๆ ของดิฉันเก็บไว้ ยังไม่มีใครชมเลย

เพลง ยุพดี จากบทละครเรื่อง เบญจเพศ แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ. 2481

ให้รั้นรมย์สุขสำราญ เหมือนดอกไม้บานยามเช้า
หอมอะคร้าว หอมหวานน่าใจชม

เพลง เชิญพระขวัญ จากบทละครเรื่อง นานเจ้า แต่งและแสดงเมื่อ ปี พ.ศ. 2481

ขวัญเจ้าเอ๋ย ขวัญเอ๋ย มาสู่องค์เอ๋ย
ขอเชิญพระขวัญ เมื่อวันเดือนเพ็ญ
ให้อยู่ร่มเย็น อย่าหนีไปไหน

เพลง อวยชัย จากบทละครเรื่อง อนุสาวรีย์ไทย แต่งและแสดงเมื่อ ปีพ.ศ. 2482

น้อมใจ พร้อมใจ มาช่วยอวยชัย เมื่อวันมงคล (เช้า)
ให้อายุท่านยืน (เช้า) ชุ่มชื่นฤดี สุขเกษมเปรมปรีดิ์ ให้ทวีลาภผล

เพลงสอนให้ต่อสู้ชีวิต

เพลง โขคนมนุษย์ เป็นเพลงอมตะอย่างแท้จริง เพราะกาลเวลาไม่ได้ทำให้เพลงนี้จางหายไปจากความทรงจำของผู้ที่เคยฟังแม้แต่ผู้น้อย ได้มีผู้นำมาร้องซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในงานต่าง ๆ เพราะเห็นว่า มีเนื้อหาที่สอนใจคน มิให้ยอมแพ้แต่อุปสรรคใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์เรา

เพลง โขคนมนุษย์ จากบทละครเรื่อง มหาเทวี แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ. 2481

ชีวิตเหมือนเรื่อน้อยล่องลอยอยู่	ต้องต่อสู้แรงลมประสมคลื่น
ต้องทนทานหวานส้อมขมกลืน	ต้องจำฝืนสู้ภัยไปทุกวัน
เป็นการว่ายยืมได้ไม่ต้องฝืน	เมื่อชีพขึ้นเหมือนบรรเลงเพลงสวรรค์
แต่คนที่ควรขมนิยมนกัน	ต้องใจมันยืมได้เมื่อภัยมา

สำหรับเพลงที่มีความเป็นอมตะมากที่สุดอีกเพลงหนึ่งในบรรดาเพลงที่แต่งโดยหลวงวิจิตรวาทการ คือเพลง "ต้นตระกูลไทย" เนื้อร้องในเพลงต้นตระกูลไทยนี้ ได้รวบรวมความ เก่งกล้าของบรรพบุรุษ

ในอดีต เพื่อให้รำลึกถึงอยู่อย่างไม่เสื่อมคลาย ทำนองเพลงต้นตระกูลไทยเป็นเพลงปลุกใจ ซึ่งท่านได้จินตนาการมาจากเพลงมาร์ช ของฝรั่งเศส ได้มีผู้นำเพลงต้นตระกูลไทยไปแสดงในงานประจำปีของโรงเรียนเสมอ รวมทั้งงานการกุศลต่างๆ

เพลงต้นตระกูลไทย จากบทละครเรื่อง อานุกาพพ่อขุนรามคำแหง แต่งและแสดงเมื่อปี พ.ศ. 2497

ต้นตระกูลไทย ใจท่านเหี่ยมหาญ รักษาดินแดนไทย ไว้ให้ลูกหลาน

สู้จนสูญเสียชีวิตของท่าน เพื่อถนอมบ้านเมืองไว้ให้เรา

ลูกขึ้นเถิดพี่น้องไทย อย่าให้ชีวิตสูญเปล่า

รักษาที่ยิ่งชีพของเรา เหมือนดังพงศ์เผ่าต้นตระกูลไทย

บทเพลงปลุกใจรักชาติ ของหลวงวิจิตรวาทการ นอกจากจะสะท้อนทางความสามารถในการประพันธ์เพลงของหลวงวิจิตรวาทการแล้ว ยังแสดงถึงแนวคิดการปลูกฝังความรักชาติให้กับคนไทย โดยใช้เพลงเป็นสื่อ เนื่องด้วยเพลงดังกล่าวมีส่วน สำคัญยิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกหวงแหนภาคภูมิใจในความเป็นไทย และพร้อมที่จะเสียสละ เพื่อประเทศชาติ (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:91-96)

2.7.3 ต้นตระกูลไทย

เพลงต้นตระกูลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงต้นตระกูลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ บุคคลสำคัญ ได้แก่ พระยารามพระราชมนู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) พระยาสิทธิราชเดโช พระยาพิชัยดาบหัก ขาวบ้านบางระจัน 11 ท่าน คือ นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทรหวนดเขี้ยว และนายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และ ท้าวสุนารี่ เนื้อเพลงเน้นย้ำอยากให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญ ของชาติบ้านเมือง และอยากให้คนไทยทุกคนมีความรักสามัคคีต่อกัน เพื่อจะได้อยู่กันอย่างสงบสุข เพลงต้นตระกูลไทย มีเนื้อร้องดังนี้

(สร้อย) ตันตระกูลไทย ใจท่านเหี่ยมหาญ

รักษาดินแดนไทย ไว้ให้ลูกหลาน

สู้จนสูญเสียชีวิตของท่าน

เพื่อถนอมบ้าน เมืองไว้ให้เรา

ลูกขึ้นเถิด พี่น้องไทย

อย่าให้ชีวิตสูญเปล่า

รักชาติยิ่งชีพของเรา

เหมือนดังพงศ์เผ่า ตันตระกูลไทย

ท่านพระยาราม ผู้มีความแข็งขัน สู้รบป้องกัน มิได้ยอมแพ้พ่าย

พระราชนุ ทหารสมัยกู้ชาติ แสดงความสามารถ ได้ชัยชนะมากมาย

เจ้าพระยาโกษาเหล็ก ท่านเป็นแม่ทัพชั้นเอก ของสมเด็จพระนารายณ์

สี่หาราชเดโช ผจญสงครามใหญ่โต ต่อตีศัตรูแพ้พ่าย

เจ้าคุณพิชัยดาบหัก ผู้กล้าหาญยิ่งนัก ล้วนเป็นตันตระกูลไทย (สร้อย)

หมู่บุคคลสำคัญ หัวหน้าชาวบางระจัน ที่เราหาชื่อได้

นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่

นายโชติ นายทองเหม็น ท่านพวกนี้ล้วนเป็น ผู้กล้าหาญชาญชัย

นายจันหนวดเขี้ยว กับนายทองแก้ว ทำชื่อเสียงเพริศแพร้ว ไว้ลายเลือดไทย

ชาวบางระจัน สำคัญยิ่งใหญ่ เป็นตันตระกูลของไทย ที่ควรระลึกตลอดกาล (สร้อย)

องค์พระสุริโยทัย ยอดมิ่งหญิงไทย สละพระชนม์เพื่อชาติ

ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ป้องกันถลางนคร ไว้ด้วยความสามารถ

ท้าวสุรนารี ผู้เป็นนักรบสตรี กล้าหาญองอาจ

ป้องกันอีสาน ต้านศัตรูของชาติ ล้วนเป็นสตรีสามารถ ตันตระกูลของไทย (สร้อย)

2.8 การคัดเลือกตัวแสดง

เนื่องจากบทละครปลูกใจของหลวงวิจิตรวาทการแต่งขึ้นสำหรับเพื่อใช้แสดง หลวงวิจิตรวาทการจึงมิได้กำหนดลักษณะตัวละครที่ตายตัวไป เพราะบรรยายตัวละครอย่างละเอียด อาจทำให้หานักแสดงไม่ได้ตรงกับลักษณะที่บรรยายไว้ และเนื่องจากหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้แต่งบทขึ้นเองคุณสมบัติของตัวละครต่างๆก็คงอยู่ในใจท่าน ท่านสามารถคัดเลือกผู้แสดงให้ตรงกับใจท่านได้ วิธีการคัดเลือกผู้แสดงของหลวงวิจิตรวาทการนั้นจัดว่าเป็นวิธีที่ฉลาดล้ำลึก ด้วยในระยะเริ่มแรกของการตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ หลวงวิจิตรวาทการยังไม่รู้ถึงฝีมือของนักเรียนแต่ละคนว่ามีความสามารถมากน้อยเพียงใด และต้องการเห็นฝีมือของนักเรียนว่าใครสมควรได้รับบทอะไร ประจวบกับในคราวนั้นใกล้ครบรอบวันเกิดของท่าน จึงออกอุบายให้นักเรียนทุกห้องส่งการแสดงมาร่วมเพื่อเป็นงานรื่นเริงภายใน วิธีนี้ทำให้หลวงวิจิตรวาทการได้รู้จักนักเรียนและรู้ถึงความสามารถในด้านการแสดง ซึ่งนักเรียนเหล่านั้นไม่มีโอกาสรู้เลยว่าตัวเองกำลังลงสนามสอบเพื่อคัดเลือกนักแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการ ดังเช่น คุณครูลัดดา (สารทายน) ศิลปบรรเลง ศิษย์เอกที่ได้รับคัดเลือกให้แสดงเป็น มังมहाสุรนาท แม่ทัพพม่าในเรื่องเลือดสุพรรณ “ตอนนั้น พ.ศ. 2478 กำลังเรียนเรื่อง เวนิสวานิช จึงสั่งให้การแสดงเรื่องนี้ โดยตกลงกับเพื่อนๆว่าจะเล่นตอนตัดสินความ บทพระเอก นางเอกมีคนเล่นครบหมดแล้วเหลือแต่บทพ่อเมืองที่ออกมา นั่งเฉยๆ ... เมื่อถึงวันที่แสดงจริงก็แต่งตัวตามออกไปเล่นตามบท พอถึงตอนที่ไซลોકเดินถือมีดเข้าหาอันโนนโยเพื่อจะเชือดเนื้อที่ริมหัวใจทำให้ครูลัดดาตกใจตะโกนห้ามไปว่าหยุด” จากบทบาทการแสดงที่เป็นธรรมชาติถึงแม้ไม่มีบทบาทเด่นชัดก็ตาม หลวงวิจิตรวาทการได้เห็นแววของการเป็นนักแสดงที่มีสมาธิแน่นแน่ว สร้างความพอใจให้กับหลวงวิจิตรวาทการเป็นอย่างมากจึงคัดเลือกให้ครูลัดดาแสดงเป็นมังมहाสุรนาท แม่ทัพพม่า เรื่องเลือดสุพรรณ ในปี พ.ศ. 2479 จากวิธีหานักแสดงตามครูลัดดาได้กล่าวนั้น เห็นได้ว่าหลวงวิจิตรวาทการมีวิธีการแยบยลที่ให้นักเรียนส่งการแสดงเหมือนเป็นการร่วมสนุกกันธรรมดา แต่แท้จริงแล้วหลวงวิจิตรวาทการได้มองหานักแสดงที่จะมาสวมบทบาทจากบทละครที่ท่านแต่งขึ้น

ภายหลังเมื่อหลวงวิจิตรวาทการได้ทราบความสามารถของนักเรียนแต่ละคนแล้วบางครั้งก็จะบอกความประสงค์ คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นครูใหญ่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ ก็จะนำนักเรียนมาให้คัดเลือก รวมถึงทางฝ่ายนาฏศิลป์ก็จะส่งนักเรียนมาให้ดังที่คุณครูสายสวาท (บุญยกาศานนท์) รพินทร์ โรงเรียนนาฏดุริยางค์ รุ่นแรกๆ เคยร่วมงานและเป็นศิษย์ของ หลวงวิจิตรวาทการและคุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“คุณหลวงท่านแต่งละครขึ้นเรื่อยๆ เลือดสุพรรณ คนดูต้องฟังประตูเข้ามาท่านลงมือทำเองทุกอย่าง กำกับเอง ซ้อมเองคุมทุกอย่าง เวลาจะเลือกใครแต่ละคน ทางฝ่ายนาฏศิลป์เลือกมาขึ้นให้ท่านดู บางทีถ้ามีบทพูดสำคัญๆ ท่านให้เราพูด ถ้าพูดไม่ชัด ไม่กล้าทำท่านก็ส่งกลับยุคของท่านเป็นละครเฉพาะแบบที่ทั้งร้องรำ พูด ร้องเอง ช่วงนั้นไม่เน้นเรื่องรำสวย บางคนสวยแต่ร้องเพลงไม่ได้ก็แย่หน่อย การเลือกตัวคุณหลวงกับคุณหญิงจะอยู่ด้วยกัน ปรึกษากัน”

การคัดเลือกผู้แสดงในรายแรกๆนักเรียนก็ยังมีไม่มากนัก การคัดเลือกคงจะไม่มีตัวเลือกมากนัก ดังนั้น วิธีการที่จะสร้างนักแสดงที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการแสดงเลยเป็นเรื่องที่ลำบากพอควร “...เรื่องละครมีความประหลาดอยู่อย่างหนึ่ง เราหาคนรำหาง่าย ในกรมศิลปากรจะชี้ตัวไหนก็ได้ หาคนร้องอยากกว่าคนรำ ที่หาคนยากที่สุดคือหาคนพูดยากที่สุด รูปร่างดีหน้าตาสวย รำสวยสามารถที่จะมาเป็นนางเอกได้ แต่เมื่อมาพูดแล้วเหลือวิสัย ทางกรมศิลปากรเขาก็พยายามให้เด็กพูดหัดให้เด็กอ่าน แต่เรื่องพูดนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่ยากลำบากเหลือเกิน”ในการแสดงละครแต่ละเรื่อง การคัดนักแสดงเป็นหน้าที่ของหลวงวิจิตรวาทการ และคุณหญิงประภาพรพรณที่จะพิจารณาคัดเลือกนักแสดงเป็นหน้าที่ของหลวงวิจิตรวาทการ และคุณหญิงประภาพรพรณที่จะพิจารณาคัดเลือกตัวละครให้เหมาะสมกับบทบาทที่ท่านประพันธ์บางครั้งคนที่มีความบุคลิกดี รูปร่างหน้าตาดีแต่น้ำเสียงและสำเนียงไม่ได้ก็ไม่สามารถที่จะเล่นละครหลวงวิจิตรได้ เพราะการแสดงแต่ละเรื่องจะประสบผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้แสดงเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้แสดงละครหลวงวิจิตรจำเป็นต้องมีความสามารถหลายๆด้านควบคู่กันไป ตัวละครของหลวงวิจิตรวาทการนอกจากจะเน้นในการพูดการร้องแล้วยังสามารถแบ่งประเภทในการคัดเลือก ดังนี้

พระเอก ในการคัดเลือกตัวพระเอก จะพิจารณาบุคลิกลักษณะต้องเป็นผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่กว่านางเอก (สมัยนั้นใช้ผู้หญิงแสดง)

นางเอก ในการคัดเลือกตัวนางเอก จะพิจารณาผู้ที่มีใบหน้าสวย รูปร่างเล็กกว่าพระเอก มีบุคลิกที่อ่อนหวานเรียบร้อย

ตัวเอก หมายถึง ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งตามท้องเรื่อง อาจมีอำนาจหรือยศศักดิ์กว่าตัวอื่นๆ ในบางครั้งตัวเอกอาจเป็นพระเอกหรือนางเอกก็ได้

ตัวประกอบ หมายถึง ตัวละครที่ผูกโยงเรื่องให้ดำเนินสอดคล้อง ตัวประกอบไม่จำเป็นต้องเป็นตัวสำคัญ อาจเกิดจากผู้กำกับนำมาเป็นตัวผูกโยง ไม่จำเป็นต้องเป็นจุดเด่นให้ผู้เข้าชมสนใจต้องเป็นผู้มีลักษณะเด่นไม่เท่าพระเอก-นางเอก หรือตัวอื่นๆในเรื่อง

ตัวตลก หมายถึง ตัวละครที่มาช่วยเสริมเรื่องให้คลายความตึงเครียดสร้างความครื้นเครงให้ผู้ชมอาจแบ่งเป็น 2 ชนิด

1. ตัวตลกที่ทำความครื้นเครง คือตัวตลกที่ไม่มีผลต่อเนื้อเรื่อง ช่วยเสริมความสนุกสนานแก่ผู้ชม

2. ตัวตลก ที่เป็นตัวสำคัญ คือ ตัวสำคัญของเรื่องซึ่งอาจมีบทตลกขบขันแทรกอยู่ในเรื่องหรืออาจเป็นผู้ติดตามตัวเอกเพื่อเสริมการดำเนินเรื่องโดยแทรกบทตลกขบขันไปด้วย ซึ่งบทนี้จะต้องคัดเลือกผู้ที่มีลักษณะคล่องแคล่ว มีไหวพริบในการสร้างมุขตลก

การคัดเลือกผู้แสดงของหลวงวิจิตรวาทการนั้น นอกจากจะดูความเหมาะสมด้านรูปร่างหน้าตา การร้องเพลงแล้วเรื่องการมีวินัยเป็นเรื่องหนึ่งที่ถือว่าเป็นหน้าที่และลักษณะของนักแสดงที่ดีถึงแม้นักเรียนบางคนผ่านการคัดเลือกแล้วก็ตามถ้าคนไหนไม่รักษาในการนัดหมายหรือประพฤติดนไม่เรียบร้อย มีเรื่องวิวาทกับเพื่อนร่วมชั้นก็จะถูกระงับไม่ให้แสดง และสร้างนักแสดงคนอื่นขึ้นมาแทนทันที เป็นการลงโทษจนกว่าจะประพฤติตัวในระเบียบวินัย แล้วจึงจะอนุญาตให้แสดงได้ ดังที่หลวงวิจิตรวาทการได้เคยแสดงปาฐกถาเรื่องความรู้บางเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์และการละคร ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 18 กรกฎาคม 2499 ความว่า “...ระมัดระวังเรื่องส่วนตัวของโรงเรียนโดยเฉพาะนักเรียนหญิง...ถ้านักเรียนคนใดมีเรื่องส่วนตัวไม่ดีขึ้น ถึงแม้จะไม่ให้ออกจากโรงเรียนก็ต้องเก็บให้เงียบ คือไม่ให้ออกมาแสดงเป็นเอก ถ้าไม่เป็นเรื่องส่วนตัวที่ผองใสบริสุทธิ์จริงๆ นี่ถือเป็นเทรดิชันของกรมศิลปากร...คือถ้าหากว่าโดยเฉพาะนักเรียนหญิงคนไหนมีเรื่องส่วนตัวที่ไม่บริสุทธิ์ผุดผ่องแล้ว เขาไม่ยอมเอาขึ้นมาเป็นตัวเอกคิดจะเป็นนางเอกไม่ได้ แม้จะเป็นนางรองเขาก็ไม่ให้เป็น นี่เป็นวิธีหนึ่งที่ยกฐานะของศิลปินให้ดีขึ้น...”

ในการคัดเลือกตัวแสดงแต่ละตัว หลวงวิจิตรวาทการคำนึงความเหมาะสมในด้านบุคลิกลักษณะ สิ่งสำคัญ คือ การพูดและกระแสดเสียง การคัดเลือกต้องพิจารณาจากบทประพันธ์ในแต่ละเรื่องวางโครงเรื่องไว้เช่นไร ต้องการผู้แสดงแบบไหน คนไหน เช่นละครเรื่องเจ้าหญิงแสนหวีต้องการนางเอกที่มีลักษณะ อ่อนหวาน บุคลิกลักษณะสง่างาม รูปร่างหน้าตาก็เป็นส่วนสำคัญเพราะในบทละครต้องเป็นภาพเจ้าหญิงที่สง่างาม ที่สามารถดึงดูดใจของเจ้าชายเขมรรัฐในครั้งแรกที่ได้พบ นอกจากนั้นยังต้องเป็นผู้แสดงอารมณ์ได้ทุกบทบาท ไม่ว่าจะเป็นรัก โกรธ เศร้า จนถึงเป็นวิญญาณต้องเป็นผู้เข้าถึงบทอย่างแท้จริงจึงจะสามารถตีบทได้ตามอารมณ์ของตัวละคร ตัวเจ้าชายเขมรรัฐก็ต้องเป็นผู้ที่มี

ความสามารถถ่ายทอดจินตนาการในการแสดงที่สื่อให้ผู้ชมได้รับรู้และเข้าถึงอารมณ์ของตัวละครทั้ง ลีลาท่าทาง น้ำเสียง ตามที่ผู้ประพันธ์ได้เขียนไว้

จากการศึกษาเอกสาร ตลอดสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับละครหลวงวิจิตร สรุปได้ว่าการ คัดเลือกผู้แสดงเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าได้ผู้แสดงที่มีความสามารถพื้นฐาน ในระดับหนึ่งแล้ว ก็จะสามารถพัฒนาความรู้ในการแสดงในระดับสูงต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ หลวงวิจิตรวาทการจึงมีวิธีการทดสอบเพื่อคัดเลือกผู้แสดงในเบื้องต้นดังนี้

1.ให้ทดลองอ่านบทละคร เพื่อฟังน้ำเสียง วิธีการออกอักขระ โดยให้นักเรียนยืนเรียงแถวหน้า กระดาน ด้วยเหตุนี้หลวงวิจิตรวาทการจะได้นักเรียนที่มีคุณสมบัติขั้นต้น จากนั้นจะให้บทไปศึกษาเพื่อ กลับมาทดสอบในขั้นที่2ต่อไป

2.ทดสอบให้นักเรียนพูดจาโต้ตอบกันเพื่อดูการแสดงอารมณ์ รวมถึงอิริยาบถต่างๆเช่นการ เดิน การนั่ง ตลอดจนไหวพริบปฏิภาณการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อได้นักเรียนที่มีคุณสมบัติตาม ความประสงค์แล้วนักเรียนและผู้แสดงเหล่านั้นจะได้รับการฝึกหัดในขั้นตอนต่อไป

หลวงวิจิตรวาทการ นอกจากจะคัดเลือกด้วยตนเองแล้ว ยังหาวิธีแก้ไขตลอดจนทำการพัฒนา บุคลิกภาพของผู้แสดงให้ตรงตามคุณสมบัติที่ต้องการ เนื่องจากละครหลวงวิจิตรวาทการเน้นการ แสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านสีหน้าและน้ำเสียงมากกว่าร้ายรำ การแสดงละครที่สัมผัสด้วยตาได้แก่ ฉาก ไฟ เสื้อผ้า การแต่งหน้า ท่ารำ การเคลื่อนไหวของตัวละครหลวงวิจิตรวาทการให้ความสำคัญกับความ ตระการตา มีการยืมเทคนิคตะวันตกมาใช้ เพื่อการสร้างความทันสมัย เนื่องจากหลวงวิจิตรวาทการ มองเห็นการแสดงละครเพลงจากต่างประเทศมากมาย จึงนำเทคนิคบางอย่างกลับมาใช้ในละครไทย เพื่อสร้างความทันสมัยและดึงดูดความสนใจ หลวงวิจิตรวาทการ มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ ฉากละครมีความสมจริงเมื่อเทียบกับฉากละครในยุคสมัยเดียวกัน ไม่สามารถแข่งกันได้

หลวงวิจิตรวาทการ เป็นบุคคลที่มุ่งมั่น สร้างสรรค์และปรับปรุงการละครไทยให้มีความ ทัดเทียมต่างประเทศ ทั้งนี้คงจะเป็นอิทธิพลความรู้และประสบการณ์ จากการที่หลวงวิจิตรวาทการมี โอกาสสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมชั้นสูงทั้งของฝรั่งเศสและอังกฤษ ในขณะที่รับราชการต่างประเทศ (ฤดีชนก คชเสนี, 2546:70-74)

2.9 การแต่งกาย

ละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการเป็นละครแนวผสม ดังนั้นการแต่งกายจึงมีความหลากหลายไปตามท้องเรื่อง กล่าวคือ มีทั้งแต่งแบบยืนเครื่อง แต่งแบบสามัญชนและแต่งตามเชื้อชาติที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง บางครั้งการกำหนดรูปแบบการแต่งกายในละครหลวงวิจิตรวาทการก็เป็นผู้เขียนกำหนดไว้ในบทละครว่าตัวไหนแต่งกายแบบใด โดยศึกษาและค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ประกอบ สิ่งที่สังเกตเห็นจากการแต่งกายละครหลวงวิจิตรวาทการนั้นในเรื่องเดียวกัน การแต่งกายมีหลายรูปแบบบางตัวแต่งแบบยืนเครื่อง บางตัวแต่งแบบพันทางซึ่งดูแล้วขัดต่อความเป็นจริงขาดความเป็นเอกภาพ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ละครปลุกใจในสมัยหลวงวิจิตรวาทการ เป็นอธิปตินั้นยังขาดทุนทรัพย์ในการสร้างเครื่องแต่งกาย โรงเรียนนาฏดุริยางค์ก็เพิ่งเริ่มก่อตั้งเปิดทำการเรียนการสอนได้ไม่นาน อะไรที่มีอยู่บ้างแล้วก็นำมาใช้ไปก่อน ดัดแปลงเครื่องแต่งกาย จนเมื่อละครมีคนดูมากขึ้นก็ค่อยๆ สร้างไปตามกำลังทรัพย์ ผู้ที่มีบทบาทเป็นกำลังสำคัญในการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย คือ ครูชื่น ศิลปบรรเลง (คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง) หลวงวิจิตรวาทการจะบอกความประสงค์และมอบหมายให้ครูชื่น ศิลปบรรเลง เป็นผู้รับผิดชอบเครื่องแต่งกายตั้งแต่ตัวเอก ตัวรอง จนถึงระบำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พม่า มอญ ลาว เขกทั้งชายหญิง นอกเหนือจากการออกแบบและตัดเย็บเครื่องแต่งกายแล้ว “...คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ยังมีฝีมือในการทำผมและทำเครื่องประดับต่างๆแม้แต่ระบำสัตว์ต่างๆ ที่ใช้ในละครหลวงวิจิตร คุณครูชื่นก็ใช้จินตนาการออกแบบประดิษฐ์เป็นศีรษะให้ตุ๊กตาสัตว์ในการสร้างเครื่องละครซึ่งมีราคาแพงมากก็พยายามสร้างให้ได้ในราคาต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ...” ครูชื่นเป็นผู้มีความรู้พิเศษด้านเย็บปักถักร้อยและผูกกลายไทยต่างๆจึงมีความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับการทำเครื่องละคร โดยสอนนักเรียนในช่วงเวลาพักเพื่อให้นำผลที่ได้มาใช้ในการแสดงวิชาการฝีมือดิฉันรู้สึกภาคภูมิใจเป็นที่สุดที่ได้ มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ของท่านผู้หนึ่งละแสนจะชื่นชมในผลงานของท่านตลอดมา(ฤดีชนก คชเสนี, 2546:74)

2.10 ฉาก แสง สี

การแสดงชุดเพลงตันตระภูไทในการแสดงละคร เรื่องอานุภาพพ่อนุรรมคำแหง นอกจากจะมีผู้แสดงที่สื่อออกมาอย่างสมบทบาทแล้ว สิ่งที่ทำให้ผู้ชมมีสุนทียรสเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ฉาก แสง สี ละครปลุกใจของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการนอกจากจะเน้นผู้แสดง และเพลงปลุกใจแล้วฉากเป็นสิ่งที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการต้องการให้สมจริงที่สุดในการแสดงเกือบทุกชุดจะมีความแตกต่างกันออกไปตามเนื้อหาของเรื่องจะเพิ่มความเสมือนจริง ให้เหมือนอยู่ในยุคนั้นๆและให้เห็นถึงความรักชาติบ้านเมือง การแสดงละครของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ จะดำเนินเรื่องด้วยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่

แล้ว พลตรีหลวงวิจิตรวาทการยังใช้เพลงในการบรรยายเหตุการณ์ตลอดจนการดำเนินเรื่อง แสง ช่วยสร้างบรรยากาศรอบตัวให้เข้ากับเนื้อเรื่องในการแสดงเพลงต้นตระกูลไทย การจัดแสงถือว่าเป็นหัวใจหลักของการแสดง เพราะมีผลต่อการบันทึกภาพ และการถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่คนดู สี มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดขึ้นในการแสดง โดยจะช่วยเพิ่มการเข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละครมากยิ่งขึ้น เสียง เป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปสู่คนดูได้ สามารถทำให้ผู้ฟังมีจินตนาการได้ เช่น เสียงดาบกระทบกัน เสียงการร้องเพลงของนักร้อง

2.11 ดนตรีประกอบการแสดง

ละครปลูกใจของหลวงวิจิตรวาทการนั้นเป็นการรวมวงดนตรีไทยและวงตรีสากล เพื่อใช้ในการแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการ นอกจากจะดำเนินเรื่องด้วยการเจรจาเป็นส่วนใหญ่แล้ว หลวงวิจิตรวาทการยังใช้เพลงในการบรรยายเหตุการณ์ตลอดจนดำเนินเรื่อง

บทละครของหลวงวิจิตรวาทการในระยะแรกๆ ซึ่งแต่งในปี พ.ศ.2477 คือ นเรศวรประกาศอิสรภาพและราชธิดาพระร่วง หลวงวิจิตรวาทการ ใช้แต่เพลงไทยประกอบละครเพียงอย่างเดียว ในปี พ.ศ.2479 หลวงวิจิตรวาทการได้เริ่มนำเพลงไทยสากล ซึ่งบรรเลงโดยวงดนตรีสากลเข้ามาผสมกับวงดนตรีไทย ซึ่งเป็นของแปลกใหม่ต่างจากละครร้อง ละครพูด ในสมัยนั้นคือ ถ้าใช้วงดนตรีสากลก็จะใช้สากลตลอดเรื่องไม่มีเครื่องดนตรีไทยเข้ามาผสม แต่ละครของหลวงวิจิตรนั้นดูมีความเหมาะสมว่าเพลงไหนเหมาะกับดนตรีอะไร ก็จะใช้ดนตรีประกอบนั้น มิได้หมายถึงเล่นดนตรีไทยสากลบรรเลงร่วมกัน

วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครหลวงวิจิตรวาทการแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. ประเภทเครื่องดนตรีไทย ส่วนใหญ่ จะบรรเลงประกอบกิริยาต่างๆของตัวละคร หรือใช้บรรเลงประกอบระบำต่างๆ ที่แทรกอยู่ในละคร เช่น ระบำแสนหวี ในเรื่องเจ้าหญิงแสนหวี ระบำชุมนุมเผ่าไทย ซึ่งเป็นระบำประกอบการแสดงเรื่องอาณาจักรแห่งการเสียสละ

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี ซึ่งแต่ละประเภทใช้บรรเลงในลักษณะที่ต่างกัน เนื่องมาจากเครื่องดนตรีที่ใช้ประจำวง เช่น วงปี่พาทย์ประกอบด้วยเครื่องตีเป็นส่วนใหญ่ มีเครื่องเป่าคือปี่ ส่วนวงเครื่องสายมีแต่เครื่องสีและตี เครื่องเป่ามีขลุ่ย ซึ่งเสียงจะเบากว่าปี่ สำหรับวงมโหรีเป็นวงผสมระหว่งปี่พาทย์กับวงเครื่องสาย อาจใช้ไม้ฉาบตีเพื่อให้เสียงนุ่มนวลและอ่อนหวาน

เครื่องดนตรีพิเศษที่ใช้ประกอบการแสดง คือ เครื่องดนตรีที่ออกภาษา เพื่อบ่งชี้ถึงเชื้อชาติของตัวละคร เช่น ตะโพนมอญ กลองยาว กลองจิ้ง และขิม เป็นต้น

2. ประเภทเครื่องดนตรีสากล วงดนตรีสากลที่ใช้บรรเลงในการแสดงละครหลวงวิจิตรวาทการมักใช้วงออเคสตรา(ORCHSTRA) คือ วงดุริยางค์สากลซึ่งจัดเป็นวงดนตรีขนาดใหญ่ใช้เครื่องดนตรีและผู้บรรเลงจำนวนมาก อาจใช้เครื่องดนตรีถึง 100 ชิ้น หรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับโอกาสและสถานที่ วงออเคสตรานี้ ใช้บรรเลงเพลงชั้นสูง จะต้องเลือกเพลงที่ดี และนักดนตรีที่มีฝีมือตลอดจนผู้ควบคุมวงหรือผู้อำนวยเพลง (Conductor) จะต้องเป็นผู้มีความชำนาญ เพลงที่ออกมาจึงมีคุณค่าสูง

บทละครในยุคอนุภาพ ซึ่งแต่งเมื่อปี พ.ศ.2497-2499 แม้ว่าหลวงวิจิตรวาทการ ประสงค์ที่จะให้บรรจุเพลงไทยเดิมลงไปเป็นเพลงบางเพลง เช่น เพลงอิษฐาน ในเรื่องอนุภาพพ่อนุรามคำแหง แต่เวลาแสดงจริงต้องใช้เครื่องดนตรีสากลเล่น ทั้งนี้เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ชอบเครื่องดนตรีไทย จึงมีคำสั่งให้ใช้เครื่องดนตรีสากลแทน ดังที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้ชี้แจงไว้ในหลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์ว่า “...เรื่องอนุภาพพ่อนุรามคำแหง หลวงวิจิตรวาทการต้องการให้มีดนตรีไทยและสากลตามแบบของท่าน ฉันก็บรรจุเพลงไทยตามที่เคยเล่นมา พอจอมพล ป. ไม่เอาดนตรีไทยขึ้นมา เพลงเหล่านั้นทำเป็นดนตรีสากลเลยไม่ดี เคอะเขินพิกลเรื่องอนุภาพต่างๆ ไม่มีดนตรีไทยเลย...”

การใช้เพลงสากลที่หลวงวิจิตรวาทการ แต่งบทและทำนองขึ้นเองนั้น ท่านได้อธิบายถึงขั้นตอนในการสร้างเพลงใหม่ มีวิธีดังนี้

ขั้นที่ 1 เมื่อข้าพเจ้าได้แต่งเนื้อร้อง และคิดทำนองขึ้นตามอัตโนมิติแล้ว ได้เรียกผู้มีความสามารถในการบันทึกโน้ต มาบันทึกทำนองเพลงเป็นตัวโน้ต ตามปกติใช้นายสังข์ อัสตวาสี พนักงานดนตรีสากลจดบันทึก

ขั้นที่ 2 เมื่อบันทึกแล้ว ให้หลวงประดิษฐไพเราะหรือนางสาวชื่น ศิลปบรรเลง ปรับจังหวะ และแก้ไขมิให้ผิดหลักวิชาทางเทคนิคของดุริยางค์ไทย

ขั้นที่ 3 เมื่อผู้ชำนาญการทางฝ่ายไทยแก้ไขและปรับปรุงเป็นที่พอใจแล้วก็ส่งให้ผู้ชำนาญทางดุริยางค์สากล คือพระเจนดุริยางค์ ตรวจสอบพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับหลักวิชาทางเทคนิคของดุริยางค์สากล และทำโน้ตประสานเสียงดนตรี ซึ่งจะคลอไปกับเสียงร้องและบรรเลงโดยลำพัง

“...การสร้างเพลงใหม่ของหลวงวิจิตรวาทการนั้นผ่านขั้นตอนต่างๆทั้งทางหลักดุริยางค์ไทย และดุริยางค์สากล ในบางเพลงหลวงวิจิตรวาทการก็นำทำนองตะวันตกเข้ามาใช้ เช่น เพลงวิญญานบรรพชน ดัดแปลงมาจากมหาอุปรากร ลาโบแฮม (LA BOHEME) ของพูซินี (PUCCINI) เพลงภาพเธอนำมาจาก มิลยอง คาลาแกง (MILLION d HARLEQUIN) ของฝรั่งเศส...”

หลวงวิจิตรวาทการ เป็นผู้มีความรู้ในวิชาการต่างๆ มากมาย แต่การศึกษาด้านดนตรีนั้น วิจิตร รัชสิยานนท์ ได้กล่าวไว้ใน เรียงถ้อยร้อยชีวิตวิจิตรวาทการว่า

“...การแต่งเพลงของท่านนั้นมีสิ่งแปลกอยู่ก็คือ ท่านเล่นเครื่องดนตรีไม่เป็นเลย ดังนั้นการแต่งทำนองเพลงจึงมิได้ใช้เครื่องดนตรีช่วยแต่อย่างใด เมื่อท่านนึกทำนองออกท่านก็ลองฮัมเสียงดูเอง ว่าดีหรือยังและเมื่อแต่งได้สักท่อนก็จะให้นักดนตรีเขียนไว้เพื่อกันลืม มีบางครั้งที่ท่านจะลองนั่งเคาะเปียโนลองฟังทำนองดูแต่ส่วนใหญ่จะ让您ผู้มีความรู้ทางดนตรีมาดัดให้ฟัง แล้วก็แก้ไขจนเป็นที่พอใจ...”

ละครปลูกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการนั้นในแต่ละเรื่องมีการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีสากล มีทั้งเพลงไทยเดิมและเพลงสากล ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการนำเสนอละครรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ที่คนทั่วไปเรียกกันว่า ละครหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม ปลูกฝังความรักชาติเป็นเป้าประสงค์ที่สำคัญ จึงจำเป็นต้องใช้กลวิธีดึงดูดความสนใจจากคนดูให้มากที่สุดจากการศึกษาพบว่า หลวงวิจิตรวาทการอาจมีความต้องการใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์ เมื่อยุบกรมมหรสพแล้ว ศิลปินในด้านดนตรีไทยและสากลกระจัดกระจายกันไป เมื่อสามารถมารวมกันได้ในกรมศิลปากร ก็ควรที่จะหาโอกาสให้ได้ออกแสดง เมื่อหลวงวิจิตรวาทการสร้างละครก็ลองนำมาผสมผสานกัน จะเห็นว่าเรื่องเลือดสุพรรณเป็นการเริ่มนำเพลงสากลเข้ามาบรรจในละคร จึงมีเพียงแค่ 4 เพลง เมื่อละครเรื่องเลือดสุพรรณกลายเป็นละครที่ประสบความสำเร็จ เรื่องอื่นๆ จึงสร้างเป็นแนวเดียวกันและมีเพลงประกอบมากขึ้น จนกลายเป็นลักษณะเด่นเฉพาะตัวของละครศิลปากร หรือละครหลวงวิจิตรวาทการ (ฤดีชนก คชเสนี, 2546: 84-88)

2.12 ภาษาท่า

ภาษาท่านาฏศิลป์ เป็นการนำกริยาท่าทางต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น คำพูด กริยาอาการ อารมณ์ ความรู้สึก มาปฏิบัติเป็นท่าทางนาฏศิลป์ไทยที่มีความหมายแทนคำพูดให้สอดคล้องกับจังหวะเพลงและการขับร้อง การฝึกปฏิบัติ การฝึกหัดภาษาท่าทางจะต้องฝึกให้ถูกต้องตามแบบแผน เพื่อจะได้สื่อความหมายได้โดยตรงซึ่งจะทำให้ผู้ชมเข้าใจความหมายที่ผู้แสดงต้องการสื่อความหมายมากขึ้น ภาษาท่าที่ใช้ในการแสดงนาฏศิลป์แบ่งออกเป็นสองประเภท หนึ่งภาษาท่าที่มาจากธรรมชาติ เป็นแบบตามธรรมชาติของคน ปรับปรุงให้ดูสวยงามอ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การใช้แทนคำพูดเช่น รัก ปฏิเสธ สั่ง เรียก เป็นต้น กริยาอาการหรืออิริยาบถเช่น ยืนนั่ง เดิน

นอน เคารพ และการกระทำอื่นๆ แสดงถึงอารมณ์ภายในเช่น เสียใจ ดีใจ โศกเศร้า รำเริง รัก โกรธ เป็นต้น ภาษาท่าที่มาจากการประดิษฐ์โดยตรงเป็นท่าทางที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้พอใช้กับคำร้อง เป็นสิ่งที่ใช้สื่อความหมายระหว่าง ผู้แสดงและผู้ชมในการแสดงนาฏศิลป์เพราะทำให้ผู้ชมทราบว่า ผู้แสดงกำลังสื่ออะไรหรือกำลังมีอารมณ์อย่างไร (ศิริลักษณ์ อินทา, 2554 :13)

2.13 ตัวละครในการแสดง

เพลงต้นตระกูลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อประกอบละคร "อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง" เมื่อปี พ.ศ. 2497 เป็นเพลงที่รวบรวมบุคคลสำคัญที่มีความเก่งกล้าสามารถ ที่ยอมสละแม้ชีวิตของตนเองเพื่อคนไทยทั้งชาติ เพื่อปลุกฝังให้นักเรียนได้รู้และรักหวงแหนในผืนแผ่นดินไทยกว่าจะมาเป็นประเทศไทยของเราในปัจจุบัน มาร่วมรำลึกถึงบุคคลสำคัญจากบทเพลงต้นตระกูลไทย

พระยารามรณรงค์สงคราม (นุช)

เจ้าเมืองกำแพงเพชร ต้นตระกูล รามสูต (ตระกูลฝั่งคุนย่าของผม) รวมทั้งเป็นต้นตระกูล นุชนิยม กลิ่นบัว นาคน้อย รามบุตร ซึ่งถือเป็นสายสกุลหลัก และยังมีสายสกุลอื่นอีก ซึ่งทั้งหมดเป็นทายาทของทายาทพระยากำแพงเพชร แรกหน่อกันออกเป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชร ส่วนใหญ่มีราชทินนามว่า พระยากำแพงเพชร หรือพระยารามรณรงค์ สงครามรามภักดีอภัยพิริยภักดิ์ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา และมักเรียกกันสั้นๆว่า “พระยาราม” เจ้าพระยารามรณรงค์สงคราม (นุช) เป็นบุตรเจ้าพระยารามรณรงค์สงคราม (เกริก) ซึ่งมีประวัติท่านเพียงว่า เป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชร มาตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสิน ในสมัย รัชกาลที่ 1 เกิดสงครามเก้าทัพ หนึ่งในสงครามไทย-พม่าที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ ในเวลาไล่เลี่ยกันก็เกิดสงครามทางใต้กับหัวเมืองแขกมลายู ซึ่งมีรัฐปัตตานี อันเป็นศูนย์กลางอำนาจแห่งหนึ่งในคาบสมุทรมลายู พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้โปรดให้เจ้าคุณนุช ร่วมทัพไปตีทัพแขกที่เมืองปัตตานี กับนายบุญศรี บุตรชาย โดยเจ้าคุณนุชมีความสามารถรบชนะ หลังจากกลับมาจากสนามรบ ได้ทรงโปรดให้ไปเป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชรแทนบิดาที่ถึงแก่อนิจกรรม พร้อมทั้งพระราชทานครอบครัวแขก (ปัตตานี) มาหนึ่งร้อยครอบครัว มาอยู่ที่บริเวณเกาะแขก ซึ่งอยู่ตอนใต้โรงพยาบาลกำแพงเพชร (ปัจจุบันไม่มีแขกปัตตานีในบริเวณบ้านแขกแล้ว) พร้อมทั้งพระราชทาน “พระแสงราชศาสตรา” อันเป็นพระแสงดาบเพียงเล่มเดียวที่ได้รับพระราชทานมาจาก รัชกาลที่ 1 ที่ให้เป็นบำเหน็จความดีความชอบของ เจ้าคุณนุช ในการศึกปัตตานี ซึ่งอาจถือได้

ว่าเป็นที่โปรดปรานเป็นพิเศษ พระแสงราชศาสตราองค์นี้ มีความแตกต่างจาก พระแสงราชศาสตราประจำเมืองอื่นๆ (ศรีรัตน์ นุชนิยม, 2551)

พระราชมนู

เจ้ากรมกลองชนะ “ราชมนู” ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ แต่เป็นทินนามของข้าราชการตำแหน่งเจ้ากรมกลองชนะ มีศักดินา 1000 ไร่ กลองชนะเคยมีการเขียนว่า “กลองชนะ” หมายถึง กลองมโหระทึก (ชนะ แปลว่า มโหระทึก) จึงเข้าใจว่าเป็นกลองที่ใช้ประกอบจังหวะในงานมโหระทึกต่างๆ แต่ภายหลังคงเพี้ยนไปเป็น “ชนะ” มีหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับการรบหรือพิธีกรรมต่างๆ โดยเครื่องดนตรีถูกใช้ประกอบจังหวะในการฝึกอาวุธของนักรบในการทำศึกสงคราม ซึ่ง อ.ธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรได้อธิบายไว้ว่าเป็นแบบแผนที่ทำให้มีการเรียกการใช้อาวุธเหล่านั้นว่า “เพลง” เช่น เพลงกระบี่ เพลงทวนแล้วกำหนดกระบวนรบตามสถานการณ์ต่างๆ เป็นเพลง เรียกว่า เพลงรำ เพลงรบ เพลงกราย เพลงสีกัด โดยมีการเป่าปี่ตีกลองประกอบจังหวะไปด้วย ก่อนจะพัฒนามาเป็นการละเล่นอย่างกระบี่กระบอง หรือการรำดาบ นำมาสู่ข้อสันนิษฐานว่า “ราชมนู” ผู้เป็นเจ้ากรมกลองชนะ น่าจะเป็นผู้มีฝีมือในการใช้อาวุธ จึงได้ทำหน้าที่เป็นครูฝึกอาวุธสำหรับทหาร ด้วยเหตุนี้จึงได้จัดตำแหน่งเจ้ากรมกลองชนะไว้เป็นขุนนางฝ่ายทหาร สอดคล้องกับพระราชพงศาวดาร ที่กล่าวถึงพระราชมนูที่เป็นทหารเอกของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งได้สร้างผลงานในการรบหลายครั้ง แต่ภายหลัง เข้าใจว่ารูปแบบการฝึกอาวุธดั้งเดิมได้เสื่อมความนิยมลงตามยุคสมัย จึงปรากฏว่ากลองชนะถูกใช้งานเป็นเครื่องประโคมในกระบวนเสด็จพยุหยาตรา ประโคมพระบรมศพ หรือศพเจ้านายเป็นหลัก และเหลือใช้แต่ในการละเล่นมโหระทึกต่างๆ เท่านั้น พระราชมนูในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร เป็นที่รู้จักกันมาตั้งแต่อดีต เข้าใจว่าเริ่มเป็นที่แพร่หลายตั้งแต่ที่สมเด็จพระนเรศวร เสด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์ “ไทยรบพม่า” ซึ่งได้กล่าวถึงพระราชมนูไว้หลายครั้ง ต่อมาก็เริ่มปรากฏในงานวรรณกรรมต่างๆ เช่น บทละครเรื่องราชมนู (2479) และเพลง ดันตะระกุลไทย(2497) ของหลวงวิจิตรวาทการ, ขุนศึก (2482-2485) ของไม้ เมืองเดิม, มหาราชโสด (2536) ของ พ.ต.ต.ประชา พูนวิวัฒน์, พ่อ (2545) ของปองพล อดิเรกสาร ฯลฯ แต่ที่น่าจะทำให้ พระราชมนู เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดคือภาพยนตร์ “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช” ของ มจ.ชาติเฉลิม ยุคล โดยพระราชมนูในภาพยนตร์มีชื่อสมมติว่า “บุญทึง” แสดงโดย นพชัย ชัยนาม ซึ่งสร้างสีสันไว้ในภาพยนตร์มากมาย แต่สำหรับพระราชมนูในประวัติศาสตร์นั้น มีหลักฐานกล่าวถึงอยู่ในพระราชพงศาวดารของไทย สรุปรวมได้เพียง 5 ครั้ง ซึ่งผู้เขียนได้สรุปจากพระราชพงศาวดารฉบับต่างๆ ได้แก่ ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), ฉบับบริติชมิวเซียม, ฉบับหมอบรัดเลย์, ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน, ฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งทุกฉบับมีใจความหลักไม่ต่างกัน แต่เพราะปีศักราชคลาดเคลื่อน จึงเทียบปีให้ตรงกับ

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ที่ชำระสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (วิพากษ์ประวัติศาสตร์, 2559)

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) หรือ นิยมเรียกสั้นๆ ว่า “โกษาเหล็ก”

เป็นหนึ่งในเสนาบดีคนสำคัญที่สุดของสมเด็จพระนารายณ์ มีความใกล้ชิดกับพระองค์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เนื่องจากการดาของท่านคือเจ้าแม่วัดดุสิต พระนมของสมเด็จพระนารายณ์ ท่านได้ดำรงตำแหน่ง “โกษาธิบดี” จุฬสดมภ์กรมพระคลัง ทำหน้าที่ดูแลการคลังและกิจการต่างประเทศของราชสำนัก รับผิดชอบหัวเมืองชายทะเลตั้งแต่เพชรบุรีไปถึงตะนาวศรี นอกจากนี้ยังเป็นขุนศึกคู่พระทัย ได้เป็นแม่ทัพใหญ่ในสงครามหลายครั้ง ทั้งสงครามตีเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ.2205) สงครามกับพม่า (พ.ศ. 2207) และสงครามกับล้านช้าง (พ.ศ. 2213–2216)หลักฐานร่วมสมัยของต่างประเทศหลายชิ้นระบุว่าเจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นอัครมหาเสนาบดีที่ทรงอิทธิพลที่สุดในราชสำนัก มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมีความสามารถ และเนื่องจากรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ไม่ทรงตั้งตำแหน่งจกักรหรือสมุหนายกเนื่องจากทรงเห็นว่ามิอิทธิพลมากเกินไป โปรดตั้งเสนาบดีให้ว่าที่ไปเป็นครั้งคราวเท่านั้น ก็ปรากฏว่าโปรดให้ให้ เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ว่าที่จกักรในบางครั้งด้วย (วิพากษ์ประวัติศาสตร์, 2561)

พระยาสิทธิราชเดโช

พระยาสิทธิราชเดโช หรือ ออกญาศรีราชเดโชชัย ในสมัยอยุธยาราชทินนามเต็มๆ ตามพระไอยการคือ ออกญาศรีราชเดโชไชยอะไยพิริยปรากกรมภาหุ เป็นเจ้ากรมอาสาหกล่าชาว ศักดินา 10000 ถือตราหนุมานแผลงฤทธิ์ ขึ้นต่อสมุหพระกลาโหม ฉะนั้นหน้าที่ฝ่ายนี้คือการตั้งกองระวังรักษาหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กองคอยเหตุ” ที่อยู่เหนือน้ำ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินออกนอกพระราชวังไปประทับที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ตำแหน่งนี้คู่กับ พระยาท้ายน้ำ ในสมัยอยุธยาราชทินนามเต็มๆ ตามพระไอยการคือ ออกญาศรีราชเดโชไชยท้ายน้ำ อะไยพิริยปรากกรมภาหุท้ายน้ำ เป็นตำแหน่ง เจ้ากรมอาสาหกล่าชาย ศักดินา 10000 ถือตราองคตือพระขรรค์ ขึ้นต่อสมุหพระกลาโหม มีหน้าที่ตั้งกองระวังรักษาหรือกองคอยเหตุ เวลาถอยทัพกลับทางน้ำ เพื่อไม่ให้ศัตรูตีได้กลับได้ข้าราชการผู้ใหญ่ฝ่ายทหารได้รับแต่งตั้งเป็นออกญาเดโช สืบต่อมาตั้งแต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ.1991-2011) ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ฯ (พ.ศ.2199-2231) โปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี ขุนเหล็กยกทัพไปตีพม่า เมื่อปี พ.ศ.2207 มีพระยาสิทธิราชเดโชไชย เป็นแม่ทัพหน้า กองทัพไทยรุกไปทางเหนือของพม่า

แล้วล้อมเมืองพุกามไว้ได้ พระยาสิหราชเดโชไชย เห็นว่าพม่าไม่ออกรบ กลางแปลงก็คุมพลเข้าปล้น ค่ายพม่าได้ชัยชนะเนืองๆ พวกพม่าทำกลอุบายแกล้งทำเป็นทิ้งค่ายหนีไป พระยาสิหราชเดโชไชย ไม่รู้ว่าเป็นกลอุบาย คุมพลถล่มเข้าไปในค่าย พม่าล้อมจับได้ แต่ก็สามารถแก้ไขชิงเอาค่ายได้ ในที่สุดสมัยรัตนโกสินทร์ บรรดาศักดิ์พระยาสิหราชเดโช ได้มีสืบต่อมา เช่น นายพลโท พระยาสิหราชเดโชไชย (โต บุนนาค) ซึ่งต่อมาได้เป็นเจ้าพระยาสุรวงษ์วิวัฒน์ศักดิ์ และนายพลเอก พระยาสิหราชเดโชไชย (แย้ม ณ นคร) ซึ่งต่อมาได้เป็น เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ในหนังสือ พจนานุกรมข้าราชการ ซึ่งพิมพ์เมื่อปี พ.ศ.1480 มีชื่อพระยาสิหราชเดโชไชย (สวาสดิ์ บุนนาค) มียศทหารเป็นนายพลโท (บุหล่ง ศรีกนก, 2539)

พระยาพิชัยดาบหัก

พระยาพิชัยดาบหัก เดิมชื่อ จ้อย เกิดที่บ้านห้วยคา เมืองพิชัย เมื่อปี 2284 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นทองดี และเนื่องจากมีฝีมือดี โดยเฉพาะด้านศิลปะการต่อสู้ จึงได้เข้ามารับราชการกับ สมเด็จพระเจ้าตากสิน ตั้งแต่ครั้งที่เป็น เจ้าเมืองตาก จนได้รับบรรดาศักดิ์เป็น หลวงพิชัยอาสา หลวงพิชัยอาสา ได้ติดตาม พระยาตาก จนพระยาตากกอบกู้เอกราชและปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ครองกรุงธนบุรี จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง หลวงพิชัยอาสา เป็นเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ราชองครักษ์ในพระองค์ และเป็น พระยาสิหราชเดโช ตามลำดับ ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าตากสิน โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสิหราชเดโช ไปเป็นเจ้าเมืองพิชัย ที่เป็นบ้านเกิดทั้งนี้ ในศึกครั้งหนึ่งกับฝ่ายพม่า พระยาพิชัยสู้รบอย่างสุดกำลังความสามารถ จนเสียการทรงตัว ได้ใช้ดาบข้างขวาฟันตัวไว้ จนดาบข้างขวากหักเป็นสองท่อน แต่ท่านก็นำทหารสู้ต่อจนได้รับชัยชนะ ปรากฏเป็นที่เล่าขานถึงปัจจุบัน (นิทานพื้นบ้าน, 2557)

ชาวบ้านบางระจัน

การต่อสู้ของชาวบ้านบางระจันนั้น บุคคลสำคัญที่ถือว่ามียศมากในด้านปลุกกำลังใจและ เชื่อมความสามัคคีในค่ายบางระจันให้แน่นแฟ้นได้มากที่สุดก็คือ “พระอาจารย์ธรรมโชติ” พระเกจิอาจารย์ชื่อดังแห่งวัดเขานางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน บางระจันกว่า 400 คนทีเดียว พระอาจารย์ธรรมโชติ ตามประวัติเดิมท่านชื่อ “โชติ” ขณะบวช ได้ฉายาทางพระว่า “ธรรมโชติรังสี” พื้นเพเป็นชาวเมืองสุพรรณ เกิดในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายท่านเป็นผู้มีความรู้แตกฉานทั้งในวิชาธรรมและวิชาฟ่งกลืน รวมถึงมีวิชาอาคมที่แก่กล้า

พระอาจารย์ธรรมโชติเดิมพำนักอาศัยอยู่ ณ วัดเขานางบวช ต่อมาชาวบ้านบางระจันได้อาราธนาไปพำนักอยู่ ณ วัดโพธิ์เก้าต้น จังหวัดสิงห์บุรี ในปีพุทธศักราช 2308 ด้วยเหตุที่พระอาจารย์ธรรมโชติมีวิทยาอาคมสูงมีชื่อเสียงพอสรรคในยุคนั้น ท่านได้ลงวิทยาอาคมกับผ้าประเจียด ตะกรุดพิสมรคอยแจกจ่ายให้กับนักรบค่ายบางระจันเสมอ (ธีระวุฒิ ปัญญา, 2519 : 41)

นายแท่น เป็นคนบ้านศรีบัวทอง แขวงเมืองสิงห์บุรี เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญ และมีฝีมือในการวางแผนรบ จัดว่าเป็นแม่ทัพใหญ่อีกคนหนึ่ง นายแท่นคุมพลเข้ารบกับทหารพม่าหลายครั้งได้รับชัยชนะ ในการรบครั้งที่ 4 ท่านคุมพล 200 คน เป็นทัพหลวง คุมพลเข้าตีล่วงหน้าก่อน และให้ทหารปีกขวาและปีกซ้ายตีโอบหลัง สนามรบคือฝั่งคลองทุ่งห้วยไผ่สะตือสี่ต้น ในการรบครั้งนั้นท่านได้รับชัยชนะ และสามารถฆ่าแม่ทัพพม่าได้ คือ สุรินทร์จ่อช่อง แต่ท่านก็ได้รับบาดเจ็บที่เข่า เนื่องจากถูกอาวุธของข้าศึก ต้องหามกลับค่ายหลังจากนั้นท่านต้องนอนรักษาตัวอยู่ในค่าย ไม่นานก็เสียชีวิตเพราะพิษบาดแผล ทำให้ทุกคนในบางระจันเสียขวัญกำลังใจ เนื่องจากขาดบุคคล ซึ่งเป็นที่พึ่ง 1 ใน 11 ท่าน ทุกคนในค่ายต้องหลั่งน้ำตาในการจากไปของท่าน

นายดอก อยู่เมืองวิเศษชัยชาญ เมื่อกองทัพพม่ายกมาล้อมกรุงศรีอยุธยา แม่ทัพพม่าสั่งให้กองทัพออกตีหัวเมืองต่างๆ เมืองวิเศษชัยชาญจึงอยู่ในเป้าหมาย เมื่อกองทัพพม่าเข้าตีเมืองวิเศษชัยชาญแตก นายดอกจึงชักชวนชาวบ้านไปอยู่บ้านตลับ คือบ้านตลับ ในปัจจุบันกองทัพพม่าเที่ยวออกลาดตระเวนเป็นบริเวณกว้าง ทำให้ชาวบ้านเดือนร้อน เพราะถูกทหารพม่าข่มเหงจึงชักชวนมาอยู่วัดโพธิ์เก้าต้น ค่ายบางระจัน นายดอกเป็นผู้นำชาวบ้าน ท่านได้ร่วมรบกับชาวบ้านบางระจันกองทัพพม่าบุกเข้าได้แล้ว ทำให้ท่านเสียชีวิตในสนามรบ

นายอิน เป็นคนบ้านสีบัวทอง ที่มากับนายแท่น นายโชติ นายเมือง เป็นคนหนึ่งที่ร่วมกันฆ่าทหารพม่าในครั้งแรก แล้วมารวมรวมกำลังตั้งค่ายบางระจันขึ้น ณ วัดโพธิ์เก้าต้น ท่านเป็น 1 ใน 11 ผู้นำชาวบ้านที่ออกต่อสู้กับทหารพม่า ด้วยความกล้าหาญจนตัวตายในสนามรบ

นายเมือง เป็นคนบ้านศรีบัวทอง เมืองสิงห์บุรี ร่วมกับนายอิน นายโชติ นายแท่น และชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่ง ลวงทหารพม่าไปฆ่า และท่านเป็นคนไปนิมนต์พระอาจารย์ธรรมโชติจากแคว้นเมืองสุพรรณ มาอยู่วัดโพธิ์เก้าต้น ค่ายบางระจัน นายเมืองเป็น 1 ใน 11 ผู้นำชาวบ้านในค่าย ที่คุมคนออกต่อสู้กับพม่า จนกระทั่งเสียชีวิตในสนามรบ

ขุนสรรค์ จากเมืองสรรค์บุรี ท่านได้รวบรวมชาวบ้านต่อสู้กับทหารพม่าที่ยกทัพมาทางเมืองอุทัยธานี ท่านมีฝีมือในการยิงปืน เมื่อท่านกับชาวบ้านต่อต้านทหารพม่าไม่ไหวจึงชักชวนชาวบ้าน

มารวมกันที่บางระจัน และได้ร่วมรบกับชาวบ้านศรีบัวทอง ชาวเมืองวิเศษชัยชาญ ชาวบ้านที่รวมตัวกันอยู่ วัดโพธิ์เก้าต้นค่ายบางระจัน และท่านได้ให้ชาวบ้านรวบรวมอาวุธต่างๆ ที่ยึดได้จากทหารพม่า ในการรบครั้งก่อนๆ ที่ได้รับชัยชนะ ครั้งหนึ่งท่านได้รวมกับนายจันหนวดเขี้ยว ท่านได้คุมพล 100 คน ตีทัพของ อากา บัญคณู แดกพ่าย และได้ร่วมรบอยู่ในค่าย จนกระทั่งเสียชีวิตในสนามรบ

นายพันเรือง เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน เมื่อถูกพม่าเข้าปล้นหมู่บ้าน ทั้งข้าวปลาอาหาร ส่วนชาวบ้านถูกทหารพม่ารังแก ข่มเหง จึงได้รับความเดือดร้อน นายพันเรือง นายทองแสงใหญ่ และนายจันหนวดเขี้ยวปรึกษากันว่า ให้ชาวบ้านบางระจันทั้งหมดไปอยู่ที่วัดโพธิ์เก้าต้น เพื่อหลบทหารพม่า เพราะมีคลองธรรมชาติล้อมรอบถึง 2 ชั้น และชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านจำนวนหนึ่ง ซึ่งแบ่งกลุ่มกันออกลาดตระเวน หลอกล่อทหารพม่าให้หลงทาง และนายพันเรืองยังเป็นผู้ออกความคิดหล่อปืนใหญ่ เพื่อยิงทำลายค่ายพม่า จึงชวนชาวบ้านให้เสียสละทองเหลือง ทองแดง หล่อปืนขึ้น 2 กระบอก แต่ใช้การไม่ได้ อาจเพราะโลหะไม่ได้เป็นชนิดเดียวกัน หรือไม่ชำนาญ ชาวบ้านต้องอยู่ในสภาพเสียขวัญกำลังใจ และท่านได้หลบหนีทหารพม่าในคราวค่ายแตกไปเสียชีวิตริมฝั่งคลองหน้าวัดขุนสงฆ์ห่างจากค่ายประมาณ 2.5 กิโลเมตร

นายทองแสงใหญ่ ท่านเป็น 1 ใน 11 ท่านที่เป็นผู้นำระดับแนวหน้า และท่านเป็นผู้ที่คิดตั้งค่ายน้อยเพื่อลวงทหารพม่า ได้คัดชายฉกรรจ์จำนวนหนึ่ง ตั้งค่ายขึ้นอีกค่ายหนึ่ง ซึ่งห่างจากค่ายใหญ่ออกไป ในค่ายใหญ่เต็มไปด้วยคนแก่ทั้งชายหญิงเด็กเล็กและผู้ป่วยที่บาดเจ็บจากการสู้รบ และมีการเสียชีวิตทุกวันท่านต่อสู้กับทหารพม่าด้วยกำลังที่มีอยู่ทั้งหมด

นายโชติ เป็นคนบ้านศรีบัวทอง แขวงเขตเมืองสิงห์บุรีติดต่อเมืองสุพรรณบุรี นายโชติได้รวมชาวบ้านที่ถูกกองลาดตระเวนของทหารพม่าข่มเหง และให้ส่งหญิงสาวให้ ในครั้งนั้นท่านกับพรรคพวกได้ลวงทหารพม่าไปฆ่าได้กว่า 20 คน จากนั้นท่านและชาวบ้านจึงมาอยู่รวมกัน ณ บางระจัน ท่านได้ต่อสู้กับทหารพม่า จนเสียชีวิตในสนามรบ

นายทองเหม็น ท่านเข้าร่วมในค่ายบางระจันและเป็นอีกท่านหนึ่งที่ร่วมวางแผนในการรบครั้งที่ 4 ท่านทำหน้าที่เป็นปีกขวา ร่วมกับนายโชติ นายดอก นายทองแก้ว คุมพล 200 คน ไปข้ามคลองบ้านขุนโลก ตีโอบหลังข้าศึก ผลทำให้พม่าแตกพ่าย และได้ฆ่าทัพพม่าคือ สุรินทร์จ่อช่อง ครั้งสุดท้ายพม่าทำการรบแต่ในค่ายโดยยิงปืนใหญ่ออกมา นายทองเหม็นสุดท้ายจะทนร่วมกับพวกชาวบ้านบางระจันจำนวนหนึ่ง นายทองเหม็นจึงได้ขี่กระบือเผือกทะลุฝาค่ายพม่า จึงเสียชีวิตที่ถูกพม่าจับฆ่าตาย

นายจันทนวดเขียว ท่านเป็นคนบางระจัน เดิมเป็นคนซื้อจัน ขอบไว้หนวดและแต่งหนวด ให้งอนดูเหมือนเขียว ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียนท่านว่า นายจันทนวดเขียว ท่านเป็นผู้กล้าหาญมีฝีมือในการต่อสู้ เป็นเหมือนครูฝึกประจำหมู่บ้านให้เด็กหนุ่มสาว เมื่อทหารพม่ามาข่มเหงชาวบ้าน ท่านจึงออกช่วยชาวจึงเกิดการต่อสู้ เด็กหนุ่มที่ท่านฝึกให้รวมพลกันรบทหารพม่าได้รับชัยชนะ ท่านจึงให้พวกชาวบ้านไปรวมตัวกันอยู่ที่วัดโพธิ์เก้าต้น ครั้งหนึ่งกองทัพพม่ายกกำลังมามาก ท่านให้กองสอดแนมในค่ายออกไปดูกำลังพลพม่าที่ยกมา เมื่อท่านทราบว่ากำลังพลไล่เลี่ยกัน จึงคุมกำลัง 100 คน แบ่งออกเป็น 2 พวก เข้าตีกองทัพพม่า อาคา บัญญู แม่ทัพพม่าจนเสียชีวิตในที่รบ ครั้งสุดท้ายพม่าเปลี่ยนวิธีการรบ คือสร้างค่ายเป็นสามค่ายมาเรื่อยๆ และยิงปืนใหญ่ออกมา ไม่ต้องออกมารบ จึงสร้างความกดดันให้ชาวบ้านบางระจันเป็นอย่างมาก นายจันทนวดเขียวพร้อมกับชาวบ้านเข้าตีค่ายพม่า ในค่ายพม่ามีสุกี้เป็นแม่ทัพ ท่านถูกทหารพม่าฆ่าตายในสนามรบ

นายทองแก้ว อยู่เมืองวิเศษชัยชาญ เมืองถูกกองทัพพม่าตีเมืองวิเศษชัยชาญแตกและยึดเมืองได้ นายทองแก้วจึงรวบรวมชาวบ้านหลบหนีไปอยู่ที่บ้านโพธิ์ทะเล ท่านหนีออกมาคราวเดียวกับนายดอก ต้องแยกทัพกันอยู่เพราะมีชาวบ้านจำนวนมาก(ธีระวุฒิ ปัญญา,2519 : 35-38)

องค์พระสุริโยทัย

พระสุริโยทัยทรงเป็นพระอัครมเหสีในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ในขณะที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ขึ้นครองราชสมบัติกรุงศรีอยุธยาต่อจากขุนวรวงศาธิราชได้เพียง 7 เดือน เมื่อ พ.ศ. 2091 พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้และมหาอุปราชาบุเรงนองยกกองทัพพม่าเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์และเข้ามาตั้งค่ายล้อมพระนคร การศึกครั้งนั้นเป็นที่เลื่องลือถึงวีรกรรมของพระสุริโยทัย พระราชพงศาวดาร ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ระบุว่า เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2090 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จออกไปดูกำลังข้าศึกที่ภูเขาทอง พระสุริโยทัยพร้อมด้วยพระราชโอรสพระราชธิดารวม 4 พระองค์ตามเสด็จด้วย โดยพระองค์ทรงแต่งกายอย่างพระมหาอุปราชา ทรงช้างพลายทรง สุริยกษัตริย์สูง 6 ศอก ครั้นยกกองทัพออกไปบริเวณทุ่งภูเขาทอง กองทัพอยุธยาปะทะกับกองทัพพระเจ้าแปร ซึ่งเป็นทัพหน้าของพม่า ช้างทรงของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเกิดเสียที่หันหลังหนีจากข้าศึก พระเจ้าแปรก็ทรงขับช้างไล่ตามมาอย่างกระชั้นชิด พระสุริโยทัยทอดพระเนตรเห็นพระราชสวามีกำลังอยู่ในอันตรายจึงรีบขับช้างเข้าขวางพระเจ้าแปร ทำให้ทรงไม่สามารถติดตามต่อไปได้ พระเจ้าแปรจึงทำยุทธหัตถีกับพระสุริโยทัย เนื่องจากพระนางอยู่ในลักษณะเสียเปรียบ ช้างพระเจ้าแปรได้เสียช้างพระสุริโยทัย จนทำหน้าทั้งสองลอยพันพื้นดิน แล้วพระเจ้าแปรจึงฟัน

พระสุริโยทัยด้วยพระแสงของ้าวต้องพระอังสาขาดถึงราวพระถัน ส่วนพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ระบุว่าเมื่อพระราชธิดาสืบพระชนม์บนคอช้างด้วย (บุหรง ศรีกนก, 2539)

ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร

ท้าวเทพกระษัตรี (เกิดราวปี พ.ศ. 2278 หรือ 2280 - ราวปี พ.ศ. 2336) และท้าวศรีสุนทร (ไม่ทราบปีเกิด) นามเดิมว่าคุณหญิงจันและคุณมุกตามลำดับ เป็นสองวีรสตรีในประวัติศาสตร์ไทย ผู้มีบทบาทในการป้องกันเมืองกลางเกาะภูเก็ตจากการรุกรานของพม่าในสงครามเก้าทัพเมื่อ พ.ศ. 2328 คิกเก้าทัพนี้เองที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยจารึกวีรกรรมของสตรีสองพี่น้องแห่งเมืองกลาง ซึ่งได้นำชาวเมืองต่อสู้กองทัพพม่า ปกป้องบ้านเมือง ให้รอดพ้นจากการถูกยึดครองอย่าง ง่ายดาย กล้าหาญ จนข้าศึกต้องถอยทัพกลับไป เมื่อความทราบถึงพระเนตรพระกรรณ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นเป็น ท้าวเทพกระษัตรี และท้าวศรีสุนทร เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบและประกาศเกียรติคุณในความ กล้าหาญ เรื่องราววีรกรรมของสองวีรสตรีแห่งเมืองกลางในครั้งนั้น เป็นความภาคภูมิใจที่จารึก ในความทรงจำของชาวเมือง และของชาวไทยทั้งชาติ ตราบจนกระทั่งทุกวันนี้ (เอกพล มโนสุนทร, 2564 : 92)

ท้าวสุรนารี

ท้าวสุรนารี มีนามเดิมว่า "โม" (แปลว่า ใหญ่มาก) หรือท้าวมะโหโรง เป็นชาวเมือง นครราชสีมาโดยกำเนิด เกิดเมื่อปีระกา พ.ศ. 2314 ท้าวสุรนารีเป็นคนมีสติปัญญาหลักแหลม เล่นหมากรุกเก่ง มีความชำนาญในการขี่ช้าง ชี่ม้า มีม้าตัวโปรดสีดำ และมักจะพาลูกหลานไปทำบุญ ที่วัดสระแก้วเป็นประจำเสมอ ท้าวสุรนารี ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2395 (เดือน 5 ปี ชวด จัตวาศก จศ. 1214) สิริรวมอายุได้ 81 ปี เมื่อพุทธศักราช 2369 เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร ยกกองทัพเข้ามายึดเมืองนครราชสีมาได้ แล้วกวาดต้อนครอบครัว ชาวนครราชสีมาไป คุณหญิงโม และนางสาวบุญเหลือรวบรวมครอบครัวชาย หลิงชาวนครราชสีมา ที่ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย เข้าต่อสู้ฆ่าฟันทหารลาวล้มตายเป็นอันมาก ณ ท้องสนามหญ้า แขวงเมือง นครราชสีมา เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พุทธศักราช 2369 ช่วยให้ฝ่ายไทยสามารถกอบกู้เมืองนครราชสีมา กลับคืนมาได้ในที่สุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานบรมราโชวาทมีความ ตอนหนึ่งว่า ท้าวสุรนารี เป็นผู้ที่เสียสละเพื่อให้ประเทศชาติได้อยู่รอดปลอดภัย ควรที่อนุชนรุ่นหลัง จะได้ระลึกถึงคุณงามความดีของท่าน บ้านเมืองทุกวันนี้เป็นสิ่งที่ต้องหวงแหน การหวงแหน คือ

ต้องสามัคคี รู้จักหน้าที่ ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน ชาวนครราชสีมาได้แสดงพลังต้องการ ความเรียบร้อย ความสงบ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชาติกลับปลอดภัยอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าสถานการณ์รอบตัวเราและรอบโลก จะผันผวนและ ล่อแหลมมาก แต่ถ้าทุกคนเข้มแข็ง สามัคคี กล้าหาญ และเอื้อเฟื้อต่อกัน ชาติก็จะมั่นคง (บุหลง ศรีกนก, 2539)

2.14 របាំสลั๊บฉาก

การร้องเพลงประกอบและสลั๊บฉาก (หน้าม่าน) ละคร ในการแสดงละครเวทีนั้นจะมีช่วงพักการแสดงเพื่อเปลี่ยนฉากใหม่หรือเพื่อให้นักแสดงพักผ่อนชั่วคราว เพื่อไม่ให้คนชมต้องเสียเวลารอคอย จึงได้มีการให้ตัวตลกหรือจำวอดออกมาเล่นหรือร้องเพลงเพื่อคลายเครียด การแสดงของตัวตลกหรือจำวอดในสมัยนั้น จะมีการแต่งหน้าแต่งตัวให้สอดคล้องกับเรื่องราวที่จะแสดงหรือไม่ก็ได้ส่วนมากแล้วจะแต่งตัวแบบแขก หรือไม่ก็แต่งตัวแบบกระต๊วงกระต๊อง หรือ บางครั้งก็เป็นช่วงการประกวดร้องเพลงไปเลย จุดนี้เอง เป็นจุดที่ทำให้มีการร้องเพลงประกอบที่เรียกว่าเพลงสลั๊บฉากละครหรือเพลงหน้าม่าน และดาราเพลงหน้าม่านในสมัยนั้นที่มีชื่อเสียงโด่งดังและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ สมยศ ทัศนพันธ์ คำรณ สัมบุณณานนท์ พยงค์ มุกดา และนคร ธนอมทรัพย์ (กุงกาติน) เป็นอาทิ บางครั้งการสลั๊บฉากก็มีการบรรเลงเป็นวงใหญ่อย่างสมยศ ธนอมทรัพย์ นำวงดุริยางค์ทหารเรือมาแสดงประจำที่เฉลิมกรุงหรือไม่ก็สับเปลี่ยนกับ พยงค์ มุกดา ที่เฉลิมไทย เพลงสลั๊บฉากละครหรือเพลงหน้าม่าน เป็นรากของเพลงลูกทุ่งเพราะปรากฏว่า นักร้อง เพลงหน้าม่านดังกล่าวนั้นได้กลายเป็นนักร้องลูกทุ่งคนสำคัญในเวลาต่อมา ในสมัยนั้น ยังไม่มีการแยกประเภทเป็นเพลงลูกกรุงหรือเพลงลูกทุ่ง เพราะถือว่าเป็นเพลงไทยสากลด้วยกัน ดังนั้นถ้าจะพิจารณาถึงกำเนิดของเพลงลูกทุ่งจากบทวิเคราะห์ข้างต้น อาจจะกล่าวได้ว่าเพลงลูกทุ่งมีกำเนิดมานานเท่ากับเพลงไทยสากลและจัดอยู่ในกลุ่มเพลงเดียวกัน สำหรับความคิดเห็นของนักดนตรี นักวิชาการ และผู้สนใจในเพลงลูกทุ่งส่วนมากจะมีแนวความคิดว่า เพลงลูกทุ่งมีวิวัฒนาการมาจาก เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองและเพลงไทยเดิม โดยใช้ดนตรีสากลบรรเลงประกอบในการร้อง และเพลงลูกทุ่ง สามารถปรับปรุงดัดแปลงทำนองเพลงประเภทต่างๆ สร้างเป็นเพลงแบบใหม่ๆ ออกมาอย่างมากมายเนื้อหาและทำนองเกี่ยวกับชนบทชีวิตของผู้คน เน้นความสนุกสนาน รื่นเริง (นายจินดา แก่นสมบัติ.2562 : 12)

របាំสลั๊บฉาก หมายถึง របាំที่ใช้แสดงก่อนเข้าเนื้อเรื่อง (ฉากนำ) หรือเป็นการคั่นระหว่างการจัดฉากเปลี่ยนตามเนื้อเรื่อง ซึ่งคงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับละครในยุคหนึ่ง เนื่องจากเมื่อเปลี่ยนฉากหนึ่งไปสู่อีกฉากหนึ่ง เทคโนโลยีเพื่อใช้ทุนแรงยังไม่มี โครงใช้กำลังคนในการเคลื่อนย้ายและฉากแต่ละฉากของละครหลวงวิจิตรจะต้องสมจริง งดงามตระการตา การเปลี่ยนฉากคงต้องใช้เวลานาน เพื่อ

ฆ่าเวลา ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ชมด้วย เรื่องของระบำสลัษฉากนั้น หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งเพลงขึ้นมาใหม่ โดยไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องนำมาเป็น ระบำ ใช้สลัษฉาก เช่น หนึ่งเรื่องเจ้าหญิงแสนหวี คืออัลบั้มภาพเธอกำลังภาพเธออันเป็นที่รัก ภาพนั้นคือภาพธงชาติไทยซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องเลย แต่เป็นภาพธงชาติที่คนไทยต้องรักและนึกถึงอยู่เสมอ นอกจากระบำที่หลวงวิจิตรวาทการแต่งและใส่ไว้เป็นฉากนำของเรื่องต่างๆแล้ว ระบำสลัษฉากขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของหลวงวิจิตรเป็นกรณีไป เช่นในบทละครเรื่องเลือดสุพรรณ มีระบำนครราชสีมาเป็นระบำสลัษฉากที่หลวงวิจิตรวาทการ นำมาเปลี่ยนฉากแต่ละบาน สลัษฉากมักจะใช้เพลงที่บรรเลงด้วยวงดนตรีสากลเพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยจังหวะที่กระฉับกระเฉง ตื่นตาตื่นใจกับเครื่องแต่งกายของผู้แสดงซึ่งแต่ละชุดใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก (ฤดีชนก คชเสนี 2546 : 99-100)

2.15 การแสดงรูปแบบตาโบลีว้างต์

คำว่า ตาโบลีว้างต์ เป็นทับศัพท์ ของคำว่า Tableau vivant หรือ Tableaux vivants (กรณีพหูพจน์) เป็นคำภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ภาพที่มีชีวิต (Living Picture) เป็นคำที่ใช้เรียก การแสดงที่ผู้แสดง ได้วางท่าทางเลียนแบบภาพวาด หรือแสดงเป็นกิริยาเพื่อเล่าเรื่อง เรื่องหนึ่งโดยไม่มีการพูด และเคลื่อนไหวร่างกาย ผู้แสดงจะแต่งตัวอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความสมจริง แสดงท่าทางอย่างหนึ่ง อยู่ในฉากที่ถูกจำลองบรรยากาศตามเรื่องราวในภาพวาด ในระหว่างนั้นก็จะมิดนตรีบรรเลงบทเพลงที่เหมาะสมกับเรื่องราว บรรเลงอยู่ตลอด ทั้งสามส่วนถูกนำเสนอพร้อมกัน เพื่อเลียนแบบภาพหรือบ่อยครั้งจะใช้เลียนแบบรูปปั้น

ความเป็นมาของคำว่า “ตาโบลีว้างต์” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงเป็นอัจฉริยะบุคคลสำคัญของโลก ทรงเชี่ยวชาญในศิลปะวิทยาการหลายแขนง ทั้งด้านการปกครอง ภาษา งานช่าง งานศิลปะทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็น ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ดนตรีนาฏศิลป์พระองค์ทรงมีความรู้ความสามารถยากที่จะมีใครเสมอเหมือนได้เมื่อปี พ.ศ. 2437 ได้ทรงพระนิพนธ์เพลงตับสั้นๆ สำหรับบรรเลงประกอบภาพนิ่ง ถวายสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ตามแบบของฝรั่งที่เรียกว่า ตาโบลีว้างต์ (Tableau Vivant) คำนี้มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Tableau vivant ออกเสียงควบกกล้า-บล- แล้วต่อด้วยสระโอ ไม่ใช่ โบน ส่วนว้างต์ เป็นการถอดเสียงแบบไทย ฝรั่งเศสออกเสียงว่า ว้างต์ หมายถึงการแสดง ที่ตัวแสดงในประวัติศาสตร์ หรือวรรณคดี แต่งตัวออกมายืนบนเวทีเป็นหุ่นนิ่ง ไม่เคลื่อนไหวแสดง บทบาท แล้วมีคำบรรยายหรือเพลงประกอบให้คนดูรู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ศัพท์นี้ เดิมเรียกว่า “รูปภาพ”

หลักการของตาโบลีว้างต์คือ

1. ต้องแสดงเรื่องที่คุณรู้จักดีแล้ว เพลงหรือบทพากย์เป็นส่วนประกอบเพื่อจะเข้าใจดีขึ้น ถ้าหากว่าไปเอาเรื่องที่ไม่มีใครรู้จักมาแสดง คนดูก็จะไม่เข้าใจ
2. ฉากที่เลือกมาควรจะมีเอกลักษณ์เด่นชัด มองแล้วรู้ว่าเป็นเรื่องอะไร ตัวแสดงบนเวทีควรมีลักษณะพิเศษ เช่นมีการแต่งกายโดดเด่นเฉพาะตัว ให้รู้ว่าเป็นตัวนั้นตัวนี้ในตำนาน ประวัติศาสตร์ หรือวรรณคดี (ธีรวัฒน์ แก้วมาก)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

จากการศึกษาการแสดงชุด ตันตระกุลไทย ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

3.1.2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทยเพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

3.1.3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

3.2 ขอบเขตการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.2.1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

3.2.1.2 ศึกษาจากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 ขอบเขตด้านบุคคล

คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดง ชุด ตันตระกุลไทย จากผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

3.2.2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3.2.2.2 อาจารย์สุธีศักดิ์ รักดีเทวา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี

3.2.2.3 นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษาภาควิชา
นาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3.2.3 ขอบเขตพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแหล่งข้อมูลดังนี้

3.2.3.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3.2.3.2 ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3.2.3.3 หอสมุดแห่งชาติพระนคร ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาลเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร
10300

3.2.3.4 วิทยาลัยนาฏศิลป์ 119 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอกุสุมาลย์จังหวัดนครปฐม
73170

3.2.3.5 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.2.4 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2565
ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ.2566

3.3 ประโยชน์และคุณค่าที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 3.3.1 ได้บันทึกประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เป็นรูปเล่มศิลปนิพนธ์
- 3.3.2 ได้อนุรักษ์รูปแบบ และองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย
- 3.3.3 ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพลงตันตระกุลไทย

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาการแสดงชุด ตันตระกุลไทย โดยกำหนดการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.4.1 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

- 3.4.1.1 มีการจัดประชุมเพื่อแบ่งกลุ่ม และกำหนดหัวข้อเรื่องในการวิจัย
- 3.4.1.2 กำหนดชื่อเรื่องในการวิจัยโดยผ่านการสอบหัวข้อวิจัยใน วันที่ 25 สิงหาคม
พ.ศ.2566

3.4.1.3 ศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดแผนการ
ดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

รายการ	พ.ศ. 2565		พ.ศ. 2566									
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.
1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←						→					
2. จัดทำเอกสารงานวิจัยบทที่ 1-3							←			→		
3. สอบหัวข้อ/โครงร่างศิลปนิพนธ์									←		→	
4. เก็บรวบรวมข้อมูล									←		→	
5. วิเคราะห์ข้อมูล									←		→	
6. สรุปข้อมูล									←		→	
7. สอบป้องกันศิลปนิพนธ์												↔
8. นำเสนอการแสดงผล												↔
9. จัดทำและส่งรูปเล่ม												↔

ตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินการวิจัย

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

จากตารางที่ 3.1 แผนการดำเนินงานวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ถึง เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2566

3.4.2 การศึกษาข้อมูล

3.4.2.1 สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง เป็นการเปิดกว้าง และไม่เป็นทางการ ผู้สัมภาษณ์จะถามเรื่องใดก่อนหรือหลังก็ได้ รวมทั้งไม่จำเป็นต้องถามคำถามเหมือนกันทุกคน ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถามและสามารถปรับเปลี่ยนการซักถามให้เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีรายชื่อ ดังนี้

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ศึกษาประวัติความเป็นมา รูปแบบ องค์ประกอบการแสดง และกระบวนการทำรำในการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

3.4.2.2 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกิจกรรมที่ศึกษา โดยไม่ต้องทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกตัวว่าถูกสังเกต หรือถูกรบกวน เพราะอาจทำให้พฤติกรรมผิดไปจากปกติได้

3.4.2.3 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ มีการทำกิจกรรม คือ กระบวนการถ่ายทอดท่ารำโดยผู้วิจัยรับการถ่ายทอดท่ารำจากผู้เชี่ยวชาญ ดังรายชื่อต่อไปนี้

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3.4.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.4.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

วิธีการสร้าง

1) การแนะนำตัวผู้วิจัย แจ้งให้ท่านผู้เชี่ยวชาญทราบเวลาล่วงหน้าถึงเรื่องที่จะต้องสัมภาษณ์

2) การระบุหัวข้อในการสัมภาษณ์ จะเริ่มจากการระบุหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยของการรวบรวมข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การสร้างประเด็นหัวข้อในการสัมภาษณ์ โดยคำถามมีการเรียงลำดับ ก่อน-หลังอย่างเหมาะสม ครอบคลุม ภาษาที่ใช้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย

3.4.3.2 แบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม

วิธีการสร้าง

- 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือ
- 2) สืบค้นข้อมูลให้ครอบคลุมงานวิจัย
- 3) ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.3.3 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม

วิธีการสร้าง

- 1) วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือ
- 2) สร้างแบบสังเกตให้ครอบคลุมงานวิจัย
- 3) ตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุง โดยให้ที่ปรึกษาตรวจสอบ

การวิจัยการแสดงชุด ดนตรีลูกไทย ได้นำเครื่องมือสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างของเนื้อหา มาเก็บรวบรวม ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ดนตรีลูกไทย

ตารางที่ 3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ดนตรีลูกไทย

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สัมภาษณ์เรื่อง	ผู้สัมภาษณ์	วัน/เดือน/ปี	สถานที่
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	1.ประวัติเพลงต้นตระกูลไทย	ชนาภา อยู่สบาย และคณะ	8 สิงหาคม 2566	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ที่มา : ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ประกอบการแสดงในการนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ตารางที่ 3.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

ลำดับ	ผู้ให้สัมภาษณ์	สัมภาษณ์เรื่อง	ผู้สัมภาษณ์	วัน/เดือน/ปี	สถานที่
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฤดีชนก คชเสนี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	1. วงดนตรีในการแสดงชุด ตันตระกุลไทย 2. การแต่งกายในการแสดงชุด ตันตระกุลไทย	ชนาภา อยู่สบาย และคณะ	8 สิงหาคม 2566	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2	อาจารย์สุธีศักดิ์ ภักดีเทวา ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี	1. โน้ตเพลง ตันตระกุลไทย	ชนาภา อยู่สบาย และคณะ	3 ตุลาคม 2566	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (สัมภาษณ์ในรูปแบบออนไลน์)

ที่มา : ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 การค้นคว้าจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.5.2 การสัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ศึกษามากกว่าแบบสอบถามซึ่งใช้เวลาามากจึงจะได้ข้อมูลเฉพาะเจาะจงตามที่ต้องการสามารถลงรายละเอียดประเด็นสำคัญของข้อมูลที่สัมภาษณ์ช่วยอธิบายสิ่งที่พบเห็นหรือสิ่งที่สังเกตที่ยังไม่เข้าใจทำให้เกิดความเข้าใจที่มากขึ้น ซึ่งลักษณะการสัมภาษณ์มี 3 ประเภท ได้แก่ 1. สนทนาแบบกึ่งทางการ ก่อให้เกิดคำถามคำตอบอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้สึกรู้สึกว่าตัวเองกำลังถูกสัมภาษณ์ 2. มีคำถามเป็นเครื่องนำการสัมภาษณ์ โดยมีเค้าโครงหรือประเด็นที่ต้องการถาม 3. คำถามปลายเปิดคำถามที่มีไว้ล่วงหน้าตั้งใจให้ได้คำตอบโดยเรียงลำดับ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการ สัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมพร้อมกับรับการถ่ายทอด กระบวนทำรำตามที่ได้ระบุไว้ในงานวิจัย มาจำแนก เพื่อทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอในรูปแบบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การแสดงชุด ตันตระกุลไทย คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จนตลอดการสัมภาษณ์ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

4.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การแสดงชุด ตันตระกุลไทย พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้แต่งละครชุด “อานุภาพ” ในระหว่างปี พ.ศ. 2497-2500 ในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูต ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย และยูโกสลาเวียนายกรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เห็นว่าบ้านเมืองเราได้เว้นว่างจากการปลุกใจให้รักชาติมาเป็นเวลานาน จึงมีดำริให้ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เข้ามาทำละครนี้ขึ้นอีก ละครเรื่องแรกแสดง ในปี 2497 คือ อานุภาพ พ่อขุนรามคำแหง แสดงโดยนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้รับการต้อนรับจากผู้ชมอย่างหนาแน่น เพลงเอกของเรื่องคือ “เพลงตันตระกุลไทย” ปลุกให้ผู้ฟัง ตื่นตัวสำนึกในพระคุณของบรรพชน ซึ่งถูกลืมไปแล้วหลายท่าน ผู้ประพันธ์ได้ใช้แนวการละครแบบเดิม คือเป็นการแสดงละครที่มีบทเจรจาประกอบการพ่อนรำไทย สลับกับการบรรเลงและขับร้องเพลงสากล ซึ่งใช้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล เมื่อเรื่องแรกประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จึงได้ให้จัดทำเรื่องต่อๆ มาอีก 3 เรื่อง และทุกเรื่องก็จะเน้นถึงความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง และให้คนถือความซื่อสัตย์สุจริต เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต เพลง “ตันตระกุลไทย” เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อประกอบละคร “อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง” เมื่อปี พ.ศ. 2497 เป็นเพลงที่ใช้สำหรับสลับฉาก และเป็นเพลงที่รวบรวมบุคคลสำคัญที่มีความเก่งกล้าสามารถ ยอมสละชีวิตของตนเองเพื่อคนไทยทั้งชาติ และปลุกฝังให้ทุกในชาติได้รู้จักหวงแหน ผืนแผ่นดินไทย กว่าจะมาเป็นประเทศไทยของเราในปัจจุบัน เนื้อเพลงกล่าวถึงบุคคลสำคัญ ทั้งหมด 20 คน ได้แก่ ท่านพระยาราม พระราชมนู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) สีหราชเดโช เจ้าคุณพิชัยดาบหัก นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทนวดเขียว นายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวสุรนารี ท้าวเทพสตรีและท้าวศรีสุนทร เช่น “ตันตระกุลไทย ใจท่านเหี่ยมหาญ รักษาดินแดนไทย ไวให้ลูกหลาน สู้จนสูญเสีย แม้ชีวิตของท่าน เพื่อถนอมบ้าน เมืองไว้ให้เรา ลูกขึ้นเถิด พี่น้องไทย อย่าให้ชีวิต สูญเปล่า” วรรณศิลป์ทางภาษาที่เด่นที่สุดในเพลงตันตระกุลไทย คือการสร้างเสียงสัมผัสระหว่างวรรคให้เกิดความไพเราะ และยังคงฉันทลักษณ์ในภาษาไทยเช่นเดียวกัน และก็ไม่ได้แตกต่างจากบทเพลงอื่นๆ ไป ถือได้ว่าเป็นรสนิยมและสุนทรียภาพของคนไทยมาแต่ช้านาน เช่น “ท่านพระยาราม ผู้มีความแข็งขัน สู้รบป้องกัน มิได้ยอมแพ้พ่าย พระราชมนู ทหารสมัยกู้

ชาติ แสดงความสามารถ ได้ชัยชนะมากมาย” การใช้ภาพพจน์ การอุปมา ผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเสียสละชีพ เพื่อชาติของไทยในสมัยก่อนและเห็นถึง ความรัก ความสามัคคีที่ต่างก็มีให้กัน เช่น “รักชาติยิ่งชีพ ของเรา เหมือนดังพงศ์เผ่า ต้นตระกูลไทย”

ผลของการวิจัยพบว่า จากหลักฐานที่ปรากฏและการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฤดีชนก คชเสนี การแสดงชุด ต้นตระกูลไทย มีการจัดแสดง ดังนี้

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี

- สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้มีการจัดการแสดง เพลงต้นตระกูลไทย ณ โรงละครแห่งชาติ (ไม่ปรากฏวันและเวลา)
- มีการจัดการแสดง เพลงต้นตระกูลไทย โดยนายปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้กำกับการแสดง และนายสถาพร นิยมทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดุริยางค์สากล กรมศิลปากร เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี (ไม่ปรากฏวัน/เวลา/สถานที่)

จากหลักฐานที่ปรากฏ

- นภา หวังในธรรม ขับร้องนำหมู่ วงดุริยางค์สากล กรมศิลปากร

ภาพที่ 4.1 ณัฐวิธ เพลินเพลงไทย Nathavit Enjoy Thai music. ต้นตระกูลไทย
ฉบับเต็ม - นภา หวังในธรรม ขับร้องนำหมู่ Thai Family (full version). 19 ธันวาคม 2019.

Available from: www.youtube.com/watch?v=MlxxNQoONnQ

- กบ ไมโคร : ขับร้องเพลงต้นตระกูลไทย ในงาน 7 สีคอนเสิร์ต เมื่อปี พ.ศ.2531

- การขับร้องเพลง ตันตระกุลไทย รายการชีวิตกับเพลง ผลงานหลวงวิจิตรวาทการ ชาวคณะสุนทราภรณ์ (วงสุนทราภรณ์) 2538 เพื่อการอนุรักษ์ (ไม่ปรากฏวันที่แสดง)

ภาพที่ 4.2 Wichai Offvee. ตันตระกุลไทย รายการชีวิตกับเพลง ผลงานหลวงวิจิตรวาทการ ชาวคณะสุนทราภรณ์ (วงสุนทราภรณ์) 2538 เพื่อการอนุรักษ์. 12 มีนาคม 2021.

Available from: www.youtube.com/watch?v=Wb2maXrUAHg

- ร้องเพลงตันตระกุลไทย โดยคุณศุภวรรณ เล็กอุทัย และคุณกองสิน มีลาภ ในคอนเสิร์ตรวมน้ำใจให้ ว.วชิญาณ ณ TOT ถนนแจ้งวัฒนะ วันอาทิตย์ที่ 17 มิถุนายน 2561 เวลา 13:30 – 18:00 น.

ภาพที่ 4.3 Grey_Kendo. เพลง “ตันตระกุลไทย” คุณศุภวรรณ เล็กอุทัย – คุณกองสิน มีลาภ. 19 มิถุนายน 2018. Available from: www.youtube.com/watch?v=w4k6TW_jfaU

- การประกวดแข่งขันเพลงต้นตระกูลไทย ในงานของดีเมืองอ่างทองและงานกาชาดประจำปี 2562 ณ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดอ่างทอง

ภาพที่ 4.4 palapat chairun. ต้นตระกูลไทย. 29 มกราคม 2019.

Available from: www.youtube.com/watch?v=saxgYEsX1D8

- การขับร้องและแสดงประกอบเพลงต้นตระกูลไทย โครงการอนุรักษ์และสืบสานเพลงไทยลูกกรุง กระทรวงวัฒนธรรม ร่วมกับ เมืองโบราณ สมุทรปราการ ในคอนเสิร์ต เมืองโบราณ สราญรมย์ วันเสาร์ ที่ 8 สิงหาคม 2563

ภาพที่ 4.5 PRD MAN. ต้นตระกูลไทย. 9 สิงหาคม 2020.

Available from: www.youtube.com/watch?v=Z-yOq1dEb18

- การแสดง รำลึกประวัติศาสตร์ต้นตระกูลไทย ในวันที่ 31 มกราคม 2564 ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย จังหวัดนครปฐม

ภาพที่.4.6 ออนไลน์นิวส์ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทยเชิญชมการแสดงรำลึกประวัติศาสตร์ต้นตระกูลไทย. 28 มกราคม 2021.

Available from: www.youtube.com/watch?v=glfBNOPJ4fc&t=102s

และมีหลักฐาน จากการศึกษาผลงานการแสดงเพลงต้นตระกูลไทย โดยการเปิดเพลง ปรากฏได้ดังนี้

- การแสดงเพลงต้นตระกูลไทย ในงานสามสัมพันธ์ด้านศิลปวัฒนธรรมเขตบางแค ระหว่างวันที่ 24-27 สิงหาคม 2558 ณ สวนเพชรกาญจนารมย์ โดยฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงาน เขตบางแค
- การแสดงเพลงต้นตระกูลไทย งาน "สวีตแอนด์สแน็ค" วันที่ 23 ตุลาคม 2558 ณ ห้างฟอร์โตชิโน มหาชัยเมืองใหม่
- L plus school ต้นตระกูลไทย วันเสกสุสาน งานเฉลิมฉลองคริสต์มาส และ เทศกาลแห่ดาวประจำปี 2558 ชุมชนชาวไทยญวนโบราณ หมู่บ้านพระหฤทัย ตำบลโรงช้าง อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
- โชว์การแสดง เพลงปลุกใจ "ต้นตระกูลไทย" ในงาน Kidscovery World Tales & Toys ปีที่ 3 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559 ณ อิมแพค เมืองทองธานี
- "รำเพลงต้นตระกูลไทย" มหานครแห่งโอกาสของทุกคน Bangbon Festival เทศกาลของดีเขตบางบอน ในวันที่ 28 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน 2559 ณ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางบอน

- การแสดงต้นตระกูลไทยผู้สูงอายุตำบลโรงช้าง ในโครงการผู้สูงอายุสุขภาพดี ชีวีเป็นสุข คบสอ.พรหมบุรี วันที่ 5 เมษายน 2562 ณ ห้องประชุมอำเภอพรหมบุรี ตำบลบางน้ำเชี่ยว อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
- การแสดงประกอบเพลงต้นตระกูลไทย โครงการฝึกอบรมลูกเสือจิตอาสาพระราชทาน ในสถานศึกษา รุ่นที่ 5 / 2565 โรงเรียนบ้านโคกระเวียง โรงเรียนบ้านกันจิด และ โรงเรียนบ้านศิลาทอง ระหว่าง วันที่ 11 – 14 มกราคม 2565 ณ ค่ายลูกเสือชั่วคราว โรงเรียนบ้านโคกระเวียง
- การแสดง Gang Show เพลง ต้นตระกูลไทย โครงการฝึกอบรมลูกเสือจิตอาสาพระราชทาน ณ ค่ายลูกเสือชั่วคราวโรงเรียนบ้านหนองแวง สพป.ศรีสะเกษ เขต 1 ระหว่างวันที่ 16 - 19 สิงหาคม 2565
- งานวันเกียรติยศ วสธ รุ่นที่ 30 ต้นตระกูลไทย วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2557 ณ ร้านอาหาร ฝ่ายคำ
- มีการจัดแสดงแสง สี เสียง “วันวาน วันนี้ ที่วังหน้า” เนื่องในงานครบรอบ 25 ปี สถาปนา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในวันอังคาร ที่ 11 กรกฎาคม พุทธศักราช 2566 ณ สถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ (วังหน้า)

4.2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

4.2.1 รูปแบบการแสดง

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การแสดงชุด ตันตระกุลไทย เป็นการแสดงในรูปแบบสลับฉาก คือ เป็นการแสดงที่คั่นระหว่างการจัดฉากเปลี่ยนตามเนื้อเรื่อง เนื่องจากเมื่อเปลี่ยนฉากหนึ่งไปสู่อีกฉากหนึ่ง การเปลี่ยนฉากต้องใช้เวลาพอสมควร ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ชม เนื้อเรื่องของการแสดงสลับฉาก ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องนำ

จังหวะที่กระฉับกระเฉง ตื่นตาตื่นใจกับเครื่องแต่งกายของผู้แสดงซึ่งแต่ละชุดใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ โดยตัวแสดงใช้แบบ “รูปแบบตาโบโลวิงด์” เป็นการแสดงไม่เคลื่อนไหว แสดงบทบาทตามคำร้องบรรยายตัวละครนั้นๆ เพื่อให้ผู้ชมทราบถึงตัวละคร โดยมีการร้องเพลง ประกอบด้วย ใช้ตัวละครเสริมคือชาวบ้านช่วยดำเนินเรื่องราว เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4.2.2 คำร้องและทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การแสดงชุด ตันตระกุลไทย ประพันธ์คำร้องและทำนอง โดย หลวงวิจิตรวาทการ เพื่อประกอบละคร "อานาภาพพจน์รามคำแหง" เมื่อปี พ.ศ. 2497 เป็นเพลงที่ใช้สำหรับสลับฉาก โดยมีเนื้อเพลง ดังนี้

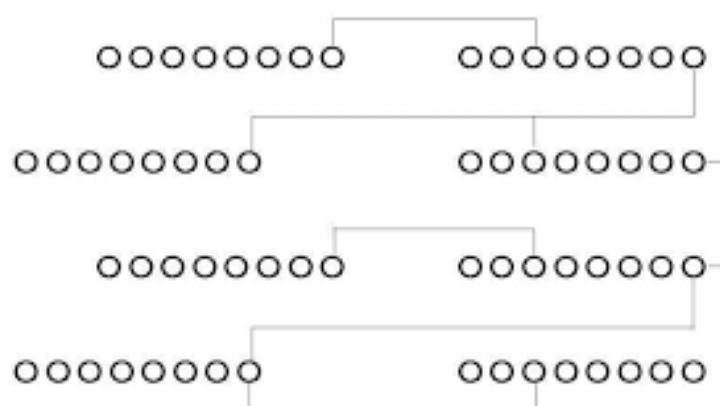
(สร้อย) ตันตระกุลไทย ใจท่านเหี่ยมหาญ	รักษาดินแดนไทย ไว้ให้ลูกหลาน
สู้จนสูญเสียชีวิตของท่าน	เพื่อถนอมบ้าน เมืองไว้ให้เรา
ลูกขึ้นเถิด พี่น้องไทย	อย่าให้ชีวิตสูญเปล่า
รักษาดิยังชีพของเรา	เหมือนดังพงศ์เผ่า ตันตระกุลไทย

ท่านพระยาราม ผู้มีความแข็งแกร่ง สู้รบป้องกัน มิได้ยอมแพ้พ่าย
 พระราชมณู ทหารสมัยกู้ชาติ แสดงความสามารถ ได้ชัยชนะมากมาย
 เจ้าพระยาโกษาเหล็ก ท่านเป็นแม่ทัพชั้นเอก ของสมเด็จพระนารายณ์
 สี่ทราขเดโช ผจญสงครามใหญ่โต ต่อตีศัตรูแพ้พ่าย
 เจ้าคุณพิชัยดาบหัก ผู้กล้าหาญยิ่งนัก ล้วนเป็นตันตระกุลไทย (สร้อย)

หมู่บุคคลสำคัญ หัวหน้าชาวบางระจัน ที่เราหาชื่อได้
 นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่
 นายโชติ นายทองเหม็น ท่านพวกนี้ล้วนเป็น ผู้กล้าหาญชาญชัย
 นายจันทนวดเขียว กับนายทองแก้ว ทำชื่อเสียงเพริศแพร้ว ไวลายเลียดไทย
 ชาวบางระจัน สำคัญยิ่งใหญ่ เป็นต้นตระกูลของไทย ที่ควรระลึกตลอดกาล (สร้อย)
 องค์พระสุริโยทัย ยอดมิ่งหญิงไทย สละพระชนม์เพื่อชาติ
 ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ป้องกันกลางนคร ไว้ด้วยความสามารถ
 ท้าวสุนารี ผู้เป็นนักรบสตรี กล้าหาญองอาจ
 ป้องกันอีสาน ต้านศัตรูของชาติ ล้วนเป็นสตรีสามารถ ต้นตระกูลของไทย (สร้อย)

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์บทประพันธ์ได้ดังนี้ การแสดงชุดต้นตระกูลไทยมีรูปแบบการประพันธ์กลอนสุภาพหรือ กลอนแปด โดยกลอนสุภาพคำในวรรคหนึ่งๆ บรรจุคำได้ตั้งแต่ 6-9 คำ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับการนำกลอนที่แต่งไปขับร้อง เพลงต้นตระกูลไทยพบว่ามีการใช้คำ 8 คำในวรรคหนึ่ง ซึ่งได้ตรงกับหลักเกณฑ์การแต่งคำประพันธ์ หัวใจของบทเพลงมุ่งเน้นให้คนไทยรักชาติ และให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่สละชีพเพื่อประเทศชาติ โดยใช้ตัวละครที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ชาติไทย

กลอนสุภาพหรือกลอนแปด มีหลักเกณฑ์การสัมผัสคำ หรือวรรคตามโครงสร้างการสัมผัสดังนี้

ต้นตระกูลไทย

March

ต้น ตระ-กุล ไทย ใจท่านเยี่ยมมาอยู่ รัก-ษา ดินแดนไทย ไว้ ให้ ลูกหลาน ผู้ จน

บุญ เสือ แม่ ชี-วิตรองพาน เทือก-นอม บ้าน เมือง ไว้ ให้ เรา ลูก ชื่น เติบ

พี่ - น้อง ไทย อย่า ให้ ชี-วิตร บุญ เป้า รัก ชาติ ถึงชีพ ของ

Fine

เรา เหมือน ดัง พงศ์ เภา ต้น ตระ-กุล ไทย ท่าน พระยา งาม ผู้ มี

ความแข็ง ชัน ผู้ รบ ป้องกัน มิ ได้ ยอม แพ้ พ่าย พระ ราช ม - บู ท-หารส-

มัย ผู้ ชาติ แส-ตง ความ ส่า-มารถ ได้ ยัย ช -นะ มาก หลาย เจ้าพระ-

ยา โก-ชาเหล็ก ท่าน เป็น แม่ ท้า ชัน แยก ของ สม -เด็จ พระ นา

- รายต์ สี - ห ราช -เต-โช ผ-จัญ สง-คราม ไทยใหญ่ โต

ต้นตระกูลไทย หน้า 1

ต่อ ตี ทัก - 2 แพ้ พ่าย เจ้า คุณ พิ -

ชัย ตาม ทัก ผู้ กล้า หมาย ยิ่ง นัก ล้วน เป็น ต้นตระกูลไทย

หมู่บุค-คสา-คัญหัวหน้ชาวบาง-ระจัน ที่เราทา-ชื่อ ได้ นาย แทนนายดอก นาย อิน นาย

เมือง ขุน สรรค์ พัน เรือง นาย ทอง แสง -ใหญ่

นาย โชติ นายทองเหม็น ท่านพวก นี้ ล้วนเป็น ผู้ กล้า หมาย-ชาญ -

ชัย นายจันทร์หวาด เขียว กับ นาย ทอง แก้ว ทำ ชื่อ เสียง เพรศ

แพรว ไว้ ลาย เลือด ไทย ชาวบาง-ระ-จัน ส่า-คัญยิ่ง

D.S. al Fine

ใหญ่ เป็น ต้น ตระ-กุล ของ ไทย ที่ ควร ระ-ลึก ต-ลอด กาล

ต้นตระกูลไทย หน้า 2

การวิเคราะห์เพลง “ต้นตระกูลไทย” ของหลวงวิจิตรวาทการ

4.2.2.1 โครงสร้าง (Form)

โครงสร้างเป็นแบบ rondo ในลักษณะ A-B-A-C-A คือมีท่อนสร้อยสลับกับ verse 2 ท่อน และปิด-ท้ายด้วยท่อนสร้อย

ท่อนสร้อย มีความยาว 20 ห้อง (ห้องที่ 1-20)

Verse 1 มีความยาว 28 ห้อง (21-48)

Verse 2 มีความยาว 31 ห้อง (49-80)

ท่อนสร้อยมีความยาว 20 ห้อง แบ่งเป็น 2 ประโยคเพลง ส่วน verse ทั้งสองมีความยาวใกล้เคียงกัน แต่ละ verse แบ่งเป็น 5 ประโยคเพลง ซึ่งมีความยาวแตกต่างกัน ดังนี้

March สร้อย

ประโยคที่ 1 (9 ห้อง)

ต้น ตระ - กุล ไทย ใจท่าน เข้ม หาย รัก - ชา ดิน - แดนไทย ไว้ ให้ลูก หลาน ผู้ งาม

สุข เสียด แม้ ชี - วิตของท่าน เพื่อ - นอม บ้าน เมือง ไว้ ให้ เรา ลูก ขึ้น เติบ

ประโยคที่ 2 (11)

พี่ - น้อง ไทย อย่า ให้ ชี วิต สุข เปลา รัก ซาคี ถึง ชีพ ของ

เรา เหมือน ดัง พงศ์ เภา ต้น ตระ - กุล ไทย ท่าน พระ ยา ราม ผู้ มี

Verse 1

ประโยคที่ 1 (4 ห้อง)

23 24 25
ความ เข้ม-ขัน ผู้ รม บิอง กัน มี ได้ ยอม แพ้ พ่าย พระ ราช ม-บุ ทหาร ส-

ประโยคที่ 2 (4 ห้อง)

26 27 28 29
มือ ผู้ ขาดี แส-อง ความ สด-มาลง ได้ ชัย ช-นระ มาก หยาด เจ้า พระ -

ประโยคที่ 3 (8 ห้อง)

30 31 32 33 34
ตา โกล-นา เทิดา ทาน เป็น แม่ ทัด ชื่น แอก ของ สม - เติง พระ นา

ประโยคที่ 4 (7 ห้อง)

35 36 37 38 39
- ราชย์ สี - ท ราช - เด - โส ม-จย สง -คราม ไทย โต

40 41 42 43 44 45
ต่อ มี คัด - 3 แพ้ พ่าย เจ้า คุณ ที่ - ชัย ตาม ทัก ผู้ กล้า

ประโยคที่ 5 (8 ห้อง)

46 47 48
ทนาย ถึง นึก ส่วน เป็น พัน พระ-ภูม ไทย

Verse 2

ประโยคที่ 1 (3 ห้อง)

49 50 51
หมู่ บุค-คธ สด-คัญ หัว-หมา ชาว บาง-ระ จัน ที่ เรา หา -ชื่อ ได้ นาย

ประโยคที่ 2 (9)

52 53 54 55
แท่น นาย ดอก นาย อิน นาย เมือง ชุน

56 57 58 59 60
สรศักดิ์ พัน เรือง นาย ทอง แสง - ไทย นาย

ประโยคที่ 3 (7)

61 62 63 64 65 66 67
โชติ นายทองเหม็น ทาน พวก นี ส่วนเป็น ผู้ กล้า ทนาย -ชาญ - ชัย นายจันทรทรวด

ประโยคที่ 4 (8 ห้อง)

68 69 70 71 72 73 74 75
เขียว กับ นาย ทอง แก้ว ทำ ชื่อ เสียง เฟร็ด แพรว ไร่ ลาย เลือด ไทย ชาวบางระ

ประโยคที่ 5 (5)

76 77 78 79 80
- จัน สด-คัญ ถึง ไทย เป็นต้นตระกูล ของไทย ที่ ควรระ-ลึก ต-ธอด กา

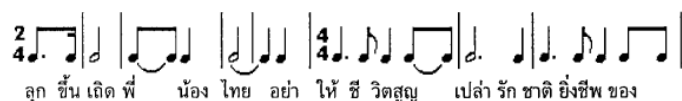
D.S. al Fine

ในท่อนสร้อย ประโยคเพลงทั้งสองมีความยาวเท่ากัน ในลักษณะคล้ายประโยค คำถาม-คำตอบ (Question and Answer หรือ Antecedent and Consequence Phrase) แต่เนื่องจากมีการใช้จังหวะ 2 4 ในบางตอนทำให้จำนวนห้องทั้งสองประโยคมีจำนวนไม่เท่ากัน ดังแผนภูมิข้างล่าง

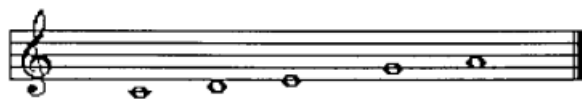
ประโยคที่ 1 (ประโยคคำถาม) มีความยาว 31 จังหวะ (beat)

ประโยคที่ 2 (ประโยคคำตอบ) มีความยาว 31 จังหวะ (beat)

โครงสร้างประโยคที่สมดุลแบบประโยคคำถาม-คำตอบในท่อนสร้อย แตกต่างจากโครงสร้างประโยคในverseที่ 2 และ3 มีความหมายตามใจความประโยคของคำร้องอย่างยิ่ง ท่อนสร้อยจึงมีความโดดเด่นให้ความประทับใจและทำให้ผู้ฟังจดจำง่ายจึงเกิดความพอใจทุกครั้งที่สร้อยเพลงวนมาให้ได้ยินอีกครั้ง

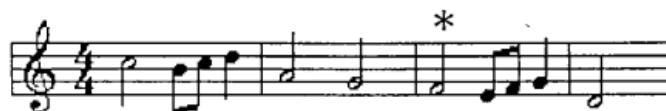
4.2.2.2 ทำนอง (Melody)

4.2.2.2.1 ลักษณะโน้ต ใช้ pentatonic scale เป็นส่วนใหญ่

เฉพาะท่อนสร้อยเท่านั้นที่ปรากฏ leading-note (7th) 1ครั้งที่ห้องที่5 และ subdominant note (4th) 2ครั้งที่ ที่ห้อง3 และ14

การใช้ subdominant note ในจังหวะสำคัญของห้องถึง 2 ครั้ง ทำให้งานของท่อนสร้อยมีความโดดเด่นต่างจากverse ทั้งสองอย่างเห็นได้ชัด ท่อนสร้อยอยู่ในลีลาเพลงมาร์ชแบบตะวันตก ซึ่งเพลงประเภทนี้มักใช้โน้ต subdominant เพื่อสร้างความรู้สึกเข้มข้นแบบทหาร เช่นช่วงเปิดของเพลงมาร์ช “Pomp and Circumstance No.1” ของSir Edward Elgar (ค.ศ1857-1034) นักประพันธ์เพลงชาวอังกฤษ ร่วมสมัยเดียวกันกับผู้ประพันธ์

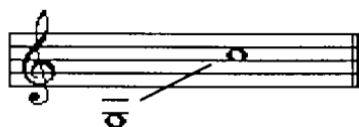
ใน verse 1 ทำนองใช้โน้ตใน pentatonic scale โดยตลอดโดยให้ความสำคัญที่โน้ต A ศูนย์กลางของเสียง (tonality) เบี่ยงเบนจากโน้ต C เป็น A เล็กน้อย ก่อนจะกลับไปที่โน้ต C ที่ปลายท่อน

ส่วนใน verse ทำนองใช้โน้ตใน pentatonic scale เช่นกัน แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญโน้ต A ศูนย์กลางของเสียง (tonality) จึงคงเดิมที่โน้ต C ท่อนนี้ แนวทำนองเคลื่อนไหวค่อนข้างเล็กน้อยใช้โน้ตเดิมวนซ้ำไป-มา โดยเฉพาะช่วงระหว่างห้องที่ 52-57 ย้ำโน้ต G หลายครั้ง

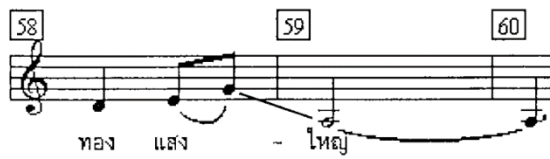
4.2.2.2.2 ช่วงเสียง

แนวทำนองของเพลง “ต้นตระกูลไทย” อยู่ในช่วงเสียงไม่กว้างโน้ตสูงและต่ำสุดห่างกันเป็นระยะคู่ 11

4.2.2.2.3 การเคลื่อนไหวของทำนอง

แนวทำนองโดยทั่วไปมีลักษณะเลื่อนไหลต่อเนื่อง (lyrical) คู่เสียงทำนอง (melodic interval)

สิ่งที่น่าสังเกต คือในประโยคแรกของท่อนสร้อย แนวทำนองเริ่มจากโน้ตต่ำสุด (โน้ต G) ขึ้นไปโน้ต สูงสุด (โน้ต C) อย่างรวดเร็วดังนี้ :

การทำนองเริ่มจากโน้ตต่ำขึ้นไปหาโน้ตสูงในช่วงห่างคู่ 11 อย่างรวดเร็วเช่นนี้ทำให้ประโยคเปิดของเพลงน่าสนใจและมีพลังทั้งยังมีลักษณะเฉพาะต่างจากเพลงอื่นๆ เมื่อท่อนสร้อยวนกลับมาให้ได้ยิน ทุกครั้งจึงมีความโดดเด่นมาก

4.2.2.2.4 การเริ่มและจบประโยคเพลง

ทำนองในแต่ละประโยค มักจบที่ Supertonic (2 nd) และ Mediant (3 rd) ยกเว้นประโยคสุดท้ายของแต่ละท่อนที่จบที่ tonic (1st)

ท่อน	ประโยคที่	โน้ตเริ่ม	โน้ตจบ
สร้อย ห้องที่ 1-20	1	Dominant	Supertonic
	2	Mediant	Tonic
Verse 1 (ห้องที่ 21-48)	1	Dominant	Submediant
	2	Tonic	Dominant
	3	Mediant	Supertonic
	4	Tonic	Mediant
	5	Tonic	Tonic
Verse 2 (ห้องที่ 49-80)	1	Mediant	Mediant
	2	Dominant	Submediant
	3	Mediant	Mediant
	4	Dominant	Supertonic
	5	Mediant	Tonic

การจบประโยคเพลงด้วย Tonic Note ที่ประโยคสุดท้ายของแต่ละท่อน เป็นลักษณะของ Melodic cadence ที่ช่วยเน้นรูปฟอร์มของเพลงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สิ่งที่น่าสังเกตในท่อนสร้อย คือ ประโยคที่ 1 จบที่ Supertonic และประโยคที่ 2 จบที่ Tonic Note แสดงให้เห็นถึง melodic cadence ตามลักษณะโครงสร้างประโยคคำถาม-คำตอบ ชัดเจนยิ่งขึ้น

March

ด้น ตระ - กุล ไทย ใจท่าน เทียม หาญ รัก-ชา ดิน-แดน ไทย ไว้ ไว้ ลูก หลาน สู้ จน

สูญ เสีย แม้ ชี-วิต ของ ทาน เพื่อ ถ-นอม บ้าน เมือง ไว้ ไว้ เรา ลูก ขึ้น เติบ

พิ - น้อง ไทย อย่า ให้ ชี วิต สูญเปล่า รักชาติ ยิ่งชีพ ของ

เรา เหมือน ดัง พงศ์ เสา ด้น ตระ - กุล ไทย

V Imperfect Cadance

I Perfect Cadance

ลักษณะทำนองเช่นนี้ พบเสมอในเพลงมาร์ชแบบตะวันตกทั่วไป เช่นช่วงเปิดของ “Pomp and Circumstance No.1” ของ Sir Edward Elgar

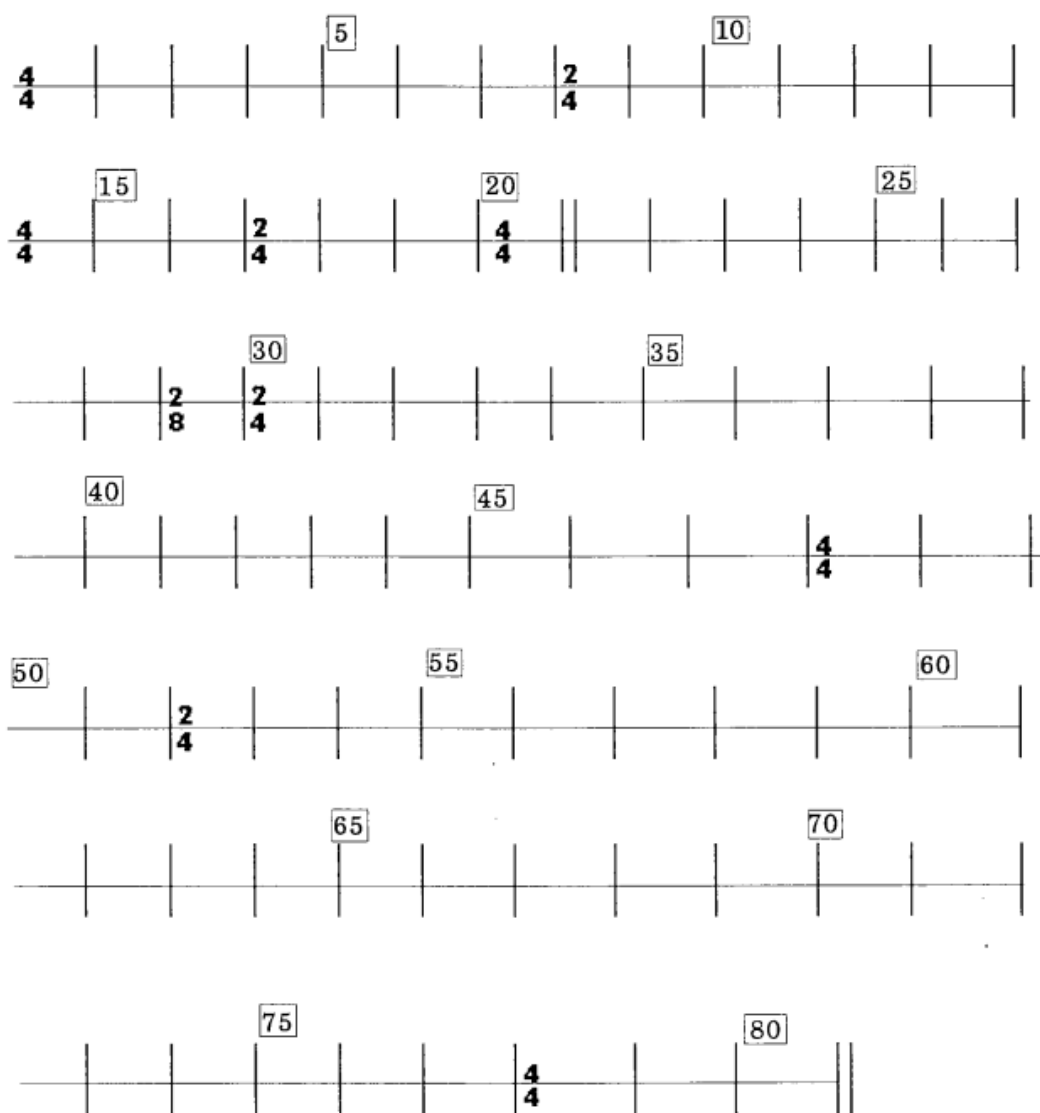
V Imperfect Cadance

I Perfect Cadance

4.2.2.3.จังหวะ (Meter and Rhythm)

4.2.2.3.1 Meter

ใช้จังหวะ $\frac{4}{4}$ และ $\frac{2}{4}$ ในสัดส่วนเท่ากัน ใช้จังหวะ $\frac{2}{8}$ 1 ห้องที่ห้องที่ 29
 ดังแผนภาพการใช้ จังหวะข้างล่าง :

ผู้ประพันธ์เลือกใช้อัตราจังหวะต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับคำร้องโดยใช้จังหวะ 4-4

เมื่อคำร้องเป็นประโยคยาวต่อเนื่องมีลักษณะพรรณนาดังที่ปรากฏใช้ 5 ครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 ระหว่างห้องที่ 1-7

March

ดัน ตระ-กุล ไทย ใจท่าน เทียม หาญ รัก-ษา ดิน-แดน ไทย ไว้ ให้ ลูก หลาน สู้ จน

สู้ เสีย แม่ ชี-วิต ของ ท่าน เพื่อ ถ-นอม บ้าน เมือง ไว้ ให้

ครั้งที่ 2 ระหว่างห้องที่ 14-16

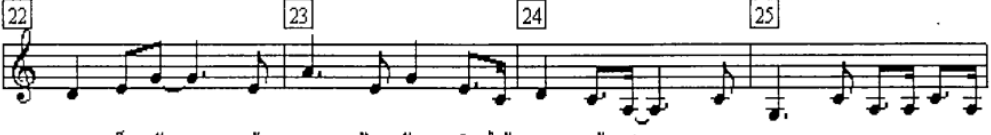

ไว้ ชี วิต สู้ญ เปส่า รัก ชาติ ยิ่ง ชีพ ของ

ครั้งที่ 3 ระหว่างห้องที่ 20-28

ดัน ตระ-กุล ไทย ท่าน พระ ยา ราม ผู้ มี

ความ แข็ง-ขัน สู้ รบ ป้อง กัน มิ ได้ ยอม แพ้ พ่าย พระ ราช ม-นู ท-หาร ส-

มัย กู้ ชาติ แส-ดง ความ ส่า-มารถ ได้ ชัย ช-นะ มาก หลาย

ครั้งที่ 4 ระหว่างห้องที่ 48-51

48 49 51

ดัน ตระ-กุล ไทย หมู บุค-คธ ส้า-คัญ หัว-หน้า ชาว บาง-ระ จัน ที่ เรา หา -ชื่อ ได้ นาย

ครั้งที่ 5 ระหว่างห้องที่ 78-80

78 79 80 D.S. al Fine

ใหญ่ เป็น ดัน ตระ-กุล ของ ไทย ที่ ควร ระ-ลึก ต-ลอด กาล

ใช้จังหวะ $\frac{2}{4}$ เมื่อคำร้องเป็นประโยคสั้นและมีความหมายในเชิงปลุกใจ
หรือเป็นการกล่าวรายนามผู้กล้า ดังที่ปรากฏใช้ 4 ครั้งดังนี้

ครั้งที่ 1 ระหว่างห้องที่ 8-13

8 9 10 11 12 13

เรา ลุก ขึ้น เติด พี่ - น้อง ไทย อย่า

ครั้งที่ 2 ระหว่างห้องที่ 17-19

17 18 19

เรา เหมือน ดัง พงศ์ เผ่า

ครั้งที่ 3 ระหว่างห้องที่ 30-47

30 ยะ โภา-ชา เหล็ก 31 ท่าน เป็น แม่ ทัพ ชัน เอก 32 ของ สม - เ็จ 33 พระ นา 34
 35 - ราชณ์ 36 สี - ห ราช - เต - โ 37 ผจญ สง - คราม 38 ใหญ่ โต 39 ต่อ ดี คัด - 40
 41 ธุ แพ้ พ่าย 42 เจ้า คุณ พิ - ชัย 43 ดาบ หัก 44 ผู้ กล้า 45 หาญ 46 ยิ่ง นั้ 47 ล้วน เป็น

ครั้งที่ 4 ระหว่างห้องที่ 52-77

52 ท่าน นาย ดอก นาย อิน 53 นาย เมือง 54 ขน สรรค์ 55 พัน เรือง 56 นาย 57
 58 ทอง แสง - ใหญ่ 59 นาย 60 โชติ 61 นาย ทอง 62 เหม็น 63 ท่าน พวก นี้ ล้วน เป็น
 64 ผู้ กล้า 65 หาญ - ชาญ - ชัย 66 นาย จันทร์ทนต์ 67 เขียว 68 กับ 69 นาย ทอง แก้ว
 70 ทำ ชื่อ เสียง เพรต 71 แพร้ว 72 ไว้ 73 ลาย 74 เสียด 75 ไทย 76 ชาว บาง-ระ 77
 - จัน 78 สำ-คัญยิ่ง

- ใช้จังหวะ $\frac{2}{8}$ แทรก เพื่อต้องการปรับคำร้องสำคัญให้ตรงกับจังหวะที่ 1 ของห้องดังนี้

4.2.2.3.2 Rhythm

จังหวะที่พบตลอดทั้งเพลงคือ $\text{♩} \text{♩}$ ซึ่งเป็นลักษณะจังหวะที่ใช้มากในมาร์ช ตะวันตกโดยทั่วไปในแต่ละส่วนของเพลง (ท่อนสร้อย, Verse 1 และ 2) มีการใช้ Rhythmic Motive ที่โดดเด่นต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กันดังนี้

การวิเคราะห์กลุ่มจังหวะสำคัญ (Rhythmic Motive) ที่ใช้ในท่อนสร้อย (ห้องที่ 1 ถึง 20) ของเพลง “ต้นตระกูลไทย”

กลุ่มจังหวะสำคัญในท่อนนี้มี 5 แบบ

แบบที่ 1 $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ หรือ $\text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

แบบที่ 2 $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ หรือ $\text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

แบบที่ 3 $\text{♩} \text{♩}$ หรือ $\text{♩} \text{♩}$

แบบที่ 4 $\text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{♩}$

แบบที่ 5 $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$

ต้น ตระกูลไทย ใจ ท่านเทียม หาญ รัก ษา ดินแดนไทยไว้ ให้ ลูก หลานสู่ จินสุญเสีย แม่ ชี
 วิต ของ ท่าน เพื่อ ถ-นอม บ้าน เมืองไว้ ให้ เรา
 ลูก ขึ้น เกิด พี่ น้อง ไทย อย่า ให้ ชี วิตสูญ เปลา รัก ชาติ ยิ่งชีพ ของ
 เรา เหมือน ดัง พงษ์ เสา ต้น ตระ-กุล ไทย

วิเคราะห์ห้กลุ่มจังหวะสำคัญ (Rhythmic Motives) ที่ใช้ใน Veres ที่ 1 (ห้องที่ 21-48) ของเพลง “ต้นตระกูลไทย”

ในท่อนนี้เริ่มด้วยกลุ่มจังหวะสำคัญแบบที่ 1 จากท่อนสร้อย แล้วจึงนำเสนอ Rhythmic Motives ใหม่อีก 4 แบบคือ

แบบที่ 6 หรือ

แบบที่ 7

แบบที่ 8 หรือ

แบบที่ 9 หรือ

Verse 1

ท่าน พระ ยะ ราม ผู้ มี ความแข็งแกร่ง ลือ ระเบิดกันมิ ได้ ยอมแพ้พ่าย พระราชม-นุ ท-หาร ส
มัย กู้ ชาติ แสดงความสา-มารอด ได้ชัย ช-นะมากมาย เจ้า พระ ยะ โกษา เหล็ก
ท่านเป็น แม่ทัพชั้น เอก ของ สมเด็จพระนารายณ์ สี่- หราช เด- ไซ
ผจญ สงคราม ใหญ่โต ต่อตี ศัตรู แพ้ พ่าย เจ้าคุณ พิ ชัย ดาบหัก ผู้กล้า
หาญ ยิ่ง นัก ล้วน เป็น ต้น ตระกูลไทย

ลักษณะเด่นของจังหวะใน Verse ที่ 1 คือการใช้ syncopation ที่ปรากฏในกลุ่มจังหวะแบบ ที่ 6 และ 8 ซึ่งเกิดจากการ Tie ไปยังโน้ตจังหวะสำคัญของห้อง ดังนี้

แบบที่ 6

แบบที่ 8

หรือเกิด syncopation จากการหยุดในจังหวะ

สำคัญ ดังนี้

วิเคราะห์กลุ่มจังหวะสำคัญ(Rhythmic Motives) ที่ใช้ใน verse ที่ 2 (ห้องที่ 49 ถึง 50)

ของเพลง “ต้นตระกูลไทย”

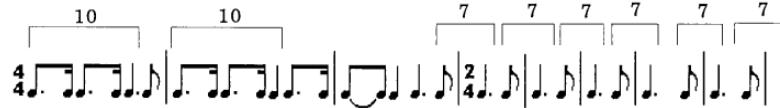
ในท่อนนี้ผู้ประพันธ์ได้นำ motive ของเดิมจาก verse ที่ 1 มาใช้เป็นส่วนใหญ่ Rhythmic Motives แบบใหม่เสนอในท่อนนี้ มีเพียงแบบเดียว คือ

แบบที่ 10

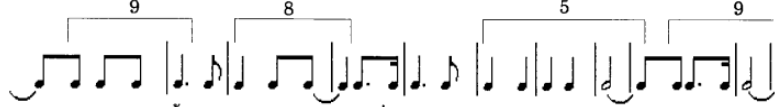
กลุ่มจังหวะนี้ นำเสนอตั้งแต่แรกโดยย้ำ 2 ครั้ง เป็นการเรียกความสนใจจากผู้ฟังก่อนจะใช้ motive แบบเดิมอื่นๆ ประสานรอยกันต่อไป

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงตัดทอนบาง motive ให้กระชับขึ้นดังนี้

กลุ่มจังหวะแบบที่ 7 นำมาใช้เพียง .

 หมู่ บุคคล สำคัญ หัวหน้าชาวบางระจันที่ เรา หา ชื่อได้นายแท่นนายดอกนายอินทนายเมืองขุนสรรค์พัน

 เรืองนายทองแสง ใหญ่ นาย โชติ นายทองเหม้นท่านพวงนี้ล้วน เป็น ผู้กล้าหาญ ช่าง ชัย

 นายจันทร์หมวดเขี้ยวกับ นายทองแก้ว ทำ ชื่อ เสียงเพร็ด แพร้วไฉไลชาติ ไทย ชาวบางระ-จัน

 สำคัญ ชึ่ง ใหญ่ เป็นต้น-ตระกูลของ ไทย ที่ควร ระ-ลึก ต-ลอดกาล

(สุธีศักดิ์ ภักดีเทวา : 2542, 91-109)

ลักษณะเด่นของจังหวะใน verse ที่ 2 คือ การย้ำกลุ่มจังหวะแบบที่ 7

ในช่วงที่คำร้องประกาศรายชื่อวีรชน และการนำ motive ของเดิมจากท่อนสร้อย และ verse ที่ 1 มาใช้อย่างลงตัวทำให้บทเพลงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

วิเคราะห์อิทธิพลของดนตรีตะวันตกที่มีต่อบทเพลงของหลวงวิจิตรวาทการ

“ต้นตระกูลไทย” เป็นเพลงมาร์ชปลุกใจที่มีโครงสร้างอยู่ในลักษณะ Rondo นำเสนอท่อนสร้อยสลับ ด้วยท่อนแยก (verse) 2 ท่อนในลักษณะ A-B-A-C-A

โครงสร้างของเพลงชัดเจนมาก แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์มีความคิดในเรื่อง Form ตามแนวทางการประพันธ์เพลงแบบคลาสสิกตะวันตก สะท้อนถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรม ดนตรีตะวันตกที่ผู้ประพันธ์ได้รับมา ส่วนที่ปรากฏชัดที่สุดคือ ท่อนสร้อยของเพลง ซึ่งมีโครงสร้างแบบเพลงมาร์ชมาตรฐาน ดังที่พบในบทประพันธ์เพลงประเภทมาร์ช ของนักประพันธ์เพลงชาวตะวันตกร่วมสมัยเดียวกับผู้ประพันธ์

ในส่วนของท่านอง แม้จะใช้ Pentatonic Scale เป็นหลัก แต่ส่วนต่าง ๆ ของบทเพลง (ท่อนสร้อย ท่อนแยกที่ 1 และ 2) มีบุคลิกแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะในท่อนสร้อยที่มีการเพิ่ม และโน้ต subdominant (4) เช่นเดียวกับท่านองเพลงมาร์ชมาตรฐาน ท่านองของท่านสร้อยมีประโยคเพลงที่มีสัดส่วนสมดุล จากการจัดเป็นประโยค คำถาม-คำตอบ และมีลีลาทำนองที่ผาดโผนเร้าใจ แสดงถึงอิทธิพลของเพลงตะวันตก ที่ผู้ประพันธ์ ได้รับมาปรากฏมากในท่อนนี้ ต่างจากท่อนแยกทั้งสอง ที่มีลักษณะเป็นทำนอง แบบไทยมากกว่า ใช้โน้ตใน Pentatonic Scale โดยจัดเสียงให้สอดคล้องกับคำร้องมากที่สุด

ลีลาจังหวะโดยรวมเป็นแบบเพลงมาร์ชใช้กลุ่มจังหวะ โดยตลอด ผู้ประพันธ์เปลี่ยน Meter สลับ 4 4 กับ 2 4 โดยคำนึงถึงความชัดเจน และความหมายของคำร้องเป็นสำคัญ

4.2.3 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี พบว่าดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเพลงตันตระกุลไทย ใช้วงดนตรีสากล วงออร์เคสตรา หรือ วงดุริยางค์เป็นวงดนตรีที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย เพื่อสนองความต้องการของผู้ประพันธ์ในการถ่ายทอดความรู้สึกของดนตรีในแต่ละยุค วงออร์เคสตราเป็นวงดนตรีที่มีวิวัฒนาการเริ่มขึ้นราว ค.ศ.1600 ลักษณะที่สำคัญของวงออร์เคสตราคือ เป็นกลุ่มของนักดนตรี ที่เล่นเครื่องดนตรีหลักทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เครื่องเป่าลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง และเครื่องกระทบ ในการแสดงเพลงตันตระกุลไทยจึงใช้วงดนตรีสากล วงออร์เคสตรา ในการประกอบการแสดง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 4.7 วงออร์เคสตรา

ที่มา : Music In My Blog

ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้

1.เครื่องลมไม้ แม้ตัวของเครื่องดนตรี อาจทำจากวัสดุต่าง ๆ มากมาย แต่ส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดเสียง คือ ลิ้น (Reed) ซึ่งทำมาจากไม้ จึงได้ชื่อว่า เครื่องเป่าลมไม้นั่นเอง ในวงออร์เคสตราเครื่องลมไม้ จะประกอบไปด้วย ปิคโคโล ฟลูต โอโบ กอร์ร็องแกลส์ คลาริเน็ต บาสซูน

2.เครื่องลมทองเหลือง เป็นการจัดประเภทของเครื่องดนตรีสากล โดยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมทองเหลืองจะมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ท่อลมทำด้วยโลหะขนาดต่าง ๆ กันการเกิดเสียงเกิดจากการเป่าลมให้เกิดการสั่นสะเทือนที่ริมฝีปากของผู้เล่น ผ่านเข้าไปในกำพวด (Mouth Piece) การเป่าเครื่องลมทองเหลืองจึงขึ้นอยู่กับริมฝีปากเป็นสำคัญ ในวงออร์เคสตราจะประกอบไปด้วยทรัมเป็ต ทรัมโบน ทูบา และเฟรนฮอร์น

3.เครื่องกระทบ หมายถึง เครื่องดนตรีที่เกิดเสียงดังขึ้นจากการตี กระทบการสั่น การเขย่า หรือ การเคาะ การตีอาจใช้ไม้ตีหรือใช้สิ่งหนึ่งกระทบเข้ากับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อทำให้เกิดเสียง เครื่องประเภทนี้มักประกอบขึ้นด้วยวัสดุของแข็งหลายชนิด เช่น โลหะ ไม้ หรือ แผ่นหนังซึ่งตีเครื่องประกอบจังหวะอาจมีชื่อเรียกเป็นคำอื่น เช่น เครื่องตี เครื่องประกอบจังหวะ เป็นต้น ในวงออร์เคสตราประกอบด้วย กลองทิมปานี กลองใหญ่ กลองเล็ก ฉาบ แทม-แทม กิ่ง แทมบูรีน มาราคัส คาสตาเน็ต บล็อกไม้ ระฆัง กล็อกเคนชปีล โซโลโฟน เซเลสตา ฯลฯ

4.เครื่องสาย หมายถึง เครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการสั่นสะเทือนของสายลวด เชือก เอ็น หรือไนลอน และมีตัวกำธรมีเสียง ทำหน้าที่ขยายเสียงให้ดังมากขึ้น คุณภาพของเสียงขึ้นอยู่กับรูปร่าง และวัตถุที่ใช้ทำ การสั่นสะเทือนของสายอาจทำได้โดยการสี หรือดีดโดยอาจกระทำโดยตรงหรือเพิ่มกลไกให้ยุ่งยากขึ้น ในวงออร์เคสตราประกอบด้วย ไวโอลิน วิโอลา เชลโล ดับเบิลเบส และฮาร์ป

5.เครื่องลิ่มนิ้ว หรือ คีย์บอร์ด คือชุดของก้านเสียงหรือคีย์ที่อยู่ติดกันซึ่งสามารถกดด้วยนิ้วได้ เป็นส่วนประกอบของเครื่องดนตรีหลายชนิด ปกติลิ่มนิ้วมักจะมีคีย์ในการเล่นชุดละ 12 ก้านเสียงสำหรับบันไดเสียงแบบตะวันตก มีทั้งอันสั้นและอันยาวประกอบกันและวนซ้ำกันไปเรื่อย ในช่วงอ็อกเทฟ การกดคีย์บนลิ่มนิ้วจะทำให้เครื่องดนตรีนั้นส่งเสียงออกมา ในวงออร์เคสตราจะมีเปียโนเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในวง

4.2.4 การแต่งกาย

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาเครื่องแต่งกายจากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และศึกษาเพิ่มเติมจากวิทัศน์ เพลงต้นตระกูลไทย ใน การแสดงละครเรื่อง อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง มีการแต่งกาย ดังนี้

ภาพที่ 4.8 การแต่งกาย พระยารามณรงค์

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนยาวคอตั้ง
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) กางเกงขลิบสีเหลือง
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) เกราะคอ
- 6) เกราะแขน

ภาพที่ 4.9 การแต่งกาย พระราชมณู

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนยาวคอตั้งขลิบลายทอง
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) กางเกง
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) หมวกทรงประพาส
- 6) เกราะคอ
- 7) เกราะแขน
- 8) เกราะเอว
- 9) เกราะขา

ภาพที่ 4.10 การแต่งกาย เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก)

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2565)

- 1) เสื้อแขนยาวคอตั้ง
- 2) เสื้อคลุม
- 3) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) ลอมพอก
- 6) กางเกง

ภาพที่ 4.11 การแต่งกาย สีหราชเดโช

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนยาวคอตั้ง
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) กางเกง
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) หมวกพระมาลาเปี้ยว
- 6) เกราะคอ
- 7) เกราะแขน
- 8) เกราะเอว
- 9) เกราะขา

ภาพที่ 4.12 การแต่งกาย เจ้าคุณพิชัยดาบหัก

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนสั้นคอตั้ง
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) กางเกง
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) หมวกทรงประพาส
- 6) เกราะคอ

ภาพที่ 4.13 การแต่งกาย องค์พระสุริโยทัย

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนยาวคอตั้ง
- 2) ผ้านุ่งโจงกระเบน
- 3) กางเกง
- 4) ผ้าคาดสะเอว
- 5) หมวกพระมาลาเบี่ยง
- 6) เกราะคอ
- 7) เกราะแขน
- 8) เกราะขา

ภาพที่ 4.14 การแต่งกาย ท้าวสุรนารี

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

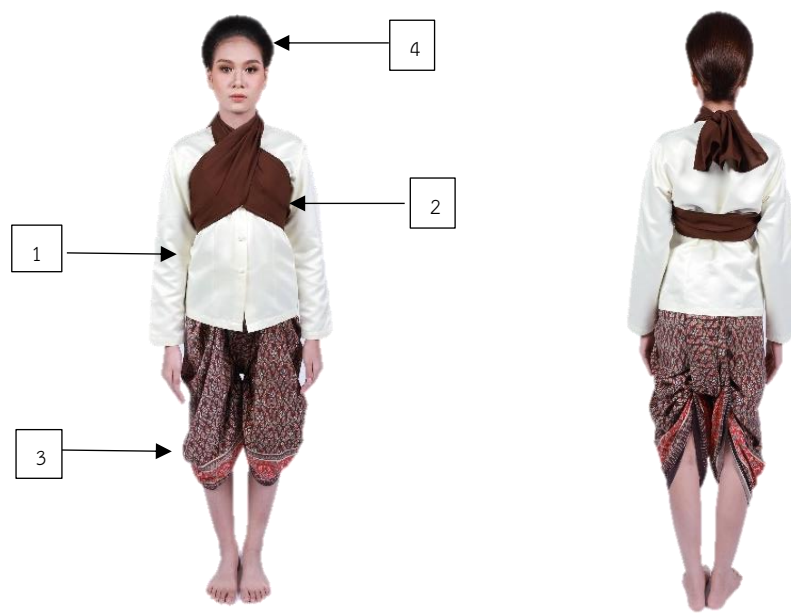
- 1) สไบพลีท
- 2) ผ้าตาดทอง
- 3) ผ้านุ่งมีลายเชิง
- 4) ต่างหู
- 5) สั้งวาล
- 6) เข็มขัด
- 7) กำไลข้อมือ
- 8) ทรงผมหลักแจว

ภาพที่ 4.15 การแต่งกาย ท้าวเทพสตรี

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

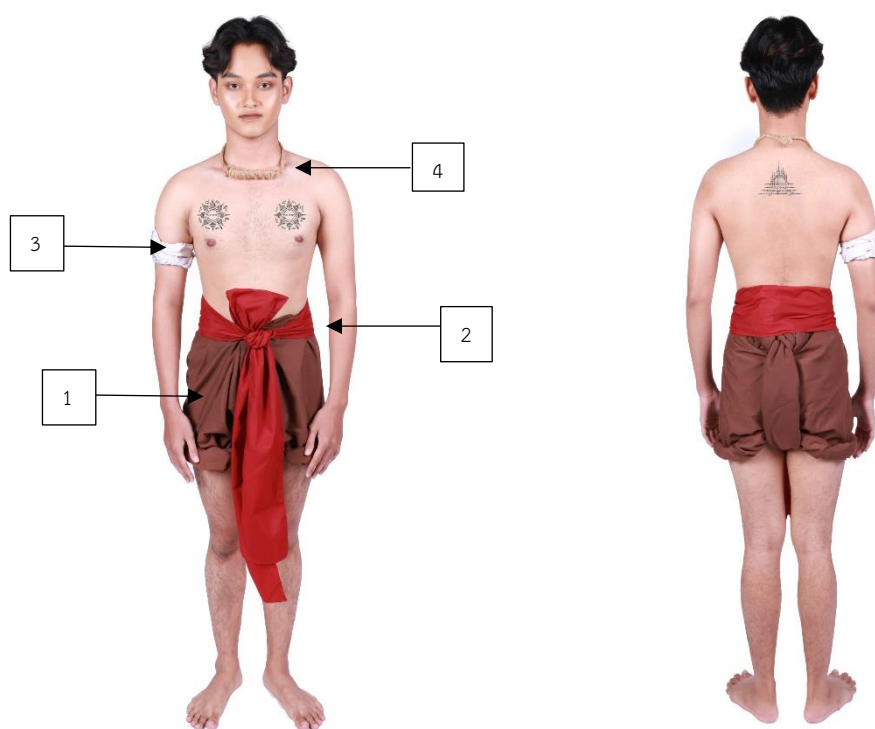
- 1) เสื้อแขนกระบอก
- 2) ผ้าแถบคาดรัดอก
- 3) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 4) ทรงผมดอกกระทุ้ม

ภาพที่ 4.16 การแต่งกาย ท้าวศรีสุนทร

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

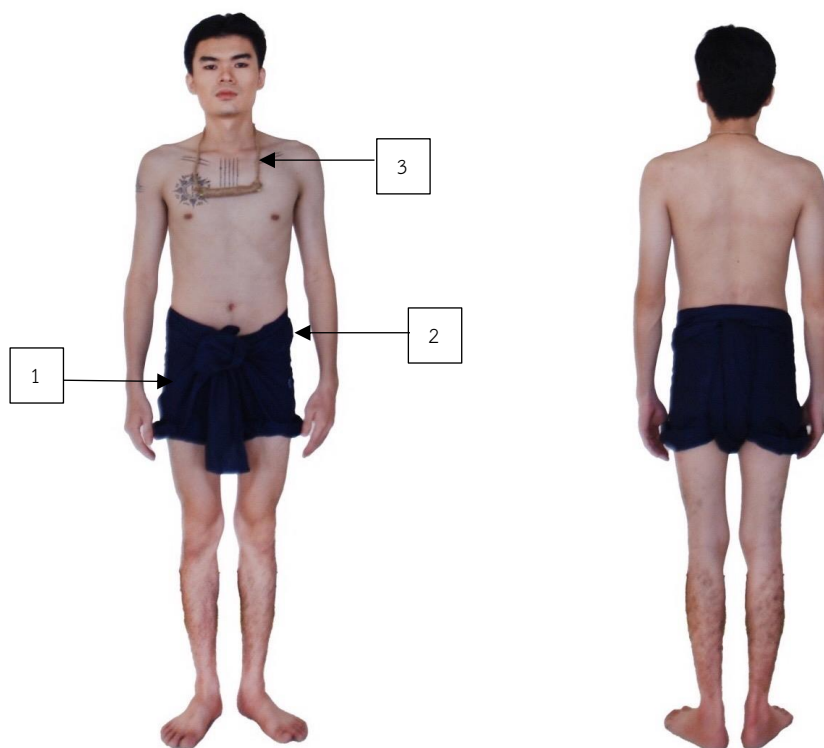
- 1) เสื้อแขนกระบอก
- 2) ผ้าแถบคาดรัดอก
- 3) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 4) ทรงหมดอกกระพุ่ม

ภาพที่ 4.17 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายแท่น”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

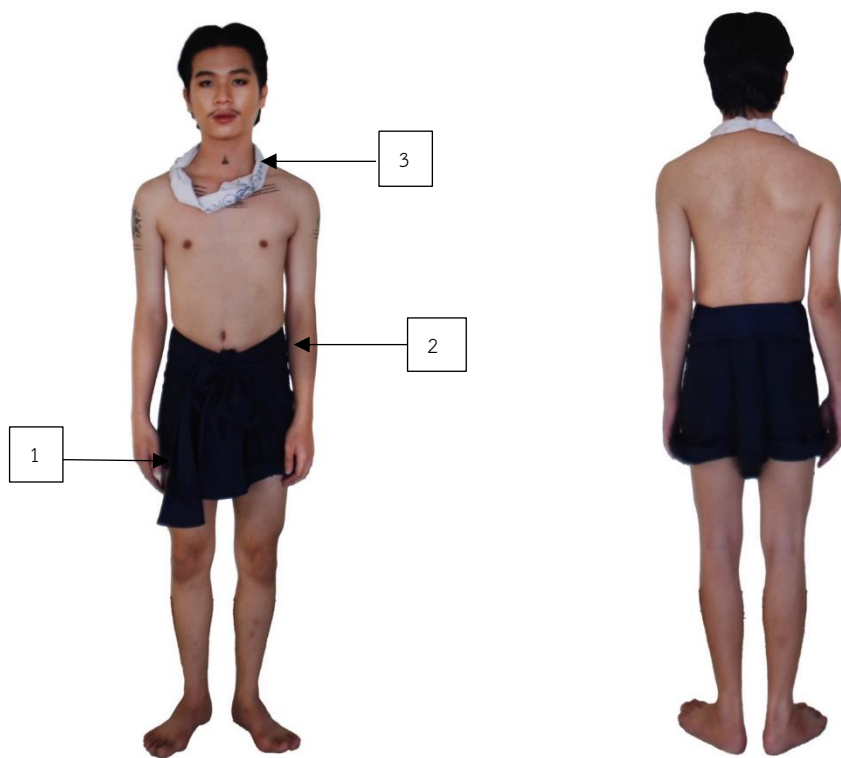
- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) ผ้าประเจียด
- 4) ตะกรุด

ภาพที่ 4.18 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายดอก”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

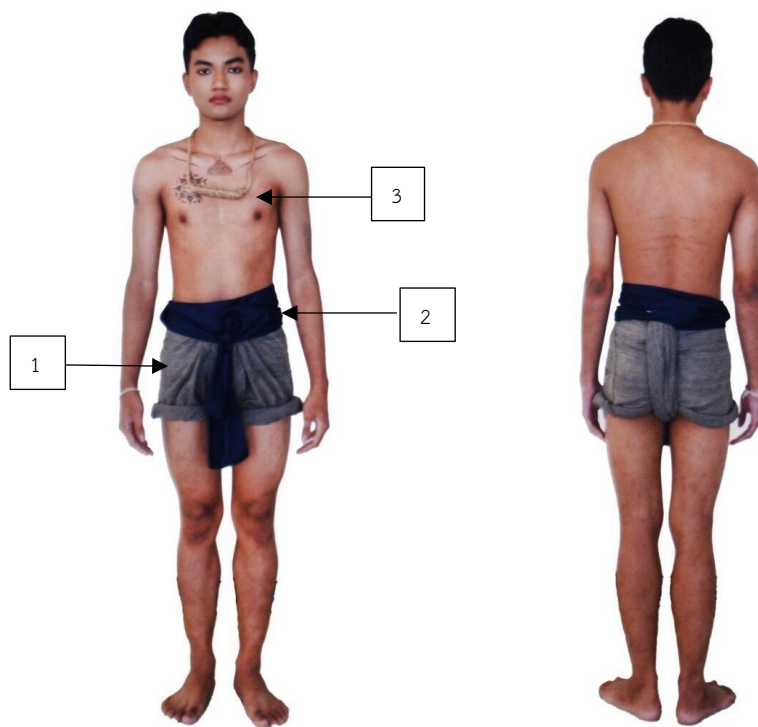
- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) ตะกรุด

ภาพที่ 4.19 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายอิน”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) ผ้าประเจียด

ภาพที่ 4.20 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายเมือง”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

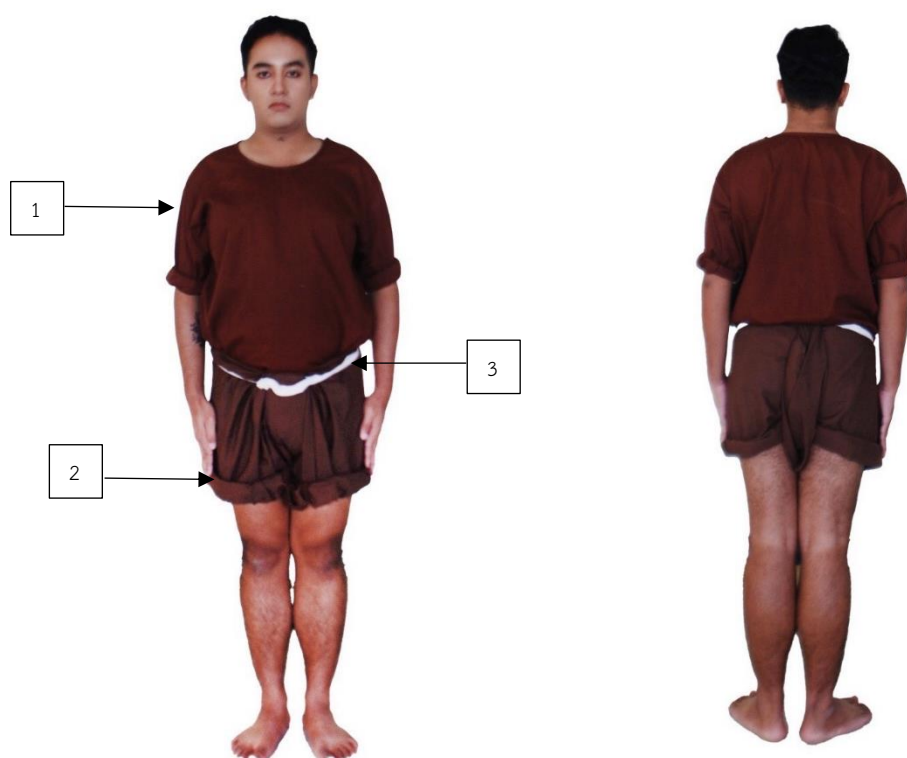
- 1) ฟ้านุ่งโจงกระเบน
- 2) ฟ้ายาคาดสะเอว
- 3) ตะกรุด

ภาพที่ 4.21 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “ขุนสรรรค์”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

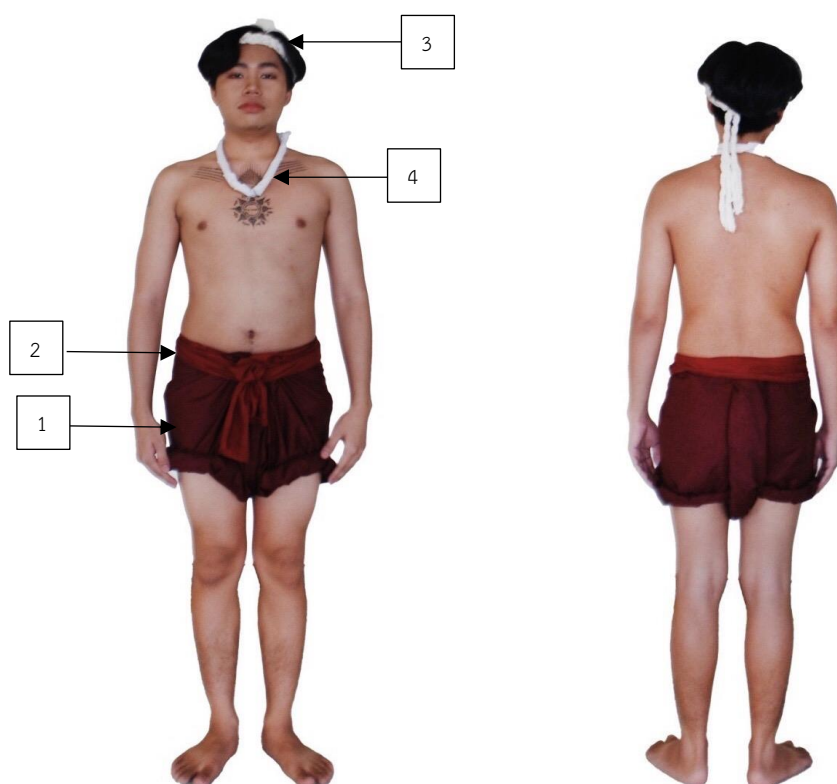
- 1) เสื้อแขนงุด
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ผ้าคาดสะเอว
- 4) สายคล้องกระสุนปืน

ภาพที่ 4.22 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “พันเรื่อง”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

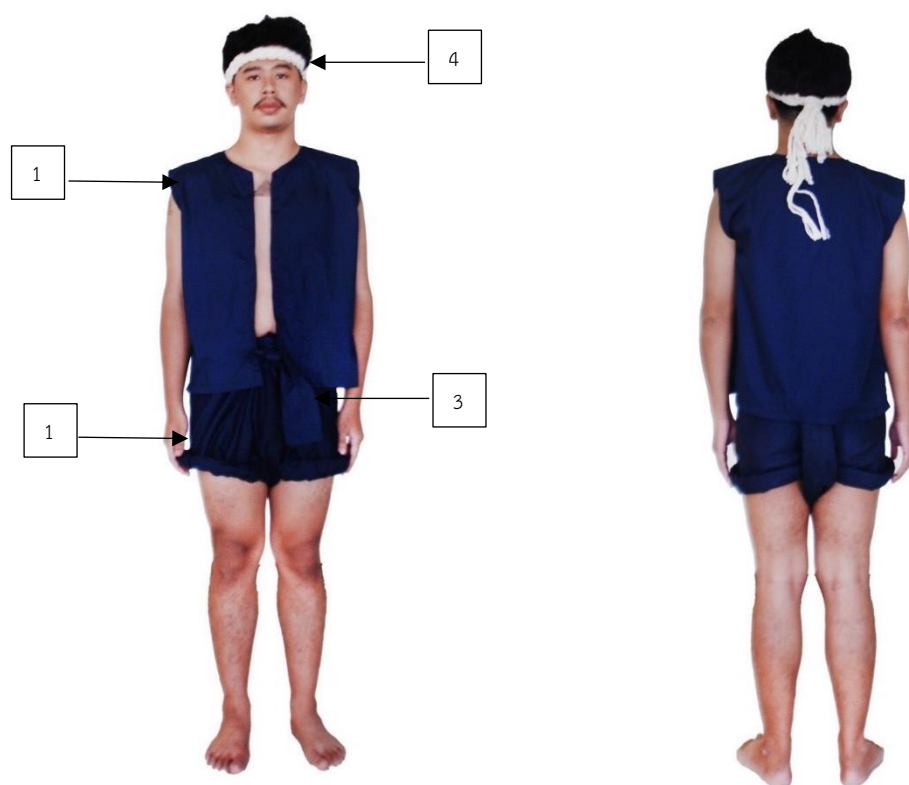
- 1) เสื้อคอกลมแขนสั้น
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ผ้าคาดสะเอว

ภาพที่ 4.23 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองแสงใหญ่”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

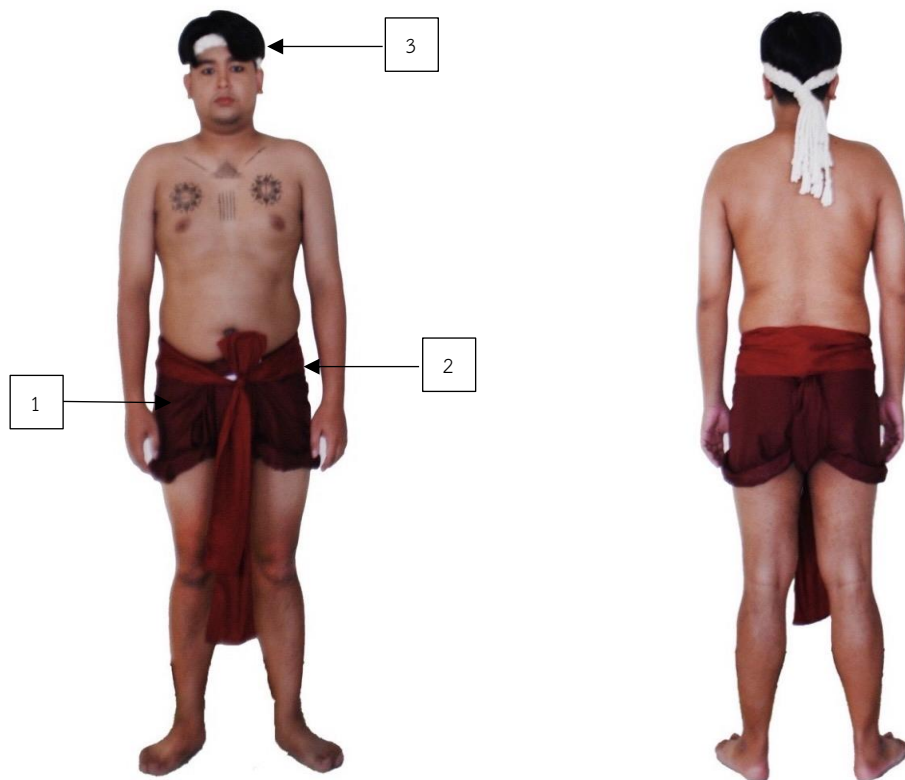
- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) มงคล
- 4) ผ้าประเจียด

ภาพที่ 4.24 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายโชติ”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อกั๊ก
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ผ้าคาดสะเอว
- 4) มงคล

ภาพที่ 4.25 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองเหม็น”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

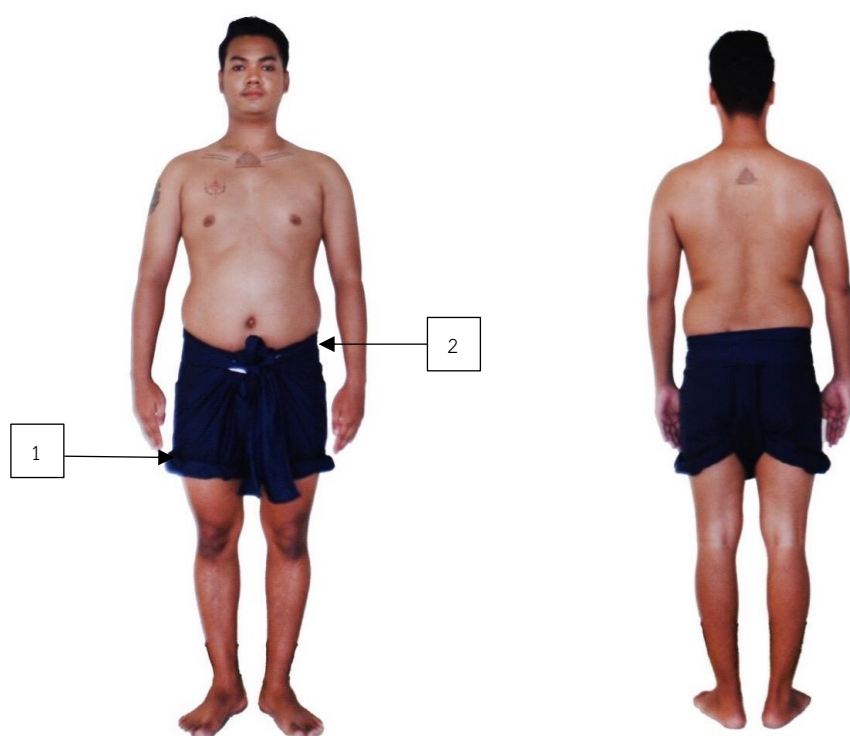
- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) มงคล

ภาพที่ 4.26 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายจันหนวดเขี้ยว”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว
- 3) ผ้าประเจียด
- 4) มงคล
- 5) ตะกรุด

ภาพที่ 4.27 การแต่งกายชาวบ้านบางระจัน “นายทองแก้ว”

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

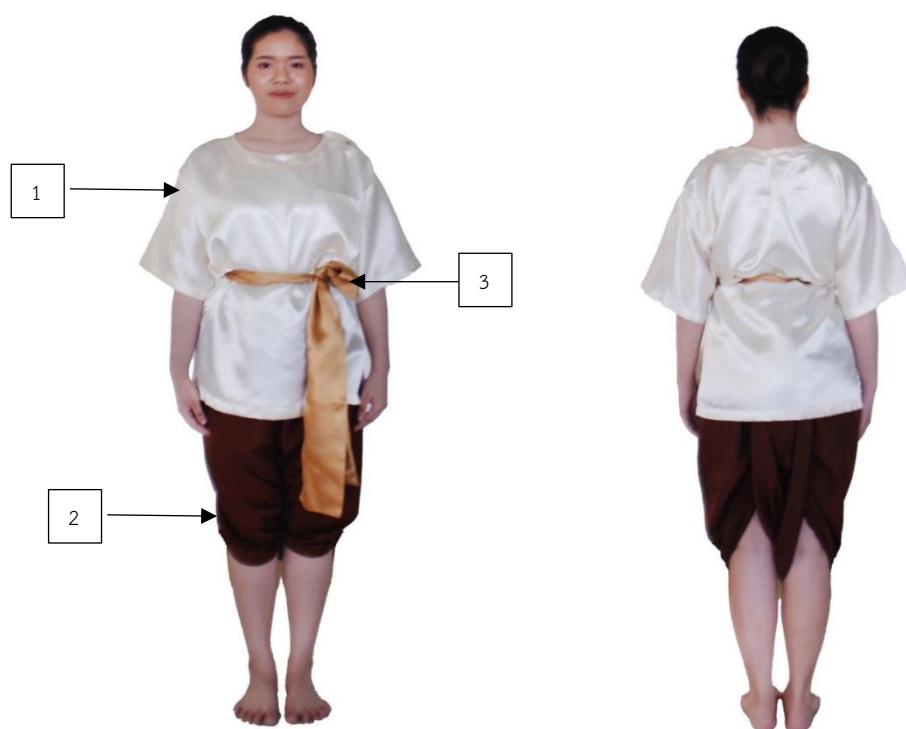
- 1) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 2) ผ้าคาดสะเอว

ภาพที่ 4.28 การแต่งกายชาวบ้านหญิง

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนกระบอก
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ดอกไม้ทัดหู
- 4) ทรงเกล้าหน้า ป่อยหลัง

ภาพที่ 4.29 การแต่งกายชาวบ้านชาย

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อคอกลมแขนสั้น
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ผ้าคาดสะเอว

ภาพที่ 4.30 การแต่งกายนักร้อง

ที่มา: ชนาภา อยู่สบาย และคณะ (2566)

- 1) เสื้อแขนกระบอก
- 2) ผ้าถุงโจงกระเบน
- 3) ผ้าแถบคาดรัดอก
- 4) ดอกไม้ทัดหู
- 5) ทรงเกล้าหน้า ปลอยหลัง

4.2.5 กระบวนทำรำของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

4.2.5.1 กระบวนทำรำเพลงตันตระกุลไทย คณะผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนทำรำจาก อาจารย์นันทา น้อยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยสามารถแบ่ง โครงสร้างของเพลงตันตระกุลไทยออกเป็น 4 ช่วงได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 เมื่อดนตรีเริ่มขึ้นชาวบ้านและนักร้องจะอำทำเดินออกมาตามจังหวะและ ตั้งแถว และเริ่มกระบวนทำรำตามเนื้อเพลง

ช่วงที่ 2 กล่าวถึงบุคคลสำคัญ 5 ท่าน ได้แก่ พระยาราม พระราชมนู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) พระยาสีหราชเดโช พระยาพิชัยดาบหัก เมื่อบทร้องกล่าวถึงใครให้ปฏิบัติ ตามบทร้องนั้นๆ และเมื่อบทร้องกล่าวถึงบุคคลสำคัญจบจะกลับไปท่อนสร้อย

ช่วงที่ 3 กล่าวถึงชาวบ้านบางระจัน 11 คน ได้แก่ นายแพน นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทนวดเขียว นายทอง แก้ว เมื่อบทร้องกล่าวถึงใครให้ปฏิบัติตามบทร้องนั้นๆ เมื่อบทร้องกล่าวถึงบุคคลสำคัญจบจะกลับไป ท่อนสร้อย

ช่วงที่ 4 กล่าวถึง องค์พระสุริโยทัย ท้าวสุรนารี ท้าวเทพกระษัตรีและท้าวศรีสุนทร เมื่อบทร้องกล่าวถึงใครให้ปฏิบัติตามบทร้องนั้นๆ เมื่อบทร้องกล่าวถึงบุคคลสำคัญจบจะกลับไปท่อน สร้อย

4.2.4.2 กระบวนทำรำและรูปแบบแถวของการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

การอธิบายรูปแบบการแปรแถวในการแสดงชุด ตันตระกุลไทย คณะผู้วิจัยได้อธิบายโดยใช้ ลักษณะของแผนภาพประกอบสัญลักษณ์ดังนี้

หมายถึง ด้านหน้าเวที

หมายถึง เวที

หมายถึง นักร้อง

หมายถึง ชาวบ้านผู้หญิง

หมายถึง ชาวบ้านผู้ชาย

หมายถึง บุคคลสำคัญ 5 ท่านแรก

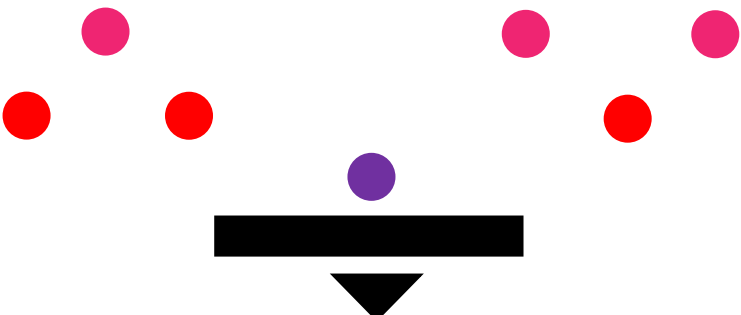

หมายถึง ชาวบ้านบางระจัน

หมายถึง บุคคลสำคัญ 4 ท่าน

ตารางที่ 3.4 ท่ารำ

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว		
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 1		ดนตรีออก	เมื่อดนตรีบรรเลงขึ้น ผู้แสดงจะย่อตัวออกมา ตามจังหวะ

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 2		ต้นตระกูล ไทย	ทิส : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ยืนตรง เท้าชิด มือทั้งสองไขว้หลัง เมื่อเริ่มเนื้อร้องให้ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วย จมูกเท้า			
ท่าที่ 3		ใจท่าน เหี้ยมหาญ	ทิส : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลังมือ ซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า เท้าขวาเปิดส้น เท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้าซ้ายย่ำลงด้านหน้า แล้วเปิดส้นเท้าขวา			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 4		รักษา ดินแดนไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองผสานไว้ ด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
			วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือทั้งสองผสานไว้ด้านหน้าระดับชายพก ย่ำเท้าขวาลง เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้าด้วยจุมูกเท้า
ท่าที่ 5		ไว้ให้ ลูกหลาน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มอง มือขวา มือ : มือทั้งสองผายออก จากกัน เท้า : เท้าขวาเฉียงไป ด้านข้างเล็กน้อย แตะด้วย จุมูกเท้า
			วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือขวา มือทั้งสองผายออกจากกัน เท้าซ้ายก้าวมาด้านหน้า เท้าขวาเฉียงไปด้านข้างเล็กน้อย แล้วแตะด้วยจุมูกเท้า

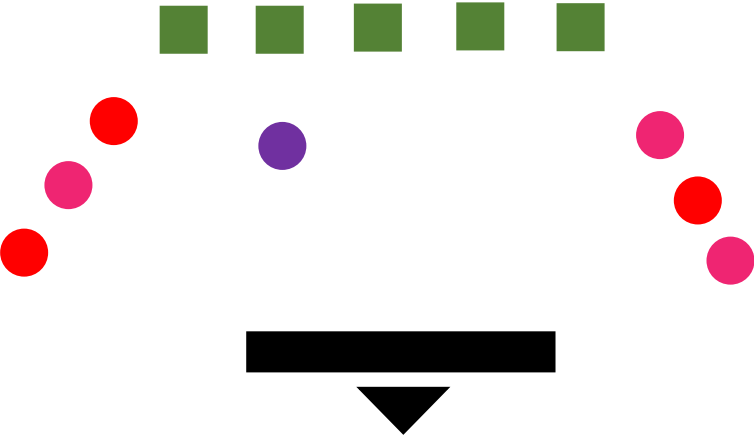
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 6		สู้จนสูญเสี	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวายื่นออกไป ด้านหน้าระดับไหล่มือซ้าย ปิดตรงแขนขวาไปจนสุด แขน เท้า : ถอนขวา จากนั้น ถอนซ้ายและนำเท้าขวา มาแตะ
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือ มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายปิดตรงแขนขวาไปจนสุดแขน ซ้าย ถอนเท้าขวาแล้วตามด้วยถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะ			
ท่าที่ 7		แม่ชีวิตของ ท่าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้า ซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 8		เพื่อถนอม บ้าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองโกยขึ้น ระดับไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้นระดับไหล่ แล้วก้าวเท้าขวาขึ้นมา เท้าซ้ายเปิด ส้นเท้าหลัง		
ท่าที่ 9		เมืองไว้ให้เรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือ ซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เท้า ซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอกของตัวเอง เท้าขวา อยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืด		

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 10		ลูกขึ้นเถิด	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองตามมือ มือขวาค่อยๆโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
ท่าที่ 11		พี่น้องไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงขวา มองตามมือ มือซ้ายค่อยๆโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 12		อย่าให้	ทิศ : ขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้น ปลายนิ้ว (ท่าปฏีเสธ) แขน ตึง มือขวาไขว้หลัง เท้า : ถอนเท้าขวา ตะ เท้าซ้าย
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศขวา เอียงซ้าย มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่าปฏีเสธ) แขนตึง มือขวาไขว้ หลัง ถอนเท้าขวา นำเท้าซ้ายมาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			
ท่าที่ 13	 	ชีวิตสูญเปล่า	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือซ้ายแบมือเข้าอก แล้ววาดออก มือขวาไขว้ หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้าแล้วเปิดส้นเท้า หลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือซ้ายแบมือเข้าหาอกแล้ววาดมือออกไปทางซ้าย มือขวาไว้ หลัง เท้าซ้ายก้าวไปด้านหน้าแล้วเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วยืด			

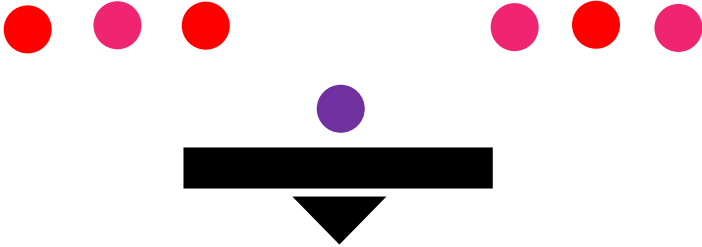
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 14		รักชาติ	ทิศ : หน้า ศีระ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสอง ประสานกันไว้ที่อก เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองตั้งวงไขว้กันระดับอก แล้วหมุนข้อมือทาบลงที่ฐานไหล่ (ท่ารัก) เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง		
ท่าที่ 15		ยิ่งชีพของเรา	ทิศ : หน้า ศีระ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือ ซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก (ท่าตัวเรา) เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วก็ยืดตัวขึ้น		

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ทำนอง เพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 16		เหมือนดังวงศ์เฝ้า	ทิศ : ขวาและซ้าย (ชาวบ้าน 2 ฝั่ง) ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่า ไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรด หน้าผาก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ชาวบ้านที่อยู่ด้านขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้ายหันไปทิศขวา หน้าตรง มือทั้งสองทำท่าไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร		

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้องทำนอง เพลง	อธิบาย
ท่าที่ 17		ต้นตระกูลไทย	ทิต : ขวาและซ้าย ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่า ไหว้ระดับอก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
วิธีปฏิบัติท่ารำ มือทั้งสองทำท่าไหว้ระดับอก ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้ายหันไปทิศขวา และนั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร			

ท่าที่ 18	- ท่านพระยารามผู้มีความแข็งแรงขันสู้รบป้องกันมิได้ยอมแพ้ฝ่าย - พระราชมนู ทหารสมัยกรุงชาติ แสดงความสามารถ ได้ชัยชนะมากมาย - เจ้าพระยาโกษาเหล็ก ท่านเป็นแม่ทัพชั้นเอกของสมเด็จพระนารายณ์ - สี่หราชเดช ผจญสงครามใหญ่โต ต่อตีศัตรูแพ้ฝ่าย - เจ้าคุณพิชัยดาบหัก ผู้กล้าหาญ ยิ่งนัก ล้วนเป็นต้นตระกูลไทย	เมื่อบทร้อง กล่าวถึงใครให้ ปฏิบัติตามบทร้อง นั้น ๆ และขยับ เพียงเล็กน้อย

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว		
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ทำที่ 19		ต้นตระกูลไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้ มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ยืนตรง เท้าชิด มือทั้งสองไขว้หลัง เมื่อเริ่มเนื้อร้องให้ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วย จมูกเท้า		

ท่าที่ 20		ใจท่าน เหี่ยมหาญ	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลังมือ ซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า เท้าขวาเปิดส้น เท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้าซ้ายย่ำลงด้านหน้า แล้วเปิดส้นเท้าขวา			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 21		รักษาดินแดน ไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองผสานไว้ ด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือทั้งสองผสานไว้ด้านหน้าระดับชายพก ย่ำเท้าขวาลง เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			

ลำดับ	ลักษณะท่าร่ำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 22		ไวให้ ลูกหลาน	ทิต : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มอง มือขวา มือ : มือทั้งสองผายออก จากกัน เท้า : เท้าขวาเฉียงไป ด้านข้างเล็กน้อย ตะ ด้วยจุมกเท้า
	วิธีปฏิบัติท่าร่ำ ทิตหน้า เอียงซ้าย มองมือขวา มือทั้งสองผายออกจากกัน เท้าซ้ายก้าวมาด้านหน้า เท้าขวาเฉียงไปด้านข้างเล็กน้อย แล้วตะด้วยจุมกเท้า		
ท่าที่ 23		สู้จนสูญเสีย	ทิต : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาดั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวา ไปจนสุดแขน เท้า : ถอนขวา+ซ้าย ตะขวา
	วิธีปฏิบัติท่าร่ำ ทิตหน้า เอียงซ้าย มองมือ มือขวาดั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวาไปจนสุด แขนซ้าย ถอนเท้าขวาแล้วตามด้วยถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาตะ		

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 24		แม่ชีวิตของ ท่าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอน เท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			

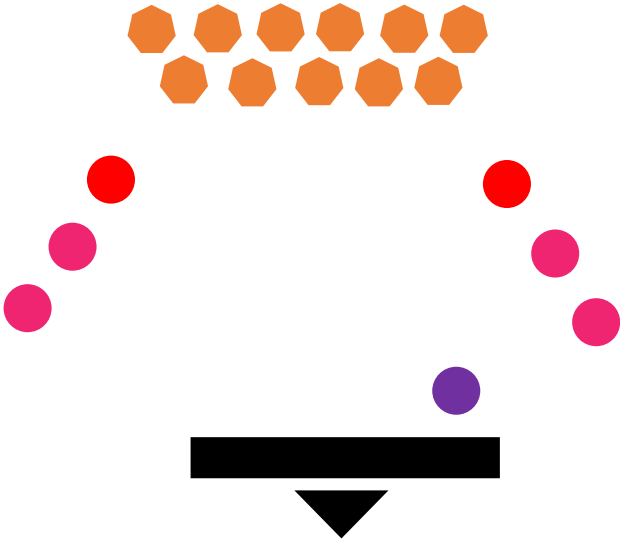
ท่าที่ 25		เพื่อถนอม บ้าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองโกยขึ้น ระดับไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้นระดับไหล่ แล้วก้าวเท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิด ส้นเท้าหลัง			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 26		เมืองไว้ให้เรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอกของตัวเอง เท้าขวาอยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืด			
ท่าที่ 27		ลูกขึ้นเถิด	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองตามมือ มือขวาค่อยๆโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 28		พี่น้องไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงขวา มองตามมือ มือซ้ายค่อยๆโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง		
ท่าที่ 29		อย่าให้	ทิศ : ขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่าปฏิสฐ) แขนตั้ง มือขวาไขว้หลัง เท้า : ถอนเท้าขวา ตะเท้าซ้าย
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศขวา เอียงซ้าย มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่าปฏิสฐ) แขนตั้ง มือขวาไขว้หลัง ถอนเท้าขวา นำเท้าซ้ายมาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า		

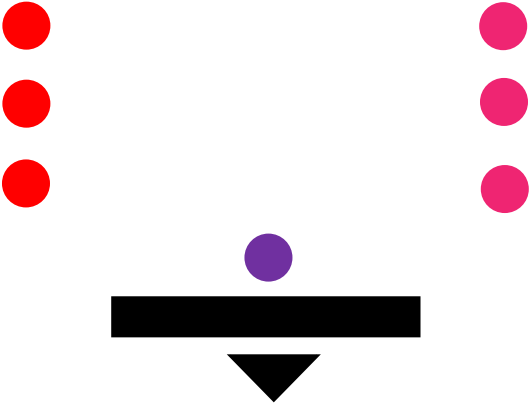
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 30		ชีวิตสุขญเปล่า	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือซ้ายแบมือ เข้าอก แล้ววาดออก มือ ขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า แล้วเปิดส้น เท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือซ้ายแบมือเข้าหาอกแล้ววาดมือออกไปทางซ้าย มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวไปด้านหน้าแล้วเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วยืด		
ท่าที่ 31		รักชาติ	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสอง ประสานกันไว้ที่อก เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองตั้งวงไขว้กันระดับอก แล้วหมุนข้อมือทาบลงที่ฐานไหล่ (ท่ารัก) เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง		

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 32		ยี่งชีพของเรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือ เข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่ ด้านหน้า แล้วเปิดสัน เท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก (ท่าตัวเรา) เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเท้าซ้ายเปิดสันเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วก็ยืดตัวขึ้น			

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 33		เหมือนดัง พงศ์เผ่า	ทิศ : ขวาและซ้าย (ชาวบ้าน2ฝั่ง) ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
วิธีปฏิบัติท่ารำ ชาวบ้านที่อยู่ด้านขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้ายหันไปทิศขวา หน้าตรง มือทั้งสองทำท่าไหว นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร			
ท่าที่ 34		ต้นตระกูล ไทย	ทิศ : ขวาและซ้าย ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว ระดับอก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
วิธีปฏิบัติท่ารำ มือทั้งสองทำท่าไหวระดับอก ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่ง ซ้ายหันไปทิศขวา และนั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร			

ลำดับ	ลักษณะท่าร่ำ	เนื้อร้อง/ทำนองเพลง	อธิบาย
ท่าที่ 35		หมู่บุคคลสำคัญ หัวหน้าชาว บางระจัน ที่เราหาซื้อได้ นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรพันเรื่อง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น ท่านผู้นี้ล้วนเป็น ผู้กล้าหาญชาญชัย นายจันทนวด เชี่ยวชาญนายทองแก้ว ทำชื่อเสียง เพริดแพร้ว ไว้ลายเลือดไทย ชาวบางระจัน สำคัญยิ่งใหญ่ เป็นต้นตระกูลของไทย ที่ควร ระลึกตลอดกาล	เมื่อบทร้องกล่าวถึงใครให้ ปฏิบัติตามบทร้องนั้น ๆ และขยับเพียงเล็กน้อย

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 36		ต้นตระกูล ไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือ ซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ยืนตรง เท้าชิด มือทั้งสองไขว้หลัง เมื่อเริ่มเนื้อร้องให้ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือ ขวาท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วย จมูกเท้า			
ท่าที่ 37		ใจท่าน เหี่ยมหาญ	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลังมือซ้าย กำมือไว้ระดับอก เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า เท้าขวาเปิดส้นเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้าซ้ายย่อลงด้านหน้า แล้วเปิด ส้นเท้าขวา			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 38		รักษาดินแดน ไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองผสานไว้ ด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือทั้งสองผสานไว้ด้านหน้าระดับชายพก ย่ำเท้าขวาลง เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้าด้วยจุมกเท้า			
ท่าที่ 39		ไว้ให้ลูกหลาน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มอง มือขวา มือ : มือทั้งสองผายออก จากกัน เท้า : เท้าขวาเฉียงไป ด้านข้างเล็กน้อย แตะ ด้วยจุมกเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือขวา มือทั้งสองผายออกจากกัน เท้าซ้ายก้าวมาด้านหน้า เท้าขวาเฉียงไปด้านข้างเล็กน้อย แล้วแตะด้วยจุมกเท้า			

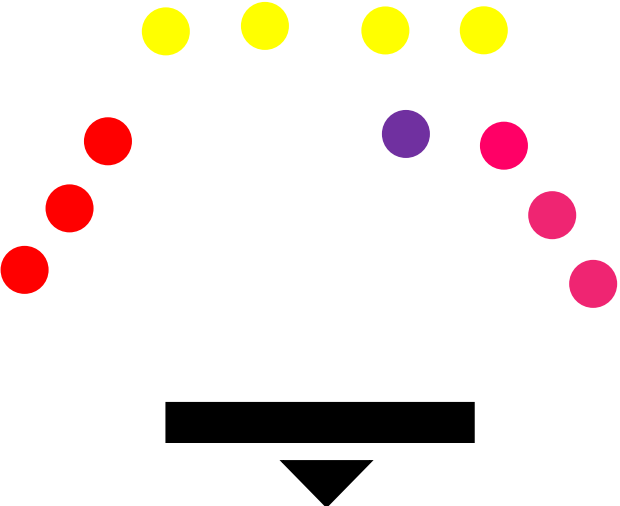
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 40		สู้จนสูญเสียม	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวา ไปจนสุดแขน เท้า : ถอนขวาและเท้า ซ้าย นำเท้าขวาเตะมา เตะ
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือ มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวาไปจนสุดแขน ซ้าย ถอนเท้าขวาแล้วตามด้วยถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาเตะ			
ท่าที่ 41		แม่ชีวิตของ ท่าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายเตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้า ซ้าย นำเท้าขวามาเตะด้านหน้าด้วยจุมูกเท้า			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 42		เพื่อถนอม บ้าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองโกยขึ้น ระดับไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้นระดับไหล่ แล้วก้าวเท้าขวาขึ้นมา เท้าซ้ายเปิด ส้นเท้าหลัง		
ท่าที่ 43		เมืองไว้ให้เรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือ ซ้ายขึ้นหัวแม่มือเข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นหัวแม่มือเข้าอกของตัวเอง เท้าขวา อยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืด		

ลำดับ	ลักษณะท่าท่า	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 44		ลูกขึ้นเถิด	ทศ : หน้า ศิริษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่าท่า ทศหน้า เอียงซ้าย มองตามมือ มือขวาค่อยๆโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
ท่าที่ 44		พี่น้องไทย	ทศ : หน้า ศิริษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่าท่า ทศหน้า เอียงขวา มองตามมือ มือซ้ายค่อยๆโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง

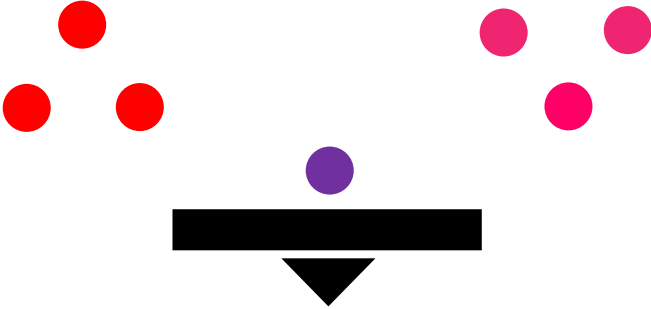
ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 45		อย่าให้	ทิศ : ขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้น ปลายนิ้ว (ท่าปฏิเสธ) แขน ตึง มือขวาไขว้หลัง เท้า : ถอนเท้าขวา ตะ เท้าซ้าย
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศขวา เอียงซ้าย มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่าปฏิเสธ) แขนตึง มือขวาไขว้ หลัง ถอนเท้าขวา นำเท้าซ้ายมาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			
ท่าที่ 46		ชีวิตสูญเปล่า	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือซ้ายแบ่มือเข้าอก แล้ววาดออก มือขวาไขว้ หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า แล้วเปิดส้นเท้า หลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือซ้ายแบ่มือเข้าหาอกแล้ววาดมือออกไปทางซ้าย มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวไปด้านหน้าแล้วเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วยืด			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 47		รักชาติ	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสอง ประสานกันไว้ที่อก เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองตั้งวงไขว้กันระดับอก แล้วหมุนข้อมือทาบลงที่ฐานไหล่ (ท่ารัก) เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง			
ท่าที่ 48		ยิ่งชีพของเรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือ ซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอก (ท่าตัวเรา) เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืดตัวขึ้น			

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว
	The diagram illustrates a sequence of colored dots arranged in a semi-circular pattern. At the top, there are four yellow dots. Below them, on the left side, are three red dots, and on the right side, there are three pink dots. In the center of the semi-circle, there is a single purple dot. Below the dots is a thick black horizontal bar, and directly beneath the bar is a black downward-pointing triangle.

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 50		เหมือนดัง พงศ์เผ่า	ทิส : ขวาและซ้าย (ชาวบ้าน2ฝั่ง) ศิริษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
วิธีปฏิบัติท่ารำ ชาวบ้านที่อยู่ด้านขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้ายหันไปทิศขวา หน้าตรง มือทั้งสองทำท่าไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร			
ท่าที่ 51		ต้นตระกูล ไทย	ทิส : ขวาและซ้าย ศิริษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว้ ระดับอก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
วิธีปฏิบัติท่ารำ มือทั้งสองทำท่าไหว้ระดับอก ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่ง ซ้ายหันไปทิศขวา และนั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร			

ลำดับ	ลักษณะท่าท่า	เนื้อร้อง/ทำนองเพลง	อธิบาย
ท่าที่ 52		องค์พระสุริโยทัย ยอดยิ่ง หญิงไทย สละพระองค์เพื่อ ชาติ ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ป้องกันกลาง นคร ไว้ด้วยความสามารถ ท้าวสุรนารี ผู้เป็นนักรบ สตรี กล้าหาญองอาจ ป้องกันอีสานด้านศัตรูของ ชาติ ล้วนเป็นสตรีสามารถ ต้นตระกูลของไทย	เมื่อบทร้องกล่าวถึงใคร ให้ปฏิบัติตามบทร้องนั้น ๆ และขยับเพียงเล็กน้อย

ลำดับ	ลักษณะการแปรแถว

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 53		ต้นตระกูลไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ยืนตรง เท้าชิด มือทั้งสองไขว้หลัง เมื่อเริ่มเนื้อร้องให้ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือ ขวาท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วย จมูกเท้า			

ท่าที่ 54		ใจท่าน เหี่ยมหาญ	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลังมือ ซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า เท้าขวาเปิดส้น เท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายกำมือไว้ระดับอก เท้าซ้ายย่างลงด้านหน้า แล้วเปิด ส้นเท้าขวา			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 55		รักษาดินแดน ไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองผสานไว้ ด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
	วิธีปฏิบัติท่ารำ หน้าตรง มือทั้งสองผสานไว้ด้านหน้าระดับชายพก ย่ำเท้าขวา ลงเท้าซ้ายแตะ ด้านหน้าด้วยจมูกเท้า		
ท่าที่ 56		ไว้ให้ ลูกหลาน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มอง มือขวา มือ : มือทั้งสองผายออก จากกัน เท้า : เท้าขวาเฉียงไป ด้านข้างเล็กน้อย แตะ ด้วยจมูกเท้า
	วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือขวา มือทั้งสองผายออกจากกัน เท้าซ้ายก้าวมาด้านหน้า เท้าขวาเฉียงไปด้านข้างเล็กน้อย แล้วแตะด้วยจมูกเท้า		

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 57		สู้จนสูญเสียน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวา ไปจนสุดแขน เท้า : ถอนขวา ถอน ซ้าย และนำเท้าขวามา แตะ
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองมือ มือขวาตั้งวงกลาง มือซ้ายปัดตรงแขนขวาไปจนสุด แขนซ้าย ถอนเท้าขวาแล้วตามด้วยถอนเท้าซ้าย นำเท้าขวามาแตะ			
ท่าที่ 58		แม่ชีวิตของ ท่าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาทำท่าไว้ มือ มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายแตะ ด้านหน้า เปิดนิ้วเท้า
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า ศีรษะเอียงซ้าย มองมือขวา มือขวาทำท่าไว้มือ มือซ้ายไขว้หลัง ถอนเท้า ซ้าย นำเท้าขวามาแตะด้านหน้าด้วยจุมูกเท้า			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 59		เพื่อถนอมบ้าน	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองโกยขึ้น ระดับไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าว ขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้น เท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือทั้งสองโกยขึ้นระดับไหล่ แล้วก้าวเท้าขวาขึ้นมา เท้าซ้ายเปิด ส้นเท้าหลัง			
ท่าที่ 60		เมืองไว้ให้เรา	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือ เข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นนิ้วหัวแม่มือเข้าอกของตัวเอง เท้าขวา อยู่หน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืด			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 61		ลูกขึ้นเถิด	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงซ้าย มองตามมือ มือขวาค่อยๆโกยขึ้น มือซ้ายไขว้หลัง เท้าขวาก้าวข้าง เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
ท่าที่ 62		พี่น้องไทย	ทิศ : หน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง
			วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า เอียงขวา มองตามมือ มือซ้ายค่อยๆโกยขึ้น มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวข้าง เท้าขวาเปิดส้นเท้าหลัง

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 63		อย่าให้	ทิศ : ขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่า ปฏิสเสธ) แขนตั้ง มือ ขวาไขว้หลัง เท้า : ถอนเท้าขวา แตะเท้าซ้าย
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศขวา เอียงซ้าย มือซ้ายตั้งวงหน้า ส้นปลายนิ้ว (ท่าปฏิสเสธ) แขนตั้ง มือขวาไขว้หลัง ถอนเท้าขวา นำเท้าซ้ายมาแตะด้านหน้าด้วยจมูกเท้า			
ท่าที่ 64	 	ชีวิตสุญเปล่า	ทิศ : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือซ้ายแบมือ เข้าอก แล้ววาดออก มือขวาไขว้หลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวไป ด้านหน้า แล้วเปิดส้น เท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิศหน้า หน้าตรง มือซ้ายแบมือเข้าหาอกแล้ววาดมือออกไปทางซ้าย มือขวาไขว้หลัง เท้าซ้ายก้าวไปด้านหน้าแล้วเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จิ้งหะตัวย่อแล้วยืด			

ลำดับ	ลักษณะท่ารำ	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 65		รักชาติ	ทิต : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสอง ประสานกันไว้ที่อก เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิตหน้า หน้าตรง มือทั้งสองตั้งวงไขว้กันระดับอก แล้วหมุนข้อมือทาบลงที่ฐานไหล่ (ท่ารัก) เท้าขวาก้าวขึ้นมา เท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง			
ท่าที่ 66		ยิ่งชีพของเรา	ทิต : หน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นหัวแม่มือ เข้าอก เท้า : เท้าขวาอยู่ ด้านหน้า แล้วเปิดส้น เท้าหลัง
วิธีปฏิบัติท่ารำ ทิตหน้า หน้าตรง มือขวาไขว้หลัง มือซ้ายขึ้นหัวแม่มือเข้าอก (ท่าตัวเรา) เท้าขวาอยู่ด้านหน้า แล้วเท้าซ้ายเปิดส้นเท้าหลัง ใช้จังหวะตัวย่อแล้วก็ยืดตัวขึ้น			

ลำดับ	ลักษณะท่าท่า	เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	คำอธิบาย
ท่าที่ 67		เหมือนดังพงศ์ เผ่า	ทิศ : ขวาและซ้าย (ชาวบ้าน2ฝั่ง) ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
	วิธีปฏิบัติท่าท่า ชาวบ้านที่อยู่ด้านขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้ายหันไปทิศขวา หน้าตรง มือทั้งสองทำท่าไหว้ นิ้วหัวแม่มือจรดหน้าผาก นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร		
ท่าที่ 68		ต้นตระกูลไทย	ทิศ : ขวาและซ้าย ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองทำท่าไหว้ ระดับอก เท้า : นั่งคุกเข่า ท่า เทพบุตร
	วิธีปฏิบัติท่าท่า มือทั้งสองทำท่าไหว้ระดับอก ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งขวาหันไปทิศซ้าย ชาวบ้านที่อยู่ฝั่งซ้าย หันไปทิศขวา และนั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร		

จากการศึกษาพบว่า เพลงต้นตระกูลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดย หลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงต้นตระกูลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ บุคคลสำคัญ ได้แก่ พระยาราม พระราชมณู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) พระยาสิทธิราชเดโช พระยาพิชัยดาบหัก ชาวบ้านบางระริน 11 ท่าน คือ นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทร์หนองเขียว และนายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และท้าวสุรนารี จากบทเพลงและตัวละครดังกล่าว มีจุดมุ่งหมาย อยากให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญ ของชาติบ้านเมือง และอยากให้คนไทยทุกคนมีความ รักสามัคคีต่อกัน เพื่อจะได้อยู่กันอย่างสงบสุข เช่น “ต้นตระกูลไทย ใจท่านเหี่ยมหาญ รักษาดินแดน ไทย ไว้ให้ลูกหลาน สู้จนสูญเสีย แม้ชีวิตของท่าน เพื่อถนอมบ้าน เมืองไว้ให้เรา ลูกขึ้นเถิด พี่น้องไทย อย่าให้ชีวิตสูญเปล่า” วรรณศิลป์ทางภาษาที่เด่นที่สุดในเพลงต้นตระกูลไทย คือการสร้างเสียงสัมผัส ระหว่างวรรคให้เกิดความไพเราะ และยังคงฉันทลักษณ์ในภาษาไทยเช่นเดียวกัน ถือได้ว่าเป็นรสนิยม และสุนทรียภาพของคนไทยมาแต่ช้านาน เช่น “ท่านพระยาราม ผู้มีความแข็งขัน สู้รบป้องกัน มิได้ ยอมแพ้พ่าย พระราชมณู ทหารสมัยกู้ชาติ แสดงความสามารถ ได้ชัยชนะมากมาย” การใช้ภาพพจน์ การอุปมา อาทิเช่น ทำให้เห็นถึงลักษณะของตัวละคร ที่มีความสง่างาม เข้มแข็ง อดทน และมีความ เกลี้ยวฉลาดในการสู้รบ ผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเสียสละชีพเพื่อชาติของไทยในสมัยก่อนและ เห็นถึง ความรัก ความสามัคคีที่ต่างก็มีให้กัน เช่น “รักชาติยิ่งชีพของเรา เหมือนดังพงศ์เผ่า ต้นตระกูล ไทย”

ตารางที่ 3.5 อุปกรณ์ในการแสดง

บุคคลสำคัญ	อุปกรณ์ในการแสดง
พระยารามรณรงค์, พระราชมนู, พระยาสิทธิราชเดโช, ท้าวเทพ-กระษัตรี, ท้าวศรีสุนทร, ท้าวสุนารี่, เจ้าพระยาพิชัยดาบหัก, นายแท่น, นายดอก, นายอิน, นายเมือง, นายทองแสงใหญ่, นายโชติ, นายจันทรหนวดเขียว	ดาบ
เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก)	กริช
นายทองแก้ว	หอก
องค์พระสุริโยทัย	พระแสงของ้าว
นายพันเรือง, นายทองเหม็น	ขวาน
ขุนสรรรค์	ปืน

4.2.7 การประยุกต์ใช้

จากการศึกษาพบว่า การแสดงชุด ตันตระกุลไทย สามารถประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

4.2.5.1 ด้านการแสดง

ปัจจุบันได้มีการนำนาฏศิลป์มาประยุกต์ใช้ในการประดิษฐ์ท่ารำ โดยใช้ท่ารำในรูปแบบ “กำแบ” คือการใช้ท่าทางธรรมชาติ เป็นจุดเริ่มในรูปแบบการแสดงสร้างสรรค์ ที่ทำให้เกิดความหลากหลาย และเข้าใจการสื่อสารผ่านรูปแบบการแสดงได้ง่าย มีการนำเทคนิคแสง สี เสียง เข้ามาเป็นองค์ประกอบในการแสดงชุดต่างๆ ปรับปรุงลีลาท่ารำให้เหมาะสมกับฉากบนเวทีการแสดง มีการติดตั้งอุปกรณ์ที่ทันสมัย ทั้งระบบม่าน ฉาก แสง ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์มีระบบเสียง ที่สมบูรณ์ มีเครื่องฉายภาพยนตร์ประกอบการแสดง และเผยแพร่ศิลปกรรมทุกสาขานาฏศิลป์และสร้างนักวิชาการ โดยมีการเปิดสอนนาฏศิลป์ไทยในระดับปริญญาเอกอีกหลายแห่ง

4.2.5.2 ด้านการเรียนการสอน

ผู้สอนจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในบทเรียนที่สามารถนำความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ บทเพลงเข้าใจง่าย บทเพลงสอดแทรกเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ และยังสามารถนำไปบูรณาการให้เข้ากับวิชาประวัติศาสตร์ได้

4.3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

คณะผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำเพลงตันตระกุลไทย จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ทำการถ่ายทอดกระบวนการท่ารำให้แก่นักศึกษาปริญญาตรีปีที่1-3 ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ และได้้นำแนวกระบวนการทฤษฎี การถ่ายทอดที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามในด้านนาฏศิลป์ไทยสุนทรียะในด้านที่จะเกิดขึ้นได้ จากการแสดงนั้นต้องเลือกตัวผู้แสดงก่อนที่จะมีการถ่ายทอด โดยคำนึงถึงหลักการทางด้านนาฏศิลป์ ดังนี้

4.3.1 การคัดเลือกนักแสดง

เพลงตันตระกุลไทย ใช้ผู้แสดงทั้งหมด 29 คน จะมี นักร้องหลัก 1 คน นักร้องประสาน 2 คน ผู้หญิง 1 ผู้ชาย 1 ผู้ที่แสดงเป็นชาวบ้าน 6 คน แสดงเป็นบุคคลสำคัญทั้งหมด 20 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

4.3.1.1 เป็นผู้ผ่านการฝึกหัดนาฏศิลป์ไทย จะต้องรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับ จังหวะ และทำนองดนตรี เพื่อที่จะแสดงท่าทางการร่ายรำได้อย่างถูกต้องตามจังหวะ เพราะถ้าหาก แสดงไม่ถูกต้องตามจังหวะ หรือที่เรียกว่า “บอดจังหวะ” จะทำให้การแสดงนั้นไม่สวยงามและไม่ พร้อมเพรียงกัน

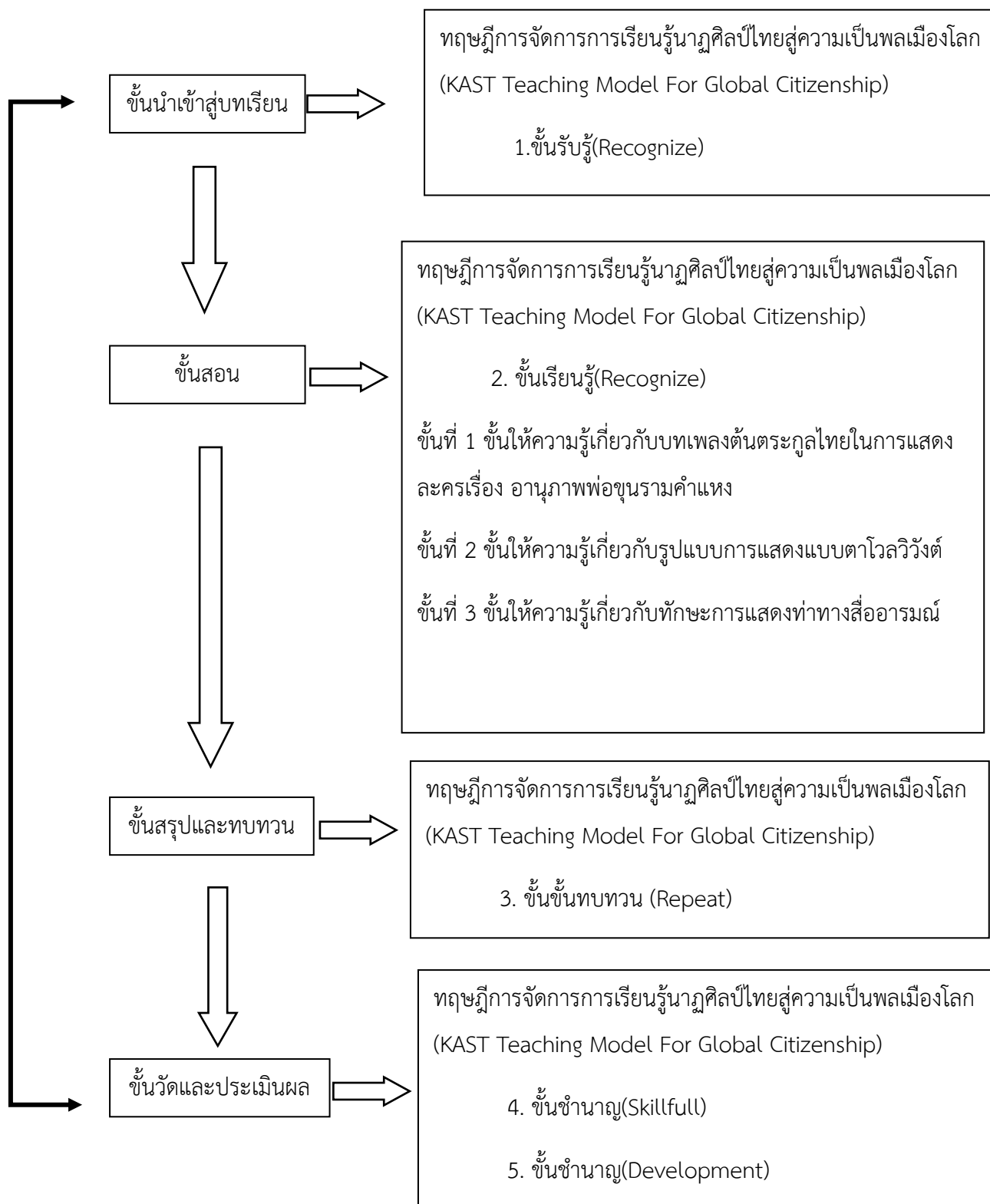
4.3.1.2 การคัดเลือกนักร้องนั้น ต้องเลือกผู้ที่มีความสามารถในการร้องเพลง มี น้ำเสียงที่ไพเราะ สามารถทำท่าทางประกอบการแสดงเพลงต้นตระกูลไทยพร้อมทั้งมีความสามารถ ในการถ่ายทอดอารมณ์ทางการแสดงได้

4.3.1.3 การคัดเลือกผู้แสดงเป็นชาวบ้านนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน และสามารถแสดงท่าทางนาฏศิลป์และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ทางการแสดงได้

4.3.1.4 การคัดเลือกผู้ที่แสดงเป็นบุคคลสำคัญ ได้แก่

- พระยาราม อิงตามความเหมาะสมของตัวละคร คือ รูปร่างสันทนต์ และมีความแข็งแรง
  - พระราชมนู อิงตามความเหมาะสมของตัวละคร คือ รูปร่างสันทนต์ กระฉับกระเฉง
  - เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) อิงตามอนุสาวรีย์เจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) อยู่บริเวณด้านหน้า พระจุฬามณีเจดีย์สถาน วัดท่าซุง คือ มีความสุขุม
  - พระยาสีหราชเดโช อิงตามความเหมาะสมของตัวละคร คือ รูปร่างสันทนต์ และมีความแข็งแรง
  - พระยาพิชัยดาบหัก อิงตามอนุสาวรีย์ เมืองอุตรดิตถ์, อุตรดิตถ์ คือ รูปร่างเล็ก คล่องแคล่ว
  - ชาวบ้านบางระจัน 11 ท่าน คือนายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทอง แสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทนวดเขียว นายทองแก้ว อิงตามอนุสาวรีย์วีรชนค่าย บางระจัน ในจังหวัดสิงห์บุรี
  - องค์พระสุริโยทัย อิงตามพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ตั้งอยู่ที่บริเวณทุ่งมะขามหย่อง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ มีความสง่า รูปร่างสูง
  - ท้าวสุรนารี อิงตามอนุสาวรีย์อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครราชสีมา คือ มีความสง่า รูปร่างสูง
  - ท้าวเทพกระษัตรีและท้าวศรีสุนทร อิงตามอนุสาวรีย์วีรสตรี อำเภอ ถลาง จังหวัด ภูเก็ต
- คือ สัดส่วนใกล้เคียงกัน มีความแข็งแรง รูปร่างเล็ก

หลังจากที่ได้ทำการคัดเลือกผู้แสดงหรือผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดแล้ว คณะผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการจัดการ เรียนรู้นาฏศิลป์ไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก คือ

4.3.1 กระบวนการถ่ายทอด ท่ารำ การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

4.3.1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

คณะผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก (KSAT Teaching Model For Global Citizenship) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นพัฒนาทักษะปฏินาฏศิลป์ไทย เพื่อความเป็นพลเมืองโลกของผู้เรียนทางด้านนาฏศิลป์ ที่มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ทั้งในด้านกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเป็นพลเมืองโลกได้

ขั้นที่ 1 ขั้นรับรู้ (Recognize) ขั้นเริ่มแรกในการสอนนาฏศิลป์ ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความพร้อมในการเรียนรู้แบบปฏิบัติ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่เรียน และสามารถอธิบายคุณค่านั้นให้กับผู้อื่นได้ ในขั้นนี้ครูผู้สอนมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- พูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหา และรูปแบบโดยรวมของการแสดงเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจภาพรวม
- มีการเปิดคลิปวิดีโอตัวอย่างการแสดงเพลงตันตระกุลไทยให้ผู้เรียนได้ชม และแจกเนื้อเพลงให้ผู้เรียนไปทำการศึกษา และมีการเชื่อมโยงเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองโลก เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเป็นพลเมืองโลก

4.3.1.2 ขั้นสอน

ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้ (Learn) หลังจากที่ผู้เรียนจำเนื้อเพลงได้อย่างแม่นยำแล้ว ได้มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียน โดยการให้ผู้เรียนฝึกซ้อมร้องเพลงพร้อมกัน และต่อด้วยการฝึกปฏิบัติท่าทางในการแสดง โดยมีครูผู้สอนทำให้ออกก่อน แล้วนักเรียนถึงทำตาม เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ทฤษฎีและทักษะปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ โดยครูเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดให้กับผู้เรียนด้วยการเลียนแบบ และการฝึกจากครูผู้สอนเป็นหลัก มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- เริ่มจาก ให้ผู้เรียนทำการศึกษาบทเพลง ตันตระกุลไทย ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาเพลง
- เมื่อผู้เรียนจำเนื้อร้องของเพลง ตันตระกุลไทย ได้แล้วจึงเปิดเพลงให้ผู้เรียนทำการฟังเพื่อให้อู้จังหวะของเพลง
- หลังจากที่ได้ฟังเพลงแล้ว ผู้สอนสาธิตท่าทางในการแสดงตามเนื้อเพลง

- ผู้เรียนสังเกตท่าทาง และการสื่ออารมณ์ของผู้สอน
- ผู้เรียนปฏิบัติท่าทาง โดยการเลียนแบบ และปฏิบัติตามผู้สอน
- ผู้เรียนปฏิบัติท่าทาง โดยครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ และคอยจัดทำ
- ผู้เรียนเริ่มฝึกใช้อารมณ์ที่แสดงออกมาจาก สีหน้า แววตา และความแข็งแรงของท่าทาง เพื่อให้การแสดงออกมาอย่างสมบูรณ์

4.3.1.3 ขั้นสรุปและทบทวน

ขั้นที่ 3 ขั้นทบทวน (Repeat) หลังจากที่ได้เรียนรู้จากการถ่ายทอดท่าทางการแสดงไปแล้ว จะมีการนัดซ้อมผู้เรียนทุกวัน เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนฝึกฝนปฏิบัติทักษะท่าทางด้วยตนเอง และผู้สอนเป็นผู้สังเกต ประเมิน และให้คำแนะนำในการแก้ไขอย่างถูกต้อง ตลอดจนสอดแทรกการสอนทักษะความเป็นพลเมืองโลก มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- ผู้เรียนปฏิบัติท่าทาง การแสดง โดยมี ครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ
- ผู้สอนคอย สังเกต ควบคุม ประเมินและปรับแก้ไขท่าทางให้กับผู้เรียน
- ผู้สอนสอดแทรกจริยธรรมการอยู่ร่วมกันกับความเป็นพลเมืองโลก

4.3.1.4 ขั้นวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 4 ขั้นชำนาญ (Skillful) เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติท่าทางในการแสดงได้ด้วยตนเอง อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามบุคลิกภาพของตนเองแล้ว ผู้สอนอาจมีการแนะนำเทคนิควิธีการ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงท่าทางนั้นได้ดีขึ้น ได้มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติท่าทางในการแสดงบ่อยๆ
- ผู้เรียนมีการสื่ออารมณ์ สีหน้า ท่าทาง และปฏิบัติออกมาได้อย่างเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเอง

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนา (Development) เมื่อผู้เรียนมีการปฏิบัติทำทางออกมาได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตนเองแล้ว ผู้เรียนสามารถนำทางไปพัฒนา หรือแก้ไขทำทางด้วยตนเองได้อย่างสวยงามและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ดังนี้

- ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทำทางในการแสดงได้อย่างสร้างสรรค์
- ผู้เรียนสามารถแก้ไข และพัฒนาทักษะการปฏิบัติทำท่าได้ด้วยตนเองอย่างชำนาญ

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ศิลปินพันธ์การแสดงชุด ตันตระกูลไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกูลไทย และเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกูลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง และนำความรู้จากการศึกษามาเสนอเป็นผลงานการแสดงเชิงวิชาการ และมีผลการศึกษา ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ตันตระกูลไทย

จากการศึกษาข้อมูลจากวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์ พบว่า เพลง"ตันตระกูลไทย" เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เพื่อประกอบละคร "อาณาจักรพ่อขุนรามคำแหง" เมื่อปี พ.ศ. 2497 เป็นเพลงที่ใช้สำหรับสลับฉาก และเป็นเพลงที่รวบรวมบุคคลสำคัญที่มีความเก่งกล้าสามารถที่ยอมสละชีวิตของตนเองเพื่อคนไทยทั้งชาติ เพื่อปลุกฝังให้ทุกคนในชาติได้รู้จักและรักหวงแหนในผืนแผ่นดินไทยของเรา เนื้อเพลงกล่าวถึงบุคคลสำคัญทั้งหมด 20 คน ได้แก่ ท่านพระยาราม พระราชมนู เจ้าพระยาโกษาเหล็ก สี่หราชเดโช เจ้าคุณพิชัยดาบหัก นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทนวดเขียว นายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวสุรนารี ท้าวเทพสตรี และท้าวศรีสุนทร

จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤดีชนก คชเสนี การแสดงชุด ตันตระกูลไทย มีการจัดการแสดง ดังนี้

- ณ โรงละครแห่งชาติ โดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้จัดการแสดงขึ้น
- มีการจัดการแสดง เพลงตันตระกูลไทย โดยนายปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้กำกับการแสดง และนายสถาพร นิยมทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดุริยางค์สากล กรมศิลปากร เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี

และยังปรากฏหลักฐานการแสดงในรูปแบบคอนเสิร์ตอีกมากมาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

บทละครปลุกใจรักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ จะมีเพลงปลุกใจรักชาติแทรกอยู่เป็นส่วนเสริม ให้บทละครมีเอกลักษณ์ของความเป็นละคร “หลวงวิจิตร” จากเนื้อร้องและทำนองที่ทำให้คนดูเกิดความซาบซึ้ง ก่อให้เกิดความเข้าใจ และกระตุ้นความรู้สึกให้รักชาติ ลักษณะเฉพาะของละครหลวงวิจิตรจะสอดแทรกความปลุกใจลงในแต่ละเพลง และละครเรื่องต่างๆ ส่วนใหญ่หลวงวิจิตรวาทการจะแต่งบทให้ตัวละครพูดถึงความสำคัญในการรักชาติก่อน พอจบก็จะขึ้นเพลงปลุกใจ เป็นการย้ำความรู้สึกของผู้ชมอีกครั้ง หรือเป็นลักษณะเสริมแนวคิดในความรักชาติให้ผู้ชมเพิ่มขึ้น เพลงปลุกใจรักชาติเป็นกลวิธีดึงดูดความสนใจของคนดู โดยการเสนอสิ่งแปลกใหม่ นับเป็นรูปแบบเฉพาะของหลวงวิจิตรวาทการ เพลงตันตระกุลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงตันตระกุลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ บุคคลสำคัญ เช่น ท้าวสุรนารี นายอิน เจ้าคุณพิชัยดาบหัก เป็นต้น ผู้ประพันธ์บทเพลงมีความต้องการให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของชาติบ้านเมือง และให้คนไทยทุกคนมีความรักสามัคคีต่อกันเพื่อให้บ้านเมืองได้อยู่กันอย่างสงบสุข วรรณศิลป์ทางภาษาที่เด่นที่สุดในเพลงตันตระกุลไทย คือการสร้างเสียงสัมผัสระหว่างวรรคให้เกิดความไพเราะ ทั้งยังคงฉันทลักษณ์ในภาษาไทยเช่นเดียวกัน ถือได้ว่าเป็นรสนิยมและสุนทรียภาพของคนไทย ในการใช้ภาพพจน์ การอุปมา ผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นถึงการเสียสละชีพเพื่อชาติของวีรบุรุษ วีรสตรีไทยในสมัยก่อนและเห็นถึงความรักความสามัคคีที่คนไทยมีต่อกัน

รูปแบบการแสดงชุด ตันตระกุลไทย มีนักร้องเป็นผู้ดำเนินเรื่อง และมีตัวละครอื่นๆ ที่รวมอยู่ในการแสดงชุดนี้ ชาวบ้าน ใช้ทำรำเป็นท่ากำแบ โดยอาจารย์นันทา น้อยนิธย์ ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นผู้คิดสร้างสรรค์ทำรำในการแสดงชุด ตันตระกุลไทย ส่วนบุคคลสำคัญ มีลักษณะท่าทาง และรูปแบบการแสดงตามแบบของตาโบวิวงศ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี และ นายสุธีศักดิ์ รักดีเทวา พบว่าดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงเพลงต้นตระกูลไทย ใช้วงดนตรีสากล วงออร์เคสตรา หรือ วงดุริยางค์ เป็นวงดนตรีที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามยุคสมัย เพื่อสนองความต้องการของผู้ประพันธ์ในการถ่ายทอดความรู้สึกของดนตรีในแต่ละยุค วงออร์เคสตราเป็นวงดนตรีที่มีวิวัฒนาการเริ่มขึ้นราว ค.ศ.1600 ลักษณะที่สำคัญของวงออร์เคสตราคือ แสดงเป็นกลุ่มใหญ่ใช้เครื่องดนตรีหลายประเภท โดยใช้เครื่องดนตรีหลัก 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เครื่องเป่าลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง และเครื่องกระทบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย

การถ่ายทอดกระบวนการทำเพลงต้นตระกูลไทย ให้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คณะผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎี นวัตกรรมการสอนนาฏศิลป์ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนช บุญทองเล็ก มาประยุกต์ใช้กับการถ่ายทอดทำรำโดยแบ่งลำดับชั้นออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ ชั้นรับรู้ ชั้นเรียนรู้ ชั้นทบทวน ชั้นพัฒนา

5.2 อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย

จากการศึกษาการแสดงชุด ต้นตระกูลไทย ผู้วิจัยพบว่า เพลงต้นตระกูลไทย เป็นเพลงปลุกใจ ประพันธ์คำร้องและทำนองโดยหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อปี พ.ศ. 2497 เพลงต้นตระกูลไทยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ปกป้องประเทศไทยให้อยู่อย่างมีความสุขได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ บุคคลสำคัญ ได้แก่ พระยาราม พระราชมนู เจ้าพระยาโกษาธิบดี(เหล็ก) พระยาสิทธิราชเดโช พระยาพิชัยดาบหัก ชาวบ้านบางระจัน 11 ท่าน คือ นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง ขุนสรรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่ นายโชติ นายทองเหม็น นายจันทร์หนองเขียว และนายทองแก้ว องค์พระสุริโยทัย ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร และ ท้าวสุนารี่ เนื้อเพลงเน้นย้ำให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญ ของชาติบ้านเมืองและให้คนไทยทุกคนมีความรัก สามัคคีต่อกัน เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การแสดงชุด ต้นตระกูลไทย เป็นการแสดงสลับฉากที่แทรกอยู่ในละครเรื่อง อานุภาพพ่อขุนรามคำแหง

จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี การแสดงชุด ตันตระกูลไทย มีการจัดการแสดง ดังนี้

- ณ โรงละครแห่งชาติ โดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้จัดการแสดงขึ้น
- มีการจัดการแสดง เพลงตันตระกูลไทย โดยนายปกรณ์ พรพิสุทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เป็นผู้กำกับการแสดง และนายสถาพร นิยมทอง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดุริยางค์สากล กรมศิลปากร เป็นผู้ควบคุมวงดนตรี

และยังปรากฏหลักฐานการแสดงในรูปแบบคอนเสิร์ตอีกมากมาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงชุด ตันตระกูลไทย เพื่อประยุกต์ใช้ในการแสดง

การแสดงชุด ตันตระกูลไทยในอดีตมีลักษณะและรูปแบบการแสดง คือ การขับร้องเพียงอย่างเดียว เพื่อค้นเวลาการเปลี่ยนฉากในการแสดงละครเรื่อง อานุกาพพอขุนรามคำแหง และในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างหลากหลายรูปแบบ โดยมีหลักการคิดสร้างสรรค์ทำรำ ที่มาจากท่า “กำแบ” ภาษาท่า ที่มาจากท่าพื้นฐานนาฏศิลป์ไทย จะใช้ผู้แสดงที่เป็นทั้งผู้ชายและผู้หญิง แสดงจริงตามบทบาท การแต่งกายจะแต่งตัวเลียนแบบละครพื้นทาง คือ แต่งกายตามเชื้อชาติตามสมัยและให้ถูกต้องตามประวัติศาสตร์ มีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลาย ใช้วงดนตรีออร์เคสตรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี ศึกษาเรื่อง ละครหลวงวิจิตรวาทการ พบว่าเกิดขึ้นในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีหลักการเพื่อปลูกฝังลัทธิชาตินิยมแก่ประชาชนยังถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดรูปแบบและลักษณะละครแบบใหม่ในวงการนาฏศิลป์ไทยอีกด้วย ดังเช่น อาจารย์พนิดา สิวจิรวงศ์ กล่าวไว้ในละครหลวงวิจิตรวาทการกับละครประวัติศาสตร์ “ละครของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครร่วมสมละครเพลง คือมีท่าร่วมสมกับท่าธรรมเนียมชาติครั้งต่อครั้ง เป็นการประยุกต์ท่ารำเข้ากับเพลงสากล”

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อถ่ายทอดและนำเสนอการแสดงชุด ตันตระกูลไทย

การถ่ายทอดกระบวนการทำรายการแสดงชุด ตันตระกูลไทย คณะผู้วิจัยได้ทำการถ่ายทอดให้นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-3 สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยคณะผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎีนวัตกรรมการสอนนาฏศิลป์ในศตวรรษที่ 21 โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิช บุญทองเล็ก ดังนี้

ขั้นรับรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจ ความพร้อมในการเรียนรู้ระบบปฏิบัติ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชานาฏศิลป์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่เรียน และสามารถอธิบายคุณค่านั้นให้กับผู้อื่นได้

ขั้นเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ทฤษฎีและทักษะปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ โดยครูเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดให้กับผู้เรียนด้วยการเลียนแบบ และการฝึกจากครูผู้สอนเป็นหลัก

ขั้นทบทวน สนับสนุนให้ผู้เรียน ฝึกฝนปฏิบัติทักษะทำรำด้วยตนเอง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยสังเกต ประเมิน และให้คำแนะนำในการแก้ไขทำรำอย่างถูกต้อง ตลอดจนสอดแทรกการสอนทักษะความเป็นพลเมืองโลก

ขั้นพัฒนา สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการวิเคราะห์และพัฒนา โดยสามารถปฏิบัติทำรำได้เหมาะสมและถูกต้อง ตามรูปแบบของการปฏิบัติทำรำ โดยเริ่มจากการสังเกตตนเอง และสามารถปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการรำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาบทเพลงที่ประกอบการแสดงละครหลวงวิจิตรวาทการ เรื่องอานุภาพพ่อขุนรามคำแหง
2. ศึกษาการแต่งกายของบุคคลสำคัญตามยุคสมัยในประวัติศาสตร์
3. ศึกษารูปแบบการแสดงของตาโบลวิงด์

บรรณานุกรม

เกียรติประวัติ อนุรักษ์สื่อสกล. (2555). ประวัติศาสตร์ไทย 77 จังหวัด. ไฮเทค พรีเมียม: สำนักพิมพ์พิมพ์บริษัทไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

จินดา แก่นสมบัติ. (2562). ศึกษาการสร้างสรรคผลงานเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เฉลียว พันธุ์สีดา. (2520). หลวงวิจิตรวาทการและงานด้านประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง.

ฤดีชนก รพีพันธุ์. (2546). ละครหลวงวิจิตร (ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิวาถวัลย์ วิชัยชิตะ. (2532). ประวัติพระยาพิชัยดาบหัก ต้นสกุล “วิชัยชิตะ”. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ทรัพย์การพิมพ์.

ธีรวิทย์ แก้วมาก. (2013). ตั๊กตาโบลีวอง. สืบค้น 21 ตุลาคม 2566, จาก <https://metaboledoing.blogspot.com/>

ธีระวุฒิ ปัญญา. (2577). ตำนาน วิญญูณแห่งบางระจันที่ประวัติศาสตร์ไม่เคยบันทึก!. สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น. จัดพิมพ์บริษัท แอปป์บุ๊ก พับลิชชิง จำกัด.

บุญตา เขียนทองกุล. การรื้อฟื้นเพลงต๊อบตาโบลีวอง (ปริญญาดุขฌีบัณฑิต). มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สืบค้นจาก <http://123dok.com/th/docs/>

เบญจมาภรณ์ พุ่มไสว. เพลงเพื่อนไทย. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566. จาก <http://www.satreephuket.ac.th/>

ประอรรัตน์ บุรณมาตร. (2528). หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พยุ่ง ทิพย์เนตร. (2519). วีรชนค่ายบางระจัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ศรีรัตน์ นุชนิยม. (2565). พระยากำแพงเพชร (นุช). สืบค้น 20 ตุลาคม 2566. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุธีศักดิ์ รักดีเทวา. (2542). การวิเคราะห์เพลงในละครเพลงของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (ปริญญานิพนธ์). ประสานมิตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาจารย์ พูนเกษม. (2561). การพัฒนากิจกรรมละครหลวงวิจิตรวาทการเพื่อส่งเสริมค่านิยมด้านความพอเพียง (ปริญญานิพนธ์). กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เอกพล มโนสุนทร. (2564). ท้าวเทพศรีสุนทรเป็นไทยเชื้อสายจีน ไม่ใช่มลายู ไม่ใช่ลูกหลานพระยาไทรและพระยากลับต้น. ตันตระกูลของท้าวเทพสตรีและท้าวศรีสุนทร, 42 (3), 92. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org>

2016. วิพากษ์ประวัติศาสตร์. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566. จาก <https://www.facebook.com/WipakHistory/posts/>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการสัมภาษณ์

เรื่องการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการศึกษา และเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงชุด ตันตระกุลไทย
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำไปวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นพื้นฐานข้อมูลศิลปะนิพนธ์ตลอดจนความคิดเห็นจะนำมาเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

เรื่องการแสดงชุด ตันตระกุลไทย

ชื่อผู้วิจัย   นางสาวชนาภา อยู่สบาย

นางสาวนฤชล กาฬจันท

นางสาวบุศรินทร์ ใจเทียมศักดิ์

นางสาวพิริยาภรณ์ อุทวัช

นางสาวอุมาวดี ชายขาว

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์รสวัณ อรชุน

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรिता พานิชอำนวย

1. เพลงตันตระกุลไทยอยู่ในการแสดงละครเรื่องใด ฉากใด และชื่อเพลงมีความสอดคล้องกับท้องเรื่องอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. พลตรีหลวงวิจิตรวาทการแต่งบทละครทั้งหมดกี่เรื่อง และเพลงที่ท่านแต่งมีความสอดคล้องอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.วิวัฒนาการของ เพลงต้นตระกูลไทย ในปัจจุบันเหมือนหรือแตกต่างกับในอดีตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. เพลงต้นตระกูลไทยเดิมใช้วงดนตรีประเภทใดบรรเลงประกอบการแสดง และปัจจุบันใช้วงดนตรีประเภทใดบรรเลงประกอบการแสดง

.....

.....

.....

.....

5. รูปแบบการแต่งกายของเพลงต้นตระกูลไทยควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. เพลงต้นตระกูลไทยมีความหมายว่าอย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. การแต่งกายในการแสดงควรเป็นรูปแบบใด

.....

.....

.....

.....

8. ผู้แต่งเพลง ตันตระกุลไทยคือใคร

---

9. ผู้คิดทำรำเพลงตันตระกุลไทยเป็นอย่างไร

---

10. แรงจูงใจในการแต่งเพลงตันตระกุลไทย

---

11. ทรงผมของผู้แสดงควรเป็นอย่างไร

---

12. การแสดงเพลงตันตระกุลไทยมีมาแล้วทั้งหมดกี่ครั้ง

ภาคผนวก ข

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การเข้าสัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฤทธิชนก คชเสนี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์

วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

กระบวนการต่อทำรำ การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

การฝึกปฏิบัติทำรำ

การถ่ายรูปทำร่ำ

ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมที่หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันซ้อมใหญ่ของการแสดง

เข้าสอบ 3 บท ศิลปนิพนธ์การแสดงชุด ด้นตระกูลไทย

เข้าสอบป้องกัน ศิลปนิพนธ์การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

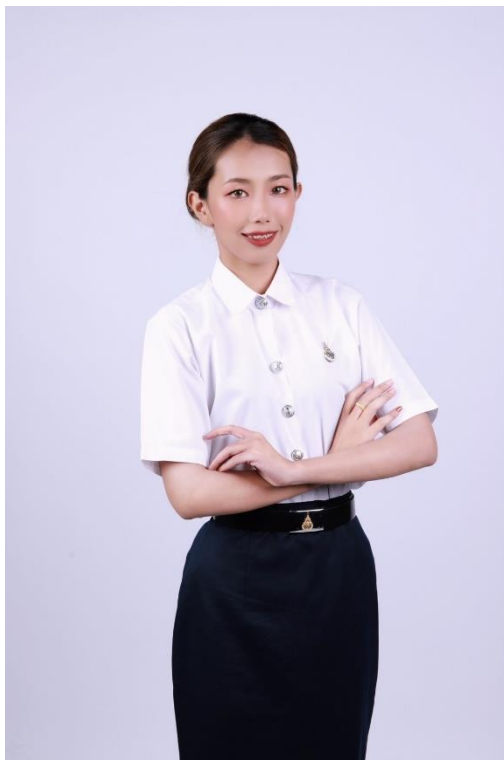
วันแสดงจริง การแสดงชุด ตันตระกุลไทย

วันแสดงจริง การแสดงชุด ตันตระกุลไทย (ต่อ)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวชนาภา อยู่สบาย
วันเดือนปีเกิด	19 เมษายน พ.ศ.2545
ที่อยู่อาศัย	29/1 หมู่ที่9 ตำบล หัวสำโรง อำเภอลำปาง จังหวัด พะเยา 24190
เบอร์โทรศัพท์	099-175-4687
ประวัติการศึกษา	ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎ์2 ระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดดอนทอง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวนฤชล กาพจันโท
วันเดือนปีเกิด	4 พฤศจิกายน พ.ศ.2544
ที่อยู่อาศัย	89/983 ซอยนวมินทร์81 แขวงนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม จังหวัด กรุงเทพมหานคร 120240
เบอร์โทรศัพท์	094-771-7884
ประวัติการศึกษา	ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมบ้านบางกะปิ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านบางกะปิ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวบุศรินทร์ ใจเทียมศักดิ์
วันเดือนปีเกิด	27 กรกฎาคม พ.ศ.2544
ที่อยู่อาศัย	35/2 หมู่ที่3 ตำบล รังสิต อำเภอ ฉะบุรี จังหวัด ปทุมธานี 12110
เบอร์โทรศัพท์	084-502-7415
ประวัติการศึกษา	ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลฉะบุรี ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนธัญรัตน์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดหว่านบุญ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวพริยาภรณ์ อุทธวัง
วันเดือนปีเกิด	30 พฤษภาคม พ.ศ.2545
ที่อยู่อาศัย	119 หมู่ที่8 ตำบลปง ตำบลปง จังหวัดพะเยา 56140
เบอร์โทรศัพท์	092-651-3479
ประวัติการศึกษา	ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยาคม ระดับประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาลวัดราษฎร์นิยมธรรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวอุมาวดี ชายขาว
วันเดือนปีเกิด	30 ธันวาคม พ.ศ.2544
ที่อยู่อาศัย	87/2 หมู่ที่2 ตำบล คลองท่อมใต้ อำเภอ คลองท่อม จังหวัด กระบี่ 81120
เบอร์โทรศัพท์	096-950-2377
ประวัติการศึกษา	ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาลคลองท่อมใต้